

มากกว่า 200 ชนิด ดังที่คนในชุมชนท่านหนึ่งกล่าวว่า “สมุนไพรตอนนี้มีทั่วไปหมด มันมีเยอะ แต่คนที่สนใจมันน้อย ตอนนี้มีผู้ใหญ่เขารณรงค์เรื่องสมุนไพรอยู่ เขาก็กำลังจะมาเพาะศึกษาอยู่เหมือนกัน”

ครูในโรงเรียนบางท่านมีความเห็นเกี่ยวกับเนื้อหาในหลักสูตรท้องถิ่นว่าควรจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับอาชีพที่มีรายได้และเกี่ยวกับท้องถิ่น เช่น การปลูกส้มแปะด การถนอมอาหาร โครงการวิทยาศาสตร์เกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าไม้

ครูบางท่านได้กล่าวถึงประสบการณ์เกี่ยวกับวิชาที่เคยเปิดสอน และอาจนำมาใช้เป็นหลักสูตรท้องถิ่นได้ รวมทั้งปัญหาที่เกิดขึ้นและแนวทางในการแก้ปัญหาโดยกล่าวว่า

ครู 1: ที่นี่... ให้เด็กลงเกษตรหมดเลย เพราะว่ายังมีพื้นที่ที่จะทำเกษตร เพื่อโครงการอาหารกลางวัน แล้วก็เกษตรทฤษฎีใหม่... เขาก็เลยบังคับให้ลงเกษตรหมด พอถึงชั่วโมงชุมนุมก็ลงไปดูแปลง พรวันดิน ใส่ปุ๋ย รดน้ำ ถ้าเกิดมีชุมนุมให้เลือก เด็กก็จะไม่เลือกเกษตร เพราะงานหนัก เมื่อก่อนมีชุมนุมลิลาต เด็กก็ไปเลือกลิลาตกันหมด

ครู 2: ปีที่แล้วก็มีสอน ช่างเชื่อม ช่างไฟฟ้า มีวิทยากรภายนอก ผู้ใหญ่บ้าน มาสอนให้ เป็นการเรียนแบบบังคับเลือก เด็กก็เรียนแต่ไม่ถึงขั้นฝึกเป็นอาชีพหรอก... เรียนกันเป็นเทอมเลย เก่งนะ เด็กมันเก่ง แต่พอจบไปแล้วมันก็ทิ้ง จบมา ชาติขาดไม่ได้ ก็ไปเตะบอล ชีวตเครื่อง ช่าง

ส่วนครูในโรงเรียนอีก 2 คน ไม่สามารถบอกได้ว่าจะไม่จัดทำหลักสูตรท้องถิ่นในเรื่องใด แต่เมื่อถามความเห็นว่าจะเห็นด้วยหรือไม่กับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง ศิลปวัฒนธรรมไทย ตะนาวศรี ก็แสดงความเห็นด้วย เนื่องจากศิลปวัฒนธรรมกะเหรี่ยงในชุมชนนี้กำลังจะหายสาบสูญไป

นอกจากนี้ ยังมีครูในโรงเรียน 2 คนไม่ต้องการให้มีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น โดยครูคนหนึ่งให้เหตุผลว่า “มีงานที่รับผิดชอบมากอยู่แล้วเกรงว่าจะไม่มีเวลาและจะทำให้งานเสียหรือทำไม่ได้ดีสักอย่าง” ส่วนอีกคนหนึ่งกล่าวว่า “หากจำเป็นต้องมีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นก็ไม่อยากจะทำให้มีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในวิชาและงานที่เกี่ยวข้องกับคน”

4.4 โรงเรียนจอมราชและชุมชนบ้านแต้

ในเรื่องความต้องการหลักสูตรท้องถิ่นนั้น คนในชุมชนบ้านแต้ บุคลากร และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ในโรงเรียนจอมราชมีความเห็นที่สอดคล้องกันว่า ต้องการให้โรงเรียนพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการเกษตร ได้แก่

4.4.1 เกษตรทฤษฎีใหม่

ครูและคนในชุมชนมีความเห็นว่า โรงเรียนควรนำเนื้อหาเกี่ยวกับ เกษตรทฤษฎีใหม่ มาจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น ดังจะเห็นได้จากคำกล่าวของครูและคนในชุมชนดังนี้

ครู 1: ...เป็นเรื่องอะไรก็ได้ที่เด็กเรียนจบแล้วและนำไปใช้ได้ บางกลุ่มบางที่มีการพัฒนาเกี่ยวกับการปลูกพืชแบบทฤษฎีใหม่ ที่นี้ก็กำลังจะปลูกมีก็สามารถนำมาทำหลักสูตรท้องถิ่นได้

ครู 2: คงจะเป็นเรื่องของเกษตร อยากจะให้พัฒนาจากเดิม ยกให้เป็นเกษตรทฤษฎีใหม่ เพื่อให้เด็กนำไปเผยแพร่ให้โดยต้องทดลองทำในโรงเรียนก่อน

ครู 3: น่าจะจัดเรื่องเกษตรทฤษฎีใหม่ เพราะว่าอยากให้เกิดประโยชน์แบบคิดบ้าง เราลองเอาพืชหลาย ๆ ชนิดมาปลูกหมุนเวียนกัน มีบางคนเท่านั้นที่ลองปลูกดู ความคิดเดิมจะคิดว่าถ้าปลูกมันก็ปลูกไปเลย ถ้าปลูกมันก็ปลูกไปเลย ไม่เคยคิดเปลี่ยน

คนในชุมชน: อยากให้หน่วยงานทางด้านเกษตรของที่ตำบลเผยแพร่ในสื่อในการสอน เช่น ทฤษฎีใหม่ ๆ ของใหม่ ๆ

4.4.2 เทคโนโลยีการเกษตร

ครูในโรงเรียนมีความเห็นว่า โรงเรียนควรนำเนื้อหาเกี่ยวกับ เทคโนโลยีการเกษตร มาจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น ดังคำกล่าวของครูในโรงเรียนดังนี้

ครู 1: ควรจะสอนเกี่ยวกับการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการเกษตรของชาวบ้าน

ครู 2: ถ้าเราสอนตามตำราก็จะทราบว่า พืชชนิดนี้เป็นดินทรายเหมาะกับการปลูกอะไร มันสำคัญแล้ว แต่จริง มันไม่ได้อะไรขึ้นมา ถ้าได้ประยุกต์จากสิ่งที่เด็กรู้ ให้อำนาจนำเทคโนโลยีมาใช้ น่าจะเป็นสิ่งที่ดี

ครู 3: ถ้าจะจัดเรื่องเกี่ยวกับเกษตรก็น่าจะทำได้ ให้เขารู้จักสารทั่วไป เราอย่าไปมุ่งสารเคมี เราอาจจะมาใช้อะไรที่ไม่อันตราย เท่าที่ฟังดูเด็ก ๆ เขาให้เสนอ

4.4.3. การพัฒนาการเกษตร

ครูและคนในชุมชนมีความเห็นว่า โรงเรียนควรนำเนื้อหาเกี่ยวกับ การพัฒนาการเกษตร มาจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น ดังคำกล่าวของครูและคนในชุมชนดังนี้

ครู 1: ครูจะเน้นการพัฒนาการเกษตร ปัญหาที่พบมีอะไรบ้าง และจะแก้ปัญหาอย่างไร

ครู 2: อยากให้เด็กได้เรียนรู้เกี่ยวกับการพัฒนาอาชีพของเขาเอง เช่นการปลูกมันจะทำได้หรือไม่มันดีขึ้นมา หรือว่าเราปลูกกล้วย อ้อยเราปริมาณไม่ทัน เราควรจะทำอย่างไรตั้งแต่ต้นเป็นต้นไป

คนในชุมชน: ถ้าจะเอาหลักสูตรท้องถิ่นเข้าไปสอนในโรงเรียน ก็ต้องเป็นการเกษตร ทำอย่างไรจึงจะพัฒนาให้ดีขึ้นกว่าเดิม

ศึกษานิเทศก์: ถ้าจะให้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ น่าจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับการเกษตรมากกว่า เราดูว่าเจ้าของไร่อ้อย ไร่มันสำปะหลัง เขามีเทคนิคในการบริหารจัดการอย่างไรทำให้เขาอยู่มาได้

4.4.4. สหกรณ์การเกษตร

ครูในโรงเรียนมีความเห็นว่า โรงเรียนควรนำเนื้อหาเกี่ยวกับ สหกรณ์การเกษตร มาจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น ดังคำกล่าวของครูท่านหนึ่งว่า “ถ้าจะทำหลักสูตรเกี่ยวกับการเกษตรสามารถจัดทำได้เลย หลังโรงเรียนเป็นแปลงเกษตรทั้งนั้นเลย ครูจะจัดตั้งเป็นชมรมทำไร่อ้อย เพราะเห็น เด็กกลุ่มนี้ทำเห็ด เด็กกลุ่มนี้ทำไร่ ภัยการแข่งขันกัน นำสหกรณ์เข้าไป น่าจะทำได้”

นักเรียนให้เหตุผลที่ต้องการให้โรงเรียนจัดหลักสูตรท้องถิ่นเกี่ยวกับการเกษตรว่า ทำให้มีความรู้แล้วสามารถนำไปประกอบอาชีพในอนาคตได้ (ร้อยละ 30.29) เหตุผลรองลงมาคือ คนในท้องถิ่นส่วนใหญ่มีอาชีพทางการเกษตรและสามารถนำมาปฏิบัติจริงในห้องอื่นได้ (ร้อยละ 17.85) และอยากช่วยพัฒนาหมู่บ้านให้เจริญยิ่งขึ้น (ร้อยละ 10.29) สำหรับบุคลากรในโรงเรียน และคนในชุมชนให้เหตุผลว่าเนื่องจากอาชีพหลักของคนในชุมชนคือการทำเกษตร ดังนั้นความรู้ที่ได้รับจะสามารถนำไปประกอบอาชีพได้ ดังจะเห็นได้จากคำกล่าวของครูท่านหนึ่งว่า “น่าจะเรียนเกี่ยวกับการเกษตร เช่น การปลูกอ้อย มัน เพราะมันเป็นอาชีพหลัก”

นอกเหนือจากเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรดังกล่าวแล้ว นักเรียนบางส่วน (ร้อยละ 9.25) ครู และคนในชุมชนบางคนมีความเห็นว่า ควรจะจัดหลักสูตรท้องถิ่นที่นักเรียน

สามารถนำความรู้ไปใช้ได้ หรือสามารถนำไปประกอบอาชีพเสริมได้ เช่น การตัดเย็บเสื้อผ้า การทำตุ๊กตา การแปรรูปอาหาร ดังจะเห็นได้จากคำให้สัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มดังนี้

ครู 1: ถ้าจะจัดก็เป็นเรื่องอะไรก็ได้ที่นักเรียนเรียนจบแล้วนำไปใช้ได้ เขาก็ผู้หญิงก็น่าจะเรียนตัดเย็บเสื้อผ้า

ครู 2: น่าจะให้เรียนเกี่ยวกับอาชีพที่จะนำไปเป็นอาชีพเสริมได้ อย่างนั้นก็ช่วยให้นักเรียนมีรายได้หมุนเวียนในแต่ละวัน และน่าจะเป็นอาชีพที่ไม่ต้องลงทุนมากนัก เช่น อาชีพเย็บผ้า สามารถไปรับจ้างได้ในระยะใกล้ ๆ ถ้ามีความรู้มากขึ้นก็จะสามารถรับจ้างตัดได้ หรือเย็บผ้าให้กับตนเองได้ ทำให้ประหยัดค่าใช้จ่าย

ผู้ช่วยผู้บริหาร: น่าจะลองเปิดวิชาชีพที่เกี่ยวกับการทำตุ๊กตาอย่างที่ทำหลอดไฟเซาหัว ซึ่งตอนแรกก็เป็นอุตสาหกรรมในครอบครัว แต่ตอนนี้มันเกินอุตสาหกรรมในครอบครัวแล้ว ตุ๊กตาสามารถส่งต่างประเทศแล้ว จุดนี้น่าสนใจ

ผู้บริหาร: ถ้าจะจัดหลักสูตรท้องถิ่น อยากจะให้เป็นเรื่องที่เห็นผลทันตลึงขณะที่ทำแล้วเอาไปขายได้ ใช้เวลาไม่มากนักแล้วเด็กทำได้เลย เช่น การทำตุ๊กตาผ้า งานที่ทำแล้วสามารถจำหน่ายได้เลย อาหารบางชนิดอะไรที่มันดูดี ๆ หน่อย เป็นการแปรรูปไปจากอาหารที่มีอยู่ในท้องถิ่น

คนในชุมชน: ดิฉันดีใจที่ทางโรงเรียนน่าจะวางพื้นฐานอาชีพเสริมให้กับเด็ก

5. ความพร้อมของโรงเรียนและชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

5.1 ความพร้อมของโรงเรียนชุมชนวัดใหญ่ต้นโพธิ์และชุมชนต้นโพธิ์

โรงเรียนชุมชนวัดใหญ่ต้นโพธิ์และชุมชนต้นโพธิ์มีความพร้อมในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับเครื่องจักสานต้นโพธิ์ และอาชีพเกษตรกรรมในท้องถิ่น ดังนี้

5.1.1 ด้านบุคลากร ในเรื่องเครื่องจักสานต้นโพธิ์ ชุมชนมีผู้รู้ในเรื่องนี้หลายคน และผู้รู้เหล่านั้นส่วนใหญ่ยินดีที่จะสอนการทำเครื่องจักสานต้นโพธิ์ให้กับนักเรียนที่สนใจ บางคนยินยอมมาสอนให้ที่โรงเรียน ผู้รู้ในชุมชนที่มีอายุมากไม่สะดวกในการเดินทางก็ยินดีให้นักเรียนไปเรียนถึงบ้านของตน ส่วนเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความเป็นมาของชุมชน ประเพณีวัฒนธรรมของท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง และประวัติความเป็นมาของเครื่องจักสานชุมชนต้นโพธิ์นั้น มีผู้รู้ที่สามารถเล่าเหตุการณ์และเรื่องราว

ต่าง ๆ ได้จากประสบการณ์ในอดีตและความทรงจำที่ผ่านมา รวมทั้งนัยที่ซึ่งได้ศึกษาและรวบรวมเรื่องราวของท้าวตันโพธิ์ไว้มาหมายก็ยินดีที่จะถ่ายทอดความรู้ให้กับนักเรียนอย่างเต็มความสามารถ นอกจากนี้ ถึงแม้ครูในโรงเรียนชุมชนวัดใหญ่ตันโพธิ์ไม่สามารถสอนวิธีการจักสานได้ แต่ในขณะนี้มีครูบางคนคือ อาจารย์อุไรและอาจารย์อาจหาญกำลังเรียนรู้วิธีการจักสานกับผู้รู้ในท้องถิ่น และยังมิได้รู้ในเรื่องราวของท้องถิ่นเป็นอย่างดี สามารถถ่ายทอดเรื่องราวความเป็นมาของท้องถิ่นได้ ซึ่งได้แก่ อาจารย์ชาติ อาจารย์ยุทธการ อาจารย์อมรา และอาจารย์อาจหาญ ดังนั้น จะเห็นได้ว่าคนในชุมชนและบุคลากรในโรงเรียนมีความพร้อมในเชิงจิตใจที่จะพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

สำหรับในด้านอาชีพทางการเกษตรนั้น เกษตรกรในชุมชนส่วนใหญ่ยินดีที่จะถ่ายทอดความรู้ของตนให้เป็นประโยชน์กับนักเรียน และอาจารย์สรรพพงษ์เคยจัดทำเอกสารความรู้ในเรื่องการผสมเทียมและยังให้ความสนใจเป็นพิเศษเกี่ยวกับในเรื่องดังกล่าว

นอกจากนี้ ในเรื่องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นนั้น โรงเรียนมีบุคลากรที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในลักษณะการจัดทำหนังสือเสริมประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวในท้องถิ่น 2 คนคือ อาจารย์อมราและอาจารย์อาจหาญ ซึ่งยินดีที่จะร่วมกันพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียน

5.1.2 ด้านอาคารสถานที่ ในการจัดการเรียนการสอนเรื่อง เครื่องจักสานตันโพธิ์ โรงเรียนมีความพร้อมในด้านอาคารสถานที่ กล่าวคือ โรงเรียนมีห้องที่บริเวณชั้น 2 ของอาคารห้องสมุดที่สามารถจัดการเรียนการสอนได้ อีกทั้งยังเป็นห้องที่แสดงผลงานเครื่องจักสานของท้องถิ่นอยู่แล้ว หากจะเพิ่มเติมเอกสารเกี่ยวกับความเป็นมาของชุมชนไว้สำหรับค้นคว้าและเปิดโอกาสให้นักเรียนเข้าไปใช้จะเป็นประโยชน์มาก

5.1.3 แหล่งศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมนอกชั้นเรียน ในเรื่องแหล่งศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมนอกชั้นเรียนนั้น ชุมชนมีทรัพยากรท้องถิ่นทั้งที่เป็นทรัพยากรบุคคล ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งอยู่ไม่ไกลจากโรงเรียนและสามารถเป็นแหล่งศึกษาหาความรู้ได้ทั้งในเรื่องเกี่ยวกับเครื่องจักสานของชุมชน และการเกษตรต่างๆ ที่จะทำให้นักเรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงและสามารถศึกษาและฝึกปฏิบัติได้กับคนในชุมชน อาทิเช่น ในเรื่องเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชุมชนและเครื่องจักสานตันโพธิ์ ชุมชนมีวัดใหญ่ตันโพธิ์ที่มีโบราณสถานหลายอย่างที่เป็นบ่อน้ำขุดและความเป็นมาของชุมชน มีโคกพลับซึ่งเป็นบริเวณที่พบโครงกระดูกมนุษย์ของชุมชนโบราณที่เคยอาศัยอยู่ในบริเวณนี้ และยังเป็นสถานที่ที่สามเณรเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชุมชนได้ นอกจากนี้ ภายในชุมชนยังมีบ้านทรงไทยโบราณที่เป็นตัวอย่างในการสะท้อนถึงความเป็นมาของเรือนไทยอีสานในอดีต รวมทั้งประเพณีและวัฒนธรรมของท้องถิ่นดั้งเดิมที่ชุมชนยังรักษาไว้

คือ ประเพณีการแข่งเรือยาวและการแข่งวิ่งสาม เป็นต้น ส่วนใบเรือที่เกี่ยวกับการเกษตรนั้น เกษตรกรส่วนใหญ่ยินดีที่จะถ่ายทอดความรู้และให้พื้นที่เกษตรกรของตนในการสอนและให้นักเรียน ได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง

5.1.4 ด้านสื่อ/วัสดุและอุปกรณ์ การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับ “เครื่องจักสานต้นโพธิ์” นั้น ชุมชนยังคงไม่ได้มีอยู่มากและหาได้ยากในท้องถิ่น วัสดุอุปกรณ์สำหรับ ทำเครื่องจักสานต้นโพธิ์ เช่น มีดสำหรับจักตอก ที่เหลาหวาย เป็นต้น โรงเรียนมีอยู่แล้วหลายชุดซึ่ง สามารถนำมาใช้สอนวิธีการจักสานของชุมชนต้นโพธิ์ได้ แหล่งศึกษาหาความรู้นอกชั้นเรียนนับเป็นสื่อ ของจริงที่อยู่ไม่ไกลจากโรงเรียนและสามารถใช้ประโยชน์ได้ทั้งการเรียนรู้นับในเรื่องประวัติศาสตร์ความเป็นมา ของชุมชนและเครื่องจักสานต้นโพธิ์ ประเพณีวัฒนธรรม รวมทั้งในด้านการเกษตรด้วย นอกจากนี้ โรงเรียนยังมีหนังสือเสริมประสบการณ์เกี่ยวกับเรื่อง เครื่องจักสานของชุมชนและเอกสารความรู้ใน เรื่องการผสมเทียมเปิดสิ่งจัดทำโดยครูในโรงเรียน และสามารถให้นักเรียนศึกษาเพิ่มเติมด้วยตนเอง หรือใช้ประกอบการจัดการเรียนการสอนได้

5.1.5 เงินสนับสนุน โรงเรียนมีความพร้อมด้านงบประมาณเฉพาะโรงเรียนสามารถเขียน โครงการเพื่อขอใช้งบประมาณในโครงการพิเศษต่าง ๆ ซึ่งมักได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานการ ประถมศึกษาอำเภออยู่เสมอ โรงเรียนมีมูลนิธิที่ให้การสนับสนุนการศึกษาของโรงเรียน ได้รับเงิน บริจาคจากชุมชน และได้รับการสนับสนุนจากชาวด่านโพธิ์หลายคนที่เคยเป็นศิษย์เก่าของโรงเรียน ทั้งในด้านการเงินและสิ่งของ ดังนั้น ในเรื่องการเงินเงิน โรงเรียนชุมชนวัดใหญ่ต้นโพธิ์จึงมีความพร้อม และได้รับการสนับสนุนจากชุมชน

5.2 ความพร้อมของโรงเรียนวัดสมานกิจและชุมชนท่ากระทุ่ม

ชุมชนท่ากระทุ่มและโรงเรียนวัดสมานกิจ มีความพร้อมในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่มี เนื้อหาเกี่ยวกับ *ชาวจีนลัทธิเต๋า ไฉนสาวผสม และ การเลี้ยงนกกระทา* ดังนี้

5.2.1 ด้านบุคลากร คนในชุมชนที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตร คือ อาจารย์ ศักดิ์สิทธิ์และนายบำรุง ซึ่งประสบความสำเร็จในอาชีพอันดีที่จะให้ความร่วมมือในการพัฒนาหลักสูตร ท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นการเอื้อเฟื้อสถานที่ให้เด็กเข้ามาดูงานที่นา ที่สวน หรือแจ้งมาล่วงหน้าว่าต้องกาว ให้เข้าไปให้ความรู้กับเด็กในโรงเรียน นอกจากภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้งสองท่านที่กล่าวมาแล้วยังมี คนในชุมชนอีกหลายท่านที่ประกอบอาชีพการทำสวนผลไม้ ทั้งไฉนสาวผสม ที่ยินดีให้ความร่วมมือ กับทางโรงเรียนโดยอนุญาตให้พานักเรียนเข้ามาศึกษาดูตัวอย่างในนาและสวนของตน ดังคำกล่าวของ คนในชุมชนท่านหนึ่งว่า

อุ้งนางนงนพเป็นเกษตรกรดีเด่น แล้งจริง ๆ แล้ว ทางตำบลมี ไร่นาสวนผสม
อีกหลายราย 7-8 ราย ในตำบลท่ากระทุ่ม แต่ตอนที่ประกวดทางจังหวัดเขา
บอกว่าคือเป็นทฤษฎีใหม่ ส่วนใหญ่ก็ทำตามนี้แหละ สมมุติทุกส่วน พา
เด็กเข้าไปดูได้เลย

นอกจากนี้ เจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอปากท่อยินดีให้ความช่วยเหลือในการจัดสรรและประสาน
งานกับหน่วยงานเพื่อขยายผลการที่มีความเชี่ยวชาญด้านการเกษตร การทำข้าวซ้อมมือ ไร่นาสวนผสม
และการเลี้ยงนกกระทา ให้เข้ามาดูและให้ความรู้กับนักเรียนในโรงเรียนวัดสมานกิจ ดังคำให้สัมภาษณ์
ว่า “ทางเกษตรอำเภอ ยินดีให้ความร่วมมืออยู่แล้ว เรามีวิทยากร แต่จำทางเกษตรอำเภอไม่มี ก็จะ
ประสานกับหน่วยงานอื่นให้”

ทัศนภาพของครูในโรงเรียนเกี่ยวกับการจัดหลักสูตรท้องถิ่นนั้น แม้ว่าจะไม่มีครูคนใดมี
ประสบการณ์ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น แต่ก็เคยร่วมทำโครงการข้าวซ้อมมือของโรงเรียน
นอกจากนี้ ยังมีประสบการณ์ในการทำนาเป็นทีมและมีความตั้งใจในการทำงานจนมีผลงานปรากฏ
เป็นที่รับรู้ของคนในจังหวัด โดยศึกษานิเทศก์ให้ข้อมูลว่า

ครูในโรงเรียนในภาพรวม เป็นครูที่ใช้ได้ทุกคน ได้รับรางวัลครูดีเด่น ถ้าจะให้
ความรู้ใหม่ก็น่าจะรับได้ทุกคน สภาพครูโดยภาพรวม ความตั้งใจเอาใจใส่ก็เกิน
50 ส่วนเกิดจากก็ยากี่ไม่เคยเหนื่อยหน่ายใครเลย ความสวยงาม ความพร้อมเพรียง
ก็ทำให้เราเคยสับสนไปว่ามีความร่วมมือร่วมใจ

นอกจากนี้ ผู้บริหารโรงเรียนก็มีความสามารถในการประเมินพัฒนาผลงานของโรงเรียน
ทั้งในเรื่องข้าวซ้อมมือและโครงการอาหารเช้า ผู้บริหารมีความตั้งใจที่จะอยู่ในโรงเรียนนี้ต่อไปจะไม่
อยากย้ายไปโรงเรียนอื่นซึ่งสะท้อนถึงความต่อเนื่องของโครงการที่ต้องใช้ระยะเวลาติดต่อกัน และการที่
ผู้บริหารเข้ามาทำงานในโรงเรียนได้ช่วยให้ความสัมพันธ์ในโรงเรียนดีขึ้น ดังคำกล่าวของศึกษานิเทศก์
ที่ทำหน้าที่นี้เทศโรงเรียนวัดสมานกิจว่า

ในด้านผู้บริหารสามารถขึ้นไปได้ดี เรื่องข้าวซ้อมมือจะออกโชว์บ่อยๆ เช่น งาน
ตลาดนัดนักเรียน เรื่องอาหารเช้า 100 เปอร์เซ็นต์ ตลอดแบบนี้มีอาหารเช้า
เพียงโรงเรียนเดียวในจังหวัด นอกจากนี้ ผู้บริหารมีแนวโน้มว่าไม่ย้าย ไม่มี
ความลำบากในการคมนาคม และเป็นคนที่ยึดมาเชื่อมความสัมพันธ์ในโรงเรียน

5.2.2 ส่วนสถานที่ ชุมชนท่ากระทุ่มมีสถานที่ซึ่งสามารถจะให้นักเรียนได้ใช้เข้าไป
ปฏิบัติจริงในชุมชน ดังนี้

- ที่นาของอาจารย์ศักดิ์สิทธิ์ ที่ยื่นดีให้นักเรียนได้ใช้ในการเรียนการสอนให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงจำนวน 7 ไร่

- สวนผลไม้ของนายบำรุงซึ่งเป็นเกษตรกรดีเด่น อยู่ห่างจากโรงเรียนประมาณ 3 กิโลเมตรเศษ ๆ และยังมีสวนของเกษตรกรในชุมชนที่ประกอบอาชีพทำสวนฝรั่ง ชมพู และทำนาอีกหลายคนด้วย

- แปลงเกษตรสาธิต ของเกษตรอำเภอปทุม

ในเรื่องพื้นที่นี้ จากประสบการณ์กลุ่มระหว่างคณะผู้วิจัยกับการเรียนการสอน การเรียนการสอนได้มีแนวคิดที่จะเสนอให้กรรมการโรงเรียนทุกคนที่ประกอบอาชีพทางการเกษตร กับพื้นที่การเกษตรตาม 2 ไร่ เพื่อให้เด็กได้ใช้เป็นแปลงสาธิตและมีโอกาสได้ลงมือปฏิบัติจริง ซึ่งในแต่ละแปลงจะทำการเกษตรต่างชนิดกัน เช่น ทำนาอย่างเดี่ยว ทำไร่นาสวนผสม สวนผลไม้โดยมีการเรียนการสอนเจ้าของที่ดินเป็นผู้ควบคุม โดยประธานกรรมการโรงเรียนได้กล่าวว่า “ถ้าทำกันจริง ๆ กรรมการโรงเรียนมี 15 คน ส่วนใหญ่ก็มักจะทำเป็นแปลงสาธิตก็คงจะได้ อีก 2 ไร่ ก็สามารถทำได้ เริ่มที่กรรมการโรงเรียนก่อนเลยทำเป็นแปลงสาธิต จะแบ่งอันนี้เป็นทำนา อันนี้เป็นไร่นาสวนผสมก็น่าจะได้”

นอกจากนี้ ครูคนหนึ่งได้ส่งม้วนเทปอื่น ๆ ที่อาจขอความร่วมมือได้ เช่น ที่นาของเจ้าอาวาส โดยกล่าวว่า “หลวงพ่อบ้านฉัน แต่ตอนนี้ให้คนเช่า แต่ถึงเวลาที่ไม่เช่าก็ได้”

ความร่วมมือด้านอาคาร สถานที่ของโรงเรียน ข้าโรงเรียนดำเนินการจัดหลักสูตรท้องถิ่นที่เกี่ยวกับการทำข้าวซ้อมมือ ในปัจจุบันโรงเรียนมีความพร้อมด้านอาคารสถานที่รองรับเนื่องจากมีอาคารซึ่งคิดแปลงสร้างให้เป็นโรงสีที่ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลสร้างขึ้นเป็นที่สำหรับให้เด็กสีข้าว ซ้อมข้าว ร่อนแยกข้าวเพื่อใช้ในโครงการข้าวซ้อมมือ และพื้นที่สำหรับใช้ในการเอียงนกกะพา ซึ่งแต่เดิมเคยใช้เลี้ยงไก่

5.2.3 ด้านสื่อวัสดุ

ความพร้อมในด้านสื่อวัสดุ ของโรงเรียนวัดสมานกิจเกี่ยวกับการทำข้าวซ้อมมือในปัจจุบันมีหัตถกรรมเครื่อง เครื่องร่อนแยกข้าวที่ทำจากมอเตอร์ เครื่องสีข้าวที่ใช้จักรสาน ทำอาจารย์ศักดิ์สิทธิ์ ประดิษฐ์ขึ้นเพื่อใช้ในโครงการข้าวซ้อมมือพร้อมอยู่แล้ว สำหรับสื่อวัสดุเกี่ยวกับการทำไร่นาสวนผสมนั้น ปัจจุบันโรงเรียนริเริ่มโครงการปลูกพืชปลอดสารพิษอื่นในโรงเรียนทำให้มีวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้เกี่ยวกับการทำสวน เช่น ผักบัวรดน้ำ เสียม จอบ เป็นต้น พร้อมอยู่แล้วในโรงเรียน

อาจารย์ใหญ่ได้กล่าวถึงความก้าวหน้าในการพัฒนากระบวนการทำข้าวซ้อมมือโดยใช้เครื่องทุ่นแรงว่า “การทำข้าวซ้อมมือ แต่ก่อนเด็กต้องมานั่งเป็นจักรสาน แต่ตอนนี้เพียงแค่เราทอ สวิทช์ไฟก็ใช้ได้ ใส่ในข้าวโมะ 3 ขณะที่กำลังเวียน มันจะทำหน้าที่ไปเรื่อย พอรีดกดสวิตช์ลงแล้วนำมา กระจาย เวลาที่จะทำเป็นกลุ่ม ประเดี๋ยวเดียวได้ทั้งหนึ่งแล้ว...”

5.2.4 ด้านเงินทุน

โรงเรียนมีความพร้อมด้านงบประมาณ โดยโรงเรียนได้รับงบประมาณสนับสนุนจากเจ้าอาวาส องค์การบริหารส่วนตำบลท่ากระทุ่ม ผู้ปกครองนักเรียน และจากเกษตรกรอำเภอปากท่อ นอกเหนือจากงบประมาณจากรัฐบาล เพื่อนำมาสนับสนุนในการจัดการเรียนการสอนและการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

นอกจากนี้ โครงการข้าวซ้อมมือยังมีเงินทุนหมุนเวียน 2 หมื่นกว่าบาท ซึ่งได้จาก หุ่นที่นักเรียนลงไปและทางโรงเรียนยังมีเครดิตกับทางวัด โดยอาจารย์ใหญ่ได้กล่าวถึงความจำเป็น ขาด เงินทุนและการได้รับความเชื่อถือจากเจ้าอาวาสว่า

โรงเรียนมีเงินทุนก้อนหนึ่งที่สะสมไว้เป็นทุนการศึกษา เป็นจำนวนเงิน เวียนแสนสามหมื่นบาทอยู่ที่เจ้าอาวาส เจ้าอาวาสจะเป็นผู้เก็บสิ่งจ่าก คัดมา อาจารย์ใหญ่ได้ขอขมไปซื้อคอมพิวเตอร์ ทำให้เงินลดลงมาก ทาง โรงเรียนจึงจ้างงานสมัยก่อนจัดซื้อได้ครั้งละ 2-3 หมื่น แต่อาจารย์ใหญ่ [ท่านนี้] จัดได้เงินถึง 7 หมื่น และรีบใช้คืน ท่านก็เห็นว่าเราพยายาม ที่นี้จะ ใช้เมื่อไหร่มาดูแล ทำให้เกิดความเหลื่อม

สำหรับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลนั้น ประธานองค์การบริหาร ส่วนตำบลยินดีให้ความสนับสนุนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเกี่ยวกับการทำข้าวซ้อมมือ การทำโน้ต สอนผสม และการเขียนบทกวีโดยกล่าวว่า “ถ้าเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน ทางอบต.ยินดีสนับสนุน งบประมาณ อยากให้ทำเป็นตัวอย่างด้วยซ้ำไป ยินดี โดยเฉพาะโรงเรียนวัดสมานกิจ อบต.ยินดี สนับสนุนทุกอย่าง ให้เป็นตัวอย่างของท่ากระทุ่ม เพื่อที่จะพัฒนาให้ดีขึ้น”

สรุปได้ว่า โรงเรียนและชุมชนมีความพร้อมที่จะร่วมมือกันในการพัฒนาหลักสูตร ท้องถิ่นเรื่อง การทำข้าวซ้อมมือ โภชนาผสม และการเขียนบทกวีทั้งในด้านบุคลากร ภาควิชา สอนที่ สื่อ วัสดุ เงินทุน แหล่งศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมในชุมชน ชุมชนที่ยินดีให้ความร่วมมือทั้งทาง โรงเรียนวัดสมานกิจ อนุญาตให้นักเรียนเข้ามาศึกษาและลงมือปฏิบัติจริงได้

5.3 ความพร้อมของโรงเรียนบ้านนาโคบอนและชุมชนนาโค

จากการสัมภาษณ์คนในชุมชน ผู้บริหาร ครูผู้สอน และการสังเกตสภาพภายในโรงเรียน พบว่า ชุมชนและโรงเรียนบ้านนาโคบอนมีความพร้อมในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องศิลปวัฒนธรรมชาวไทยตะนาวศรี (กะเหรี่ยง) มากที่สุด รองลงมาคือ การท่องเที่ยวบ้านเชิงอนุรักษ์ และ การศึกษาพืชสมุนไพร ดังนี้

5.3.1 ด้านบุคลากร โรงเรียนบ้านนาโคบอนและชุมชนนาโคมีความพร้อมในด้านการศึกษาดังจะเห็นได้ว่า ในชุมชนนาโคบอนนั้นมีผู้นำที่มีเชื้อสายกะเหรี่ยง มีคนในชุมชนที่มีความเข้มแข็งและมีความปรารถนาอยากจะทำสิ่งที่ดีที่จะสนับสนุนให้มีการจัดหลักสูตรท้องถิ่นทางด้านศิลปวัฒนธรรมกะเหรี่ยง ได้แก่ อดีตกำนันเทศ ผู้ใหญ่ศรี นวระชัย ผู้ช่วยค้อ โยงเฉพาะกำนันโสม เป็นคนมีความรู้เห็นคุณค่าของการศึกษา สนับสนุนให้ลูกมีการศึกษา มีความเป็นอยู่ดี กำนันเคยเป็นประธานกรรมการโรงเรียน ให้ช่วยเหลือเวลาว่าง ถ้าชุดละไวทางกลุ่มจะฟังและทุกคนได้มีได้ทดลองทำยังลูกซึ่งเป็นผู้ใหญ่บ้านและได้ดำเนินการตามแบบอย่างที่ดีมาได้ทำไว้ อาจารย์ใหญ่โรงเรียนบ้านนาโคบอนได้ให้ข้อสังเกตว่า “สาเหตุที่ผู้นำให้ความสำคัญด้านการศึกษาเพราะว่าผู้นำนั้นได้ับการศึกษา” นอกจากนั้น ในชุมชนนาโคยังมีคนที่มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมกะเหรี่ยงหลายคน เช่น ผู้รู้ในสำนวนประวัติชุมชนคือ นายแดงและนายปี ด้านดนตรีคือ นายเดช นายระชา นายสมพงษ์ และนายกร ด้านการทอผ้ากะเหรี่ยงคือ นางทองดีและนางสะอาด จากการสัมภาษณ์บุคคลที่เป็นผู้รู้ในชุมชนทุกคนกล่าวว่า ยินดีที่จะให้ความร่วมมือในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในทุก ๆ ด้านที่ตนมีความรู้ความสามารถอยู่ โดยผู้รู้ท่านหนึ่งบอกว่า “ถ้าในใบสั่งของการให้ข้อมูลความรู้ในส่วนที่พอจะรู้ หรือว่าที่พอจะศึกษามาตรงนี้ก็จะได้ ทางด้านงานฝีมือหรือดนตรีนั้นพอจะแนะนำได้บ้าง” นายระชาผู้รู้ด้านดนตรี แสดงความยินดีที่จะให้ความร่วมมือช่วยเหลือและอยากให้มีการสอนเกี่ยวกับวัฒนธรรมเพราะเกรงว่าจะสูญหายไป ผู้ชายผู้ใหญ่บ้านได้ให้คำแนะนำว่า “การให้ผู้รู้ในชุมชนเข้ามาสอน คิดว่าไม่มีปัญหาอะไรเพราะว่าทางโรงเรียนกับชาวบ้านเข้ากันได้อยู่แล้ว เข้ากันได้ดี ที่ 2 มีเคยมีประสบการณ์ในการทำงานร่วมกัน โรงเรียนกับหมู่บ้านจะจัดงานร่วมกันทุกปี ครุฑเป็นพื้นเล็ก มาเป็นที่ปรึกษา เป็นวิทยากร” สำหรับช่วงเวลาที่เหมาะสมในการเชิญผู้รู้เข้ามาสอนในโรงเรียนนั้น บุคลากรในโรงเรียนและคนในชุมชนมีความเห็นสอดคล้องกันว่า เวลาที่เหมาะสมคือช่วงเวลาเย็นเนื่องจากผู้รู้ต้องทำไร่ตอนเย็นจึงจะว่าง ดังนั้น อาจจะเป็นปัญหาเรื่องเวลาในการจัดการเรียนการสอน หรือคนที่มีความรู้ในตอนกลางวันก็เป็นผู้เฒ่าผู้แก่ที่ไม่สามารถไปสอนได้ ดังนั้น ได้จากคำกล่าวของบุคลากรในโรงเรียนและคนในชุมชนดังนี้

ครู: ถ้าจะเอาศิลปวัฒนธรรมตรงนี้ คนเก่า ๆ แม่ ๆ จ้าง ๆ รู้สึกว่าเหลือไม่กี่คนแล้ว... กำนันเคยดีที่สุดใน แต่ท่านทำไร่ต้องตอนเย็น

อาจารย์ใหญ่: ถ้าจะให้เขามาช่วยทุกอย่างคงไม่ได้ เขาก็มีปัญหาของเขาที่จะต้องทำ สืบจากเวลาเชิญประชุม ...ส่วนใหญ่จะมากับครอบครัว ไม่ค่อยพร้อมกัน เขาติดภารกิจ ... กลางวันจะไม่อยู่ เขาไปทำไร ทำมาหากินของเขา เอ็น ๆ กลับ ถ้ากลางวันอาจจะมีคนเผ่าคนแก่ที่เขาไปไม่ไหวแล้ว

คนในชุมชน: การไปร่วมงานโรงเรียนถ้าเป็นเวลาเลิกงานจะไปประมาณ 80 เปอร์เซ็นต์ แต่ถ้าเป็นช่วงเช้า ช่วงเวลางาน ไปไม่ถึงครึ่ง

อย่างไรก็ตาม ผู้บริหารท่านยังเกรงว่า ตนจะไม่มีความสามารถในการสอนนักเรียน กลัวว่าจะสอนได้ไม่ดีเนื่องจากตนเองเรียนไม่สูง สอนไม่เก่ง และกลัวเด็กจะไม่สนใจ ค่ะที่ผู้รู้ในชุมชนท่านหนึ่งกล่าวว่า “คนทำไปไหนมันครู มันไปไม่ได้หรอกครู กลัวเด็กจะไม่เอาครู เขาจะอาย ผมก็อายเหมือนกัน”

สำหรับในโรงเรียนบ้านนาโคบ มีครูที่มีความรู้ในเรื่องศรัทธา 2 คนคือ *อาจารย์ภา* เป็นคนไทยแต่มีความรู้ในเรื่องการรำของชาวกะเหรี่ยง มักสอนและฝึกซ้อมการรำแบบกะเหรี่ยงแก่นักเรียนเพื่อใช้แสดงในงานต่าง ๆ อยู่เสมอ เช่น งานกินข้าวของชาวไทยกะเหรี่ยง อาจารย์ภาสนใจให้ความร่วมมือถ้าโรงเรียนจะพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง “ศิลปวัฒนธรรมชาวไทยตะนาวศรี (กะเหรี่ยง)” ดังที่อาจารย์ภาให้สัมภาษณ์แก่คณะผู้วิจัยว่า “เอาสิ พี่สนใจให้ความร่วมมือ...” ครูอีกท่านหนึ่งคือ *อาจารย์พล* ซึ่งเป็นชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงจึงมีความรู้ในเรื่องศิลปวัฒนธรรมของชาวกะเหรี่ยงเป็นอย่างดี แต่อาจารย์พลจะไม่ค่อยมีเวลาที่จะให้ความร่วมมือได้เท่าที่ควร ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า “ถ้าส่วนตัวผมคิดว่าไม่มีเวลา ... ทุกวันนี้เราทำงานยุ่งอย่างที่คิดทั้ง ... ศิลปะทุกวันนี้มันเต็มที่แล้ว...” จากการสัมภาษณ์บุคลากรในโรงเรียน พบว่า ครูทุกคนยินดีให้ความร่วมมือในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ดังที่ครูภัสราในท่านองเล็งเห็นว่า “... อันดีที่จะช่วยเต็มที่ในทุกด้านค่ะ...” หรือ “... ยินดีครับ ก็บอกมาว่าจะให้ช่วยทำอะไร...” ดังนั้น จะเห็นได้ว่าคนในชุมชนและบุคลากรในโรงเรียนมีความพร้อมในเชิงจิตใจที่จะพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

สำหรับความพร้อมของการจัดหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง *การทอผ้าไหมบ้านหึงอนุรักษ์และการศึกษาพืชสมุนไพร* นั้น ชุมชนมีผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับพืชสมุนไพรได้แก่ *ลุงใจ ลุงใหญ่ ลุงบอย เติบดัง ลุงทอง ไพรถ่วง* ซึ่งคนในชุมชนได้เล่าให้คณะผู้วิจัยฟังในการสนทนากลุ่มว่า “คนที่รู้เรื่องสมุนไพรก็มี ลุงใจ ลุงบอย ลุงทอง เขารู้จักยาสมุนไพรเยอะ” แต่ปัญหาประการหนึ่งในการจัดการเรียนการสอนก็คือ *ผู้รู้เหล่านี้พูดภาษาไทยไม่ได้* และนักเรียนส่วนใหญ่พูดภาษากะเหรี่ยงไม่ได้ ถ้าเชิญมาต้องใช้ล่ามแปล นอกจากนั้น ในชุมชนนาโคยังมีองค์กรท้องถิ่นที่สามารถไปขอความช่วยเหลือได้ เนื่องจากเรตริกหาพันธุ์สัตว์ป่าแม่น้ำภาชี ส่วนอนุรักษ์สัตว์ป่า สำนักอนุรักษ์

ทรัพยากรธรรมชาติ กรมป่าไม้ ได้จัดทำโครงการ “เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติสมุนไพรไทย” (กรมป่าไม้, 2542) โรงเรียนอาจจะติดขัดขอความช่วยเหลือจากกรมป่าไม้ได้

5.3.2 ด้านอาคารสถานที่ โรงเรียนบ้านนาโคบมีพื้นที่ได้อาคารเรียนหลังที่ 4 ซึ่งเป็นพื้นที่โล่งๆ สามารถให้นักเรียนได้จำนวนมาก พื้นที่ดังกล่าวสามารถใช้ในการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับการว่ากะเหยิง หรือการแสดงศิลปวัฒนธรรมกะเหยิงได้ นอกจากนี้ โรงเรียนยังมีพื้นที่ที่สามารถนำพืชสมุนไพรมาปลูกได้ทั่วๆ

5.3.3 ด้านแหล่งศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม ชุมชนมีตัวกลางบ้านกะเหยิงซึ่งปลูกเป็นบ้านจำลองไว้ ณ วัดเก่ากะเหยิงกลางหมู่บ้านนาโคบ จำนวน 1 หลัง เพื่อให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้ถึงประวัติศาสตร์และลักษณะของบ้านกะเหยิงในสมัยโบราณ อย่างไรก็ตาม จุดนี้ยังคงมีปัญหาคนเก็บเหียงกับงบประมาณซึ่งที่ชาวบ้านท่านหนึ่งกล่าวว่า “ทุกคนพร้อมที่จะช่วยเหลือ แต่งบประมาณไม่มี อย่างศูนย์วัฒนธรรม เข้ามามีส่วนไม่มียะไรเลย มีแต่กันหลังหนึ่ง ไม่มีสิ่งสิ่งอะไรให้คนเข้ามาเลย” ในจุดใกล้ ๆ กันกับศูนย์วัฒนธรรม คนในชุมชนได้สร้างเจดีย์ไว้เพื่อประกอบพิธีเวียนเจดีย์ในวันสงกรานต์ ชุมชนยังมีต้นไม้ใหญ่ซึ่งปัจจุบันใช้ต้นสักบรรณเพื่อให้คนกะเหยิงทำพิธีไหว้ต้นไม้ใหญ่ในช่วงวันสงกรานต์ นอกจากนี้ ชุมชนบ้านนาโคบยังมีประเพณีกินข้าวห่อซึ่งชาวกะเหยิงจะกำหนดวันกินข้าวห่อของแต่ละแห่งจะไม่ตรงกัน เช่น ที่นาโคบกำหนดกินข้าวห่อในวันขึ้น 9 ค่ำ เดือน 9 ที่อื่น ๆ เช่น ปากหะ เพชรบุรี บ้านคา บ้านบึง สวนผึ้ง ก็จะเลือกวันต่างกันออกไป ดังนั้น นักเรียนสามารถศึกษาประเพณีของชาวกะเหยิงได้จากสภาพความเป็นจริง

สำหรับความพร้อมของการจัดหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง การท่องเที่ยวป่าเชิงอนุรักษ์ และการศึกษาพืชสมุนไพร นั้น ชุมชนมีป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์เป็นป่าเขตรักษาพันธุ์มีความหลากหลายของพืชพันธุ์และสัตว์ต่าง ๆ ประกอบไปด้วยพืชสมุนไพรมากกว่า 200 ชนิด เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สามารถนำมาศึกษาได้เป็นอย่างดี และพืชสมุนไพรทางานิตสามารถหาได้และนำมาปลูกได้ในชุมชน

5.3.4 ด้านสื่อ-วัสดุอุปกรณ์ ในกรณีที่โรงเรียนจะพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องศิลปวัฒนธรรมชาวไทยพวนภาคใต้ โรงเรียนบ้านนาโคบมีอุปกรณ์ประกอบการสอนนางรำต่าง เช่น เครื่องเล่นเทพและเทพเพลงกะเหยิงสำหรับสอนการรำแก่นักเรียน ส่วนสื่อวัสดุอุปกรณ์อื่นๆ โรงเรียนสามารถจัดหาหรือขอยืมได้จากคนในชุมชน เนื่องจากคนในชุมชนชุมชนมีสื่อวัสดุอุปกรณ์ในด้านเครื่องดนตรีหรือพร้อมสำหรับการจัดการเรียนการสอน และผู้ในชุมชนสามารถประดิษฐ์ขึ้นมาใหม่ได้ เช่น เหยื่ออ ซึ่งเป็นเครื่องติดชนิดหนึ่ง เวลานำจะมีเสียงคล้ายจิ้งจก ดังกล่าวของหมู่บ้านในการสนทนากลุ่มว่า

เหยื่อช เป็นเครื่องดีดแล้วก็เป่าอยู่ในตัวด้วย เป็นเครื่องดนตรีเฉพาะของชาวกะเหรี่ยงอย่างหนึ่ง เครื่องดนตรีชนิดนี้ในอดีตนั้นการที่หนุ่มสาวจะไปจับกันอะไรกันเขาจะใช้ตัวนี้เป็นมือออกไป ชื่อในการที่จะแสดงการที่จะจับสาวหรือว่าอะไรต่าง ๆ นั้นนอกจากมีคนเป่าคนร้องเพลงเกี่ยวกับไปมาแล้ว เครื่องดนตรีที่เรียกว่า เหยื่อชก็เป็นเครื่องดนตรีลักษณะหนึ่งที่เขาจะสื่อแล้วก็จะถ่ายทอดได้ต่อกันไปตามเป็นภาษาของคน

สำหรับเครื่องดนตรีประเภท แคม บิงพอมืออยู่ และสามารถใช้นั่นส่วนที่มีลักษณะคล้าย ๆ กันแทนได้ คนในชุมชนมีความเห็นเกี่ยวกับเครื่องดนตรีและกิจกรรมเกี่ยวกับดนตรีดังนี้

คนในชุมชน 1: มันมีแต่แคน ขลุ่ยขึงวิสาเราให้ว่างๆ วาเขาก็ไม่ก็ดังค์

คนในชุมชน 2: ถ้ามีก็ที่บ้านผู้ใหญ่ จะเล่นมาเก็บไว้ที่นั่น

ผู้วิจัยดนตรี: ...คนรุ่นหลังเขาก็ไปไม่เล่น การร่ำเรียนก็คิดว่าจะหายไป แต่มีครูฝึกให้ ฝึกได้หลายเหมือนกัน ที่บ้านยังคงเก็บเครื่องดนตรีสะสมไว้

นอกจากนั้น ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 ได้เก็บรวบรวมสะสมอุปกรณ์ต่าง ๆ เอาไว้จำนวนหนึ่ง และมีรูปภาพตัวอย่างเครื่องใช้ไว้ให้ศึกษา ผู้นำชุมชนท่านหนึ่งได้กล่าวถึงแหล่งวิสาว่า “คงต้องอาศัยผู้ใหญ่ตัว เขามั่ง เขาจะรวบรวมหมดเลย...ของกะเหรี่ยงเขาก็เยอะ ยิ่งพอมีรูปภาพอยู่ ตอนนั้นเขาไปกับผมที่จอมบึง ไปประชุมสมัยรัชกาลที่ 6 สมัยก่อนบ้านไม่ไฟสว่างนี่หรอก หลังคาเป็นหญ้าคา แล้วก็ยกพื้นขึ้นอีก มีการเล่นกันที่ลานบ้าน ดูจากภาพก็น่าสนุก” สำหรับเครื่องทอผ้ากะเหรี่ยงนั้นก็ยังจะเหลืออยู่แต่มีเพียงไม่กี่ตัว ดังคำกล่าวของผู้ใหญ่บ้านในการสนทนากลุ่มว่า “อุปกรณ์การทอก็มีอยู่ แต่ว่าไม่ค่อยได้ทอ นาน ๆ จะทอทีเท่านั้น ถ้าจะไปขอซื้อเขาคงเอาออกมาให้ดูได้” พวกเครื่องประดับเงินบนภาคทอผ้ากะเหรี่ยงมีอยู่ แต่จะแต่งเฉพาะมีงานประจำปี ซึ่งอาจารย์ใหญ่ได้วิเคราะห์สภาพความเป็นไปของชุมชนว่า “ส่วนใหญ่ค่านิยมสมัยใหม่และแฟชั่นสมัยใหม่เข้ามาครอบงำ คนโต ๆ ก็ไม่มีสิทธิ์พลที่จะบอกออกหลานตรงนี้ได้ ...เครื่องประดับส่วนใหญ่ก็จะขายหมด พวกเงินที่เป็นกำไล คางหูก บางทีก็มีคนในหมู่บ้านพาคนมาซื้อให้ราคาค่อนข้างจะสูง...ปัจจุบันแทบจะไม่เหลือ” การถูกอิทธิพลของสังคมเงินตราเข้าแทรกแซงนี้ทำให้การแต่งกายและเครื่องประดับต่างๆ พยายามแสดงให้ครบถ้วนได้ยาก

สำหรับความร่วมมือในด้านสื่อวัสดุอุปกรณ์ของการนำเสนอหาเรื่อง การท่องเที่ยวป่าเชิงอนุรักษ์ และการศึกษาพืชสมุนไพร นางจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นนั้น ชุมชนมีสื่อที่เป็นของจริงคือป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ที่มีพืชสมุนไพรอยู่มาก

5.3.5 ด้านเงินสนับสนุน ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง ศิลปวัฒนธรรมชาวไทย
 ตะนาวศรี โรงเรียนมีงบประมาณและเงินนอกงบประมาณไม่มากพอที่จะดำเนินการได้อย่างเต็มที่
 เพราะโรงเรียนอยู่ในเขตพื้นที่ที่คนในชุมชนส่วนใหญ่มีฐานะยากจนจึงไม่สามารถระดมสนับสนุนด้าน
 การเงินจากชุมชนได้มากนัก นอกจากจะขอความช่วยเหลือจากคนในชุมชนบางท่านที่มีฐานะพอ
 ช่วยเหลือได้ เช่น ถ้ามีไฟฟ้าหรือฟ่อนไม้ที่มารับซื้อสับปรดจากคนในชุมชน ดังที่ครูท่านหนึ่งกล่าวว่า
 “...ถ้าเป็นเงินโรงเรียนจะจัดสน...” หรือครูอีกท่านหนึ่งกล่าวว่า “...งบประมาณจะติด เพราะอะไรเราก็
 รู้... ชาวบ้านไม่ค่อยมี [เงิน] เราขอทางรัฐบาลไป ถ้าเขาจัดสรรมาให้ เราก็ได้งบประมาณ แต่ถ้าเขาไม่ให้
 เราก็ลำบาก...” ได้มีผู้เสนอแนวทางในการขอสนับสนุนงบประมาณด้านการศึกษาศิลปและวัฒนธรรม
 จากองค์การบริหารส่วนตำบลนาโค แต่ปัญหามีอยู่ว่าคนในชุมชนเคยเสนอเรื่องการอนุรักษ์ศิลป
 วัฒนธรรมชาวไทยตะนาวศรีไปหลายครั้งแล้ว แต่คณะกรรมการองค์การบริหารส่วนตำบลซึ่งส่วนใหญ่
 เป็นคนเชื้อสายไทยและมีคนเชื้อสายกะเหรี่ยงเป็นคณะกรรมการเพียง 2-3 คนเท่านั้นไม่เห็นความ
 สำคัญจึงอยากขอให้โรงเรียนและทีมคณะผู้วิจัยได้ร่วมประชุมชี้แจงให้คณะกรรมการองค์การบริหาร
 ส่วนตำบลนาโคได้ทราบ และให้การสนับสนุนต่อไป ดังที่คนในชุมชนท่านหนึ่งกล่าวว่า “...อยากจะให้
 ทางอาจารย์และคนอีกอบต. ได้เข้าร่วมประชุมชี้แจงถึงการพัฒนาศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยขอสนับสนุน
 จากอบต. ให้ อบต. เห็นความสำคัญในเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่น ก็คงจะดี” อย่างไรก็ตาม โรงเรียน
 สามารถแก้ไขปัญหานี้ได้ด้วยการเสนอโครงการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นนี้ในแผนปฏิบัติการประจำปี
 เพื่อของบประมาณจากส่วนกลาง หรือจัดทำโครงการเพื่อขอเงินสนับสนุนจากสำนักงานการประม
 ติกาจังหวัดราชบุรี

5.4 ความพร้อมของโรงเรียนจอนราชและชุมชนบ้านแหม

ชุมชนบ้านแหมและโรงเรียนจอนราชมีความพร้อมในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในเรื่องที่
 เกี่ยวข้องกับการเกษตร เช่น การทำถาดเกษตรทฤษฎีใหม่ การทำถาดเกษตรพอเพียง การพัฒนา
 การเกษตร การทำการเกษตรทฤษฎีใหม่นั้น เป็นโครงการในพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้า
 อยู่หัวและทางโรงเรียนกำลังดำเนินการอยู่ นอกจากนั้น โรงเรียนจอนราชยังเป็นโรงเรียนแกนนำของ
 โครงการเกษตรพอเพียงอีกด้วย ดังคำกล่าวของผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียนว่า “โรงเรียนนี้เป็น
 โรงเรียนแกนนำของโครงการเกษตรพอเพียง ได้รับงบประมาณมาสองหมื่นกว่าบาท โรงเรียนกำลัง
 เปิดหลักสูตรเป็นชุมชนโดยจัดวิชาเลือกให้สอดคล้องกับนโยบายของในหลวง ทุกวันนี้กำลังสอนอยู่”
 แต่การดำเนินการนั้นจัดทำทุกอย่างอยู่ภายในโรงเรียน ไม่ได้ใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่
 เท่าที่ควร อาจจะเนื่องมาจากภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่ค่อยมีเวลา หาตัวเอก และครูในโรงเรียนเป็นผู้ที่มี
 ความสามารถทางการเกษตรอยู่แล้ว ดังที่ครูท่านหนึ่งกล่าวว่า “วิทยากรท้องถิ่น ผมคิดว่าพร้อมนะ
 แต่ทางโรงเรียนไม่ได้เชิญมาใช้ในส่วนนี้” และศึกษานิเทศก์ท่านหนึ่งกล่าวว่า “การที่โรงเรียนไม่นำ

วิทยาการภายนอกมาสอนในโรงเรียนอาจเกิดจาก 1) หาตัวยาก 2) เขาไม่มีเวลา ก็เลยสร้างวิทยากรในโรงเรียนขึ้นมาเอง พัฒนาบุคลากรขึ้นมาเอง อย่างเกษตรทฤษฎีใหม่ ครูของเขา [อาจารย์ธานี] ก็เก่ง ขนาดว่าพัฒนาได้” ชุมชนบ้านแค้นและโรงเรียนจอมราชมีความพร้อมในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรดังต่อไปนี้

5.4.1 ด้านบุคลากร ในชุมชนมีคนที่มีความรู้ความสามารถด้านการเกษตรหลากหลาย ได้แก่ สารวัตรกำนันพระศักดิ์ ผู้ใหญ่แสง (ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 15) และคุณพล (ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบล) เก่งในเรื่องอีออ ดุงประเสริฐ (ผู้ใหญ่ชุมชน) มีความรู้ในด้านพืชสวน การทำเกษตรโดยวิธีธรรมชาติ สำหรับผู้ใหญ่มนเทพ (ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 12) คุณพันกร (เกษตรกร) และคุณสิริวาลัย (เกษตรกร) มีความรู้ในเรื่องมะม่วง นอกจากนี้ สารวัตรกำนันพระศักดิ์ยังเป็นตัวแทนของชุมชนในการประสานงานกับเกษตรอำเภอยีกด้วย บุคคลเหล่านี้ยินดีให้ความร่วมมือถ้าโรงเรียนติดต่อขอความช่วยเหลือ นอกจากนี้ โรงเรียนจอมราชยังมีอาจารย์ที่จบสาขาเทคโนโลยีทางการเกษตรมาโดยตรงคืออาจารย์ธานี ซึ่งมีความเชี่ยวชาญทางด้านการเกษตรเป็นอย่างดี อาจารย์ธานีมีอาชีพเสริมโดยการปลูกพืชไร่ พืชสวน และเลี้ยงสัตว์ ดังเช่นคำให้สัมภาษณ์ของครูท่านหนึ่งว่า “อาจารย์ที่มีความรู้ทางด้านการเกษตรนั้นมีคือ อาจารย์ธานี เก่งมาก...” และศึกษานิเทศก์ท่านหนึ่งกล่าวว่า

อาจารย์ธานีเป็นคนเก่ง เขาพยายามทำนาให้ได้ ทั้ง ๆ ที่สามแคว้นแต่มนี้ไม่มีน้ำ ไม่มีนา เขามองว่าในหลวงท่านคิดดีว่า ทุกคนต้องมีข้าวกิน แต่ที่บ้านแค้นไม่ได้ปลูกข้าว ก็ต้องซื้อข้าวกิน พอเวลาพืชไร่ตกต่ำ เงินที่เราขายข้าวก็ไม่ค่อยจะมี เขาก็อยากจะมีพื้นที่คันคว่ำทดลองปลูกข้าวให้ได้ ปรากฏว่าปีนี้ปลูกแล้วแต่ยังไม่ออกรวง

นอกจากนี้ จากการสัมภาษณ์บุคลากรในโรงเรียนพบว่า ครูทุกคนในโรงเรียนยินดีให้ความร่วมมือเต็มที่เท่าที่จะช่วยได้ถ้าโรงเรียนจะพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร ดังนั้นจะเห็นได้ว่า คนในชุมชนและบุคลากรในโรงเรียนมีความพร้อมในเชิงจิตใจที่จะพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

5.4.2 ด้านอาคารสถานที่ โรงเรียนค่อนข้างมีความพร้อมในด้าบนี้ เนื่องจากทางโรงเรียนได้ทำการสอนวิชาเกษตรอยู่แล้ว ได้เข้าโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ และยังเป็นโรงเรียนแกนนำของโครงการเกษตรพอเพียงอีกด้วย ดังคำกล่าวของครูท่านหนึ่งว่า “...หลังโรงเรียนเป็นแปลงเกษตรทั้งนั้นเลย” ส่วนครูอีกท่านกล่าวว่า “มีสถานที่สำหรับงานเกษตร ที่นี้เขาก็ทำอยู่ มีถางมุ้ง และเข้าโครงการพระราชดำริเล็ก ๆ ทำได้สบาย”

5.4.3 ด้านแหล่งศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม แหล่งศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมในการเรียนหลักสูตรท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรนั้นมีทั้งในโรงเรียนและในชุมชน ในโรงเรียนมีห้องสมุด

ที่เคยได้รับรางวัลในระดับจังหวัด สำหรับในชุมชนนั้นก็มีส่วนผลไม่ของผู้ใหญ่มนุษย์ โรงเรียนชาวบ้านที่สามารถเข้าไปศึกษาได้ทุกที่ ดังคำพูดของบุคลากรในโรงเรียนท่านหนึ่งว่า “มีแหล่งศึกษาเป็นไรของชาวบ้าน” ทั้งนี้เพราะเกือบทุกห้วงเวลาเรียนจะทำการเกษตร ซึ่งเท่าที่ได้สัมภาษณ์คนในชุมชนพบว่าทุกท่านที่มีอาชีพทำการเกษตรยินดีให้ทางโรงเรียนพาเด็กมาเรียนรู้อะไรหรือในส่วนของตน ดังที่คนในชุมชนท่านหนึ่งได้บอก “มาได้เลย ไม่มีปัญหา” ส่วนคนในชุมชนอีกท่านหนึ่งบอกว่า “ยินดียินดีเลยครับ พาเด็กเรียนมาได้เลย” นอกจากนี้ ยังมีศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีทางการเกษตรประจำตำบล (ซึ่งในระยะแรกตั้งอยู่ที่องค์การบริหารส่วนตำบล) สำนักงานเกษตรอำเภอ และสถาบันราชภัฏ มีอาจารย์ท่านหนึ่งกล่าวว่า “แหล่งศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมมีละ ถ้าไม่พอจริง ๆ เราก็อยู่ใกล้สถาบันราชภัฏ” และจากคำกล่าวของเกษตรอำเภอ “ต่อไปก็จะสะดวก เพราะเรามีศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีทางการเกษตร ไม่ต้องวิ่งมาจนถึงตรงมีเลย ไปเข้าที่ศูนย์เลย คนก็ยังอยู่ในช่วงจัดสรรงบประมาณ”

5.4.4 ด้านวัสดุอุปกรณ์ การจัดหาวัสดุควรต้องเน้นที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรเป็นโรงเรียนมีวัสดุอุปกรณ์เพียงพอสำหรับให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติ เนื่องจากทางโรงเรียนได้มีการจัดการเรียนการสอนวิชาเกษตรอยู่แล้ว นอกจากนั้น อุปกรณ์ทางด้านทางการเกษตรในโรงเรียนในส่วนของชาวบ้านจะมีอยู่แล้วซึ่งถ้าโรงเรียนมีจำนวนไม่เพียงพอสามารถไปซื้ออื่นได้ มีคนในชุมชนท่านหนึ่งได้บอกกับคณะผู้วิจัยว่า “เรื่องอุปกรณ์พอได้ อุปกรณ์ผมก็พอมีอยู่ ถ้าไม่พอผมมี เพราะผมจะทำสต็อก (รถถ้าไม่ที่เพาะเห็ดเห็ดพันธุ์ไว้) เก็บไว้” นอกจากนั้น แหล่งศึกษาหาความรู้มากขึ้นเรียนนี้ได้ว่า เป็นสื่อของจริงที่อยู่ไม่ไกลจากโรงเรียนมากนัก อยู่ในวิธีที่โรงเรียนจะพานักเรียนไปศึกษาจากของจริงนอกสถานที่ได้

5.4.5 ด้านเงินสนับสนุน แหล่งเงินสนับสนุนในการจัดหาวัสดุควรต้องเน้น โรงเรียนไม่มีงบประมาณที่จะนำมาใช้จ่ายในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยตรง แต่โรงเรียนมีงบประมาณค่าวัสดุอุปกรณ์ ดังคำบอกเล่าของครูท่านหนึ่งกล่าวว่า “งบประมาณไม่มี จะมีแต่ค่าวัสดุอุปกรณ์ถ้าจะนำไปใช้ได้บ้างแต่ไม่ทั้งหมด” สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอมีงบประมาณสำหรับการเชิญวิทยากรภายนอกของโรงเรียนขยายโอกาส นอกจากนั้น โรงเรียนสามารถขอความช่วยเหลือจากมูลนิธิศุภนิมิต (ความร่วมมือระหว่างไทย-ออสเตรเลีย) โดยทำเป็นโครงการเสนอไปที่มูลนิธิศุภนิมิต ซึ่งมูลนิธิมีวัตถุประสงค์ที่ต้องการช่วยเหลือทั้งชุมชน โรงเรียน และนักเรียน ดังคำกล่าวของผู้ผู้อำนวยการโรงเรียนว่า

...เราได้ได้รับความช่วยเหลือจากมูลนิธิศุภนิมิตค่อนข้างมาก ซึ่งวัตถุประสงค์ของมูลนิธินี้ต้องการช่วยเหลือชุมชน โรงเรียน และนักเรียนที่ขาดแคลน ตัวอย่างจากความช่วยเหลือสำหรับชุมชน เช่น การจัดตั้งกองทุนปื๊อ สหกรณ์ เป็นต้น ส่วนโรงเรียนก็ได้เข้าใกล้หนึ่งหลัง ส่วนนักเรียนจะออกมาในรูปแบบของเสื้อผ้า สมุด ดินสอ ขน (สำหรับที่เด็กขาดแคลน)

องค์การบริหารส่วนตำบลมีงบประมาณทางด้านการศึกษาและวัฒนธรรม ถ้าโรงเรียนต้องการความช่วยเหลือยังสามารถเขียนโครงการเสนอของบประมาณได้ นอกจากนี้ ยังมีคนในชุมชนบางท่านที่พอจะสามารถให้การสนับสนุนได้ อาทิเช่น พระครูมอ ท่านได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “ถ้าสมมุติ ดินสอขาดเหลือ วัสดุก็สนับสนุนให้ได้ ด้านอาหารกลางวัน ก็จะแจกข้าวสารให้ทุกโรงเรียนอยู่แล้ว” ส่วนคุณผลิตฤทธิ์ได้บอกกับคณะผู้วิจัยว่า “ถ้าขาดเหลืออะไรก็มาบอก ยินดีให้ความช่วยเหลือ” และมีครูท่านหนึ่งได้กล่าวถึงคุณสมศรีว่า “คุณสมศรีให้ความช่วยเหลือโรงเรียนดี ห้องสมุดเท่าที่เงินมาซื้อโต๊ะหมู่บูชา... เขาเป็นคนเอื้อเฟื้อต่อส่วนรวมดี ถ้าไปขอความร่วมมือเขาจะชอบมาก”

เนื้อหาที่ควรนำมาจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น

1. เนื้อหาที่ควรนำมาจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียนชุมชนวัดใหญ่คันโพธิ์

จากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับศักยภาพและความต้องการของโรงเรียนชุมชนวัดใหญ่คันโพธิ์และชุมชนคันโพธิ์พบว่า เนื้อหาที่โรงเรียนควรนำมาจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นคือเนื้อหาเรื่อง “เครื่องจักสานคันโพธิ์” โดยได้พิจารณาปัจจัยที่เอื้อและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการนำเนื้อหาดังกล่าวมาพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นดังนี้

1.1 ปัจจัยที่เอื้อต่อการนำเนื้อหา “เครื่องจักสานคันโพธิ์” มาจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น

โรงเรียนชุมชนวัดใหญ่คันโพธิ์และชุมชนคันโพธิ์มีปัจจัยที่เอื้อต่อการนำเนื้อหา “เครื่องจักสานคันโพธิ์” มาจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นดังนี้

1.1.1 ความภาคภูมิใจในเครื่องจักสานคันโพธิ์ คนในชุมชนคันโพธิ์มีความภาคภูมิใจในศิลปวัฒนธรรมของตนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเครื่องจักสาน เพราะเป็นเครื่องจักสานที่มีสายละเอียดประณีต มีความเป็นเอกลักษณ์ และมีวิธีการสานที่แตกต่างจากที่อื่น เป็นสิ่งที่ผูกพันอยู่กับวิถีชีวิตของชาวคันโพธิ์ สามารถโยงถึงประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชนคันโพธิ์ และวัฒนธรรมประเพณีที่น่าสนใจในสมัยก่อน เช่น ประเพณีขึ้นอาสาร ปัจจุบันเครื่องจักสานของชุมชนคันโพธิ์เป็นที่ยอมรับและต้องการมากขึ้น แต่เป็นของหายากเพราะจะหาคนที่มีมือทำได้สวยเท่ากับคนรุ่นก่อนยาก จึงทำให้มีราคาสูง จึงทำให้เยาวชนรุ่นหลังเห็นความสำคัญและคุณค่าของเครื่องจักสาน ผู้ที่มีฝีมือทางจักสานเริ่มมองเห็นคุณค่าในผลงานของตนเองและผลิตผลงานมากขึ้น รวมทั้งชิ้นดีที่จะถ่ายทอดไปสู่ลูกหลาน ดังนั้นจึงควรมีการนำเนื้อหา “เครื่องจักสานคันโพธิ์” มาจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อเป็นการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและส่งเสริมให้เป็นอาชีพต่อไปได้ในอนาคต

1.1.2 ความพร้อมในด้านทรัพยากรท้องถิ่น โรงเรียนชุมชนวัดใหญ่ต้นโพธิ์และชุมชนต้นโพธิ์มีความพร้อมในด้านทรัพยากรท้องถิ่นที่เอื้อต่อการนำเนื้อหา “เครื่องจักสานต้นโพธิ์” มาจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น เช่น มีคนในชุมชนหลายคนที่มีความสามารถในการทำเครื่องจักสานต้นโพธิ์ มีความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชุมชนและเครื่องจักสานต้นโพธิ์ รวมทั้งประเพณีวัฒนธรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเครื่องจักสานต้นโพธิ์ และยินดีถ่ายทอดความรู้เหล่านั้นให้แก่นักเรียน โรงเรียนยังมีอาคารสถานที่ที่พร้อมในการจัดการเรียนการสอนและแสดงผลงานเครื่องจักสาน มีห้องสมุดที่จัดเก็บเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อให้นักเรียนได้ศึกษาเป็นสัปดาห์เป็นวัน และชุมชนต้นโพธิ์ยังมีแหล่งโอกาสความรู้เพิ่มเติมนอกชั้นเรียนในเรื่องเครื่องจักสานและศิลปวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง ซึ่งครูไม่ไกลจากโรงเรียน มีสื่อวัสดุและอุปกรณ์ต่าง ๆ พร้อมและหาไม่ยาก เช่น ไม้ไผ่ซึ่งเป็นวัสดุในการทำเครื่องจักสานยังมีอยู่มากและหาง่ายในชุมชน ส่วนวัสดุอุปกรณ์สำหรับทำเครื่องจักสานอื่นๆ เช่น มีดสำหรับจักดอก ที่เหลาหวด ฯลฯ โรงเรียนเมื่ออยู่แล้วหลายชุด นอกจากนี้ โรงเรียนยังมีหนังสือเสริมประสบการณ์เกี่ยวกับเครื่องจักสานของชุมชน ซึ่งจัดทำโดยครูในโรงเรียนและสามารถให้นักเรียนศึกษาเพิ่มเติมด้วยตนเองหรือให้ประกอบการเรียนการสอนได้

1.1.3 ความสัมพันธ์ที่ีระหว่างครูกับชุมชน ชุมชนต้นโพธิ์มีความสัมพันธ์ที่ดีกับครูในโรงเรียนชุมชนวัดใหญ่ต้นโพธิ์ ซึ่งทำให้คนในชุมชนส่วนใหญ่ให้การสนับสนุนช่วยเหลือกิจการของโรงเรียนอยู่เสมอ ดังนั้น การนำเนื้อหา “เครื่องจักสานต้นโพธิ์” มาจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น ซึ่งต้องให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมทั้งในเรื่องหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน จึงเป็นสิ่งที่ทำได้ไม่ยากนัก

1.1.4 ความต้องการของโรงเรียนและชุมชน บุคลากรและนักเรียนทั้งประถมศึกษาปีที่ 5-6 ในโรงเรียนชุมชนวัดใหญ่ต้นโพธิ์และคนในชุมชนต้นโพธิ์ ส่วนใหญ่มีความเห็นที่สอดคล้องกันว่า ต้องการให้โรงเรียนนำเนื้อหา “เครื่องจักสานต้นโพธิ์” มาจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นมากที่สุด เพื่อเป็นการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีของชุมชนต้นโพธิ์ รวมทั้งยังเสริมให้นักเรียนมีความรู้และทักษะพื้นฐานในการจักสานเพื่อพัฒนาเป็นอาชีพได้ในอนาคต

1.2 ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการนำเนื้อหา “เครื่องจักสานต้นโพธิ์” มาจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น

โรงเรียนชุมชนวัดใหญ่ต้นโพธิ์และชุมชนต้นโพธิ์มีปัจจัยบางประการที่เป็นอุปสรรคต่อการนำเนื้อหา “เครื่องจักสานต้นโพธิ์” มาจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น ซึ่งควรต้องมีการเตรียมการเพื่อแก้ไขและป้องกันอุปสรรคดังนี้

1.2.1 ความขัดแย้งของครูภายในโรงเรียนชุมชนวัดใหญ่ต้นโพธิ์ ครูส่วนใหญ่มักจะให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน แต่ครูในโรงเรียนมักขัดแย้งกันและแตกแยก

กันเป็นกลุ่ม ๆ มีปัญหากระทบกระทั่งในเรื่องส่วนตัวเสมอ ซึ่งปัญหาความขัดแย้งของครูนี้อาจมีผลต่อการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการหากมีการนำเนื้อหา “เครื่องจักสานต้นโพธิ์” มาจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น เนื่องจากครูต้องมีการทำงานเป็นทีมด้วยความเข้าใจและความสามัคคีกัน

1.2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารโรงเรียนกับชุมชน ผู้บริหารโรงเรียนมีความสัมพันธ์กับชุมชนน้อยมาก และมอบหมายให้เป็นหน้าที่ของครูในโรงเรียนที่จะสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน คนในชุมชนส่วนใหญ่จึงรู้สึกไม่สนิทสนมคุ้นเคยกับผู้บริหารโรงเรียนคนปัจจุบัน เพราะมีโอกาสพบกับผู้บริหารโรงเรียนในงานของชุมชนน้อยมาก ซึ่งในประเด็นนี้อาจมีผลทำให้คนในชุมชนบางคนไม่ให้ความร่วมมือและความสำคัญในการนำเนื้อหา “เครื่องจักสานต้นโพธิ์” มาจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเท่าที่ควร

1.2.3 การจัดการเรียนการสอนของครู ครูในโรงเรียนส่วนใหญ่จัดการเรียนการสอนแบบครูเป็นศูนย์กลาง มีการบรรยายหน้าชั้นเรียนโดยยึดแบบเรียนเป็นหลัก ให้นักเรียนจดตามบนกระดานดำ หรือสอนโดยอ่านหนังสือ แล้วให้นักเรียนอ่านตาม ไม่มีการจัดกิจกรรมที่หลากหลายในชั้นเรียน และมีการจัดกิจกรรมเสริมนอกห้องเรียนน้อยมาก วิธีสอนแบบเน้นครูเป็นศูนย์กลางนี้จะมีผลต่อการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรท้องถิ่นที่มีเนื้อหา “เครื่องจักสานต้นโพธิ์” ซึ่งต้องการใช้กระบวนการกลุ่ม และเน้นวิธีการสอนแบบนักเรียนเป็นศูนย์กลาง

1.2.4 ความรู้และประสบการณ์ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของบุคลากรในโรงเรียน ผู้บริหารและครูในโรงเรียนส่วนใหญ่ยังไม่เคยเข้ารับการอบรมในเรื่องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น จึงไม่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ซึ่งในประเด็นนี้อาจมีผลทำให้กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่มีเนื้อหาเรื่อง “เครื่องจักสานต้นโพธิ์” การบริหารหลักสูตร และการสอนไม่มีคุณภาพเท่าที่ควร

1.2.5 ประสิทธิภาพและความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ของวิทยากรหรือผู้ในท้องถิ่น วิทยากรหรือผู้ในท้องถิ่นเป็นคนที่มีความรู้ความสามารถในเนื้อหาหรือเรื่องที่จะสอน แต่ไม่มีประสิทธิภาพในการถ่ายทอดความรู้และทักษะให้แก่นักเรียน ดังจะเห็นได้ในเรื่องที่นักเรียนทำไม่ได้ วิทยากรหรือผู้ในท้องถิ่นจะทำให้เอง หรือบางครั้งวิทยากรท้องถิ่นไม่สามารถให้คำอธิบายง่าย ๆ ที่เหมาะกับวัยของนักเรียน เป็นต้น ซึ่งอาจมีผลต่อสัมฤทธิ์ผลและเจตคติของนักเรียนในการเรียนเรื่อง “เครื่องจักสานต้นโพธิ์” ได้

1.2.6 การจัดครูเข้าสอน โรงเรียนมีการจัดครูเข้าสอนไม่ตรงตามวุฒิการศึกษา ความถนัด และความสนใจของครู ซึ่งอาจมีผลต่อประสิทธิภาพการสอนของครูในหลักสูตรท้องถิ่นที่มีเนื้อหาเรื่อง “เครื่องจักสานต้นโพธิ์”

1.2.7 การประชาสัมพันธ์โรงเรียน โรงเรียนมีจุดอ่อนในเรื่องการประชาสัมพันธ์หรือแจ้งข่าวสารการดำเนินงานและการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ของโรงเรียนกับชุมชนหรือผู้ปกครอง ทั้งในรูปแบบของสื่อสิ่งพิมพ์หรือการประชุมชี้แจง ซึ่งอาจมีผลต่อความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของชุมชนต่อการศึกษา และความร่วมมือในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและการจัดการเรียนการสอนอย่างเต็มที่ของคนในชุมชน

2. เนื้อหาที่ควรนำมาจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียนวัดสมานกิจ

จากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับศักยภาพ ความต้องการ ความพร้อมของชุมชนท่ากระทุ่มและโรงเรียนวัดสมานกิจพบว่า หลักสูตรท้องถิ่นที่ควรจัดทำคือ หลักสูตรการทำข้าวซ้อมมือ ไร่นาสวนผสม และ การเลี้ยงนกกระทา ซึ่งการจัดทำหลักสูตรนี้ โรงเรียนวัดสมานกิจและชุมชนท่ากระทุ่มมีทั้งปัจจัยที่เอื้อ และปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นดังต่อไปนี้

2.1 ปัจจัยที่เอื้อต่อการนำเนื้อหา “ข้าวซ้อมมือ ไร่นาสวนผสม และการเลี้ยงนกกระทา” มาจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น โรงเรียนวัดสมานกิจและชุมชนท่ากระทุ่มมีปัจจัยที่เอื้อต่อการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง ข้าวซ้อมมือ ไร่นาสวนผสม และการเลี้ยงนกกระทา ดังต่อไปนี้

2.1.1 ความพร้อมในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของชุมชนและโรงเรียน จากการวิจัยพบว่า ชุมชนมีผู้รู้ในท้องถิ่นที่มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ด้านการเกษตรเกี่ยวกับการทำนาทำสวนอยู่เป็นจำนวนมาก และผู้รู้ในท้องถิ่นดังกล่าวยินดีให้ความร่วมมือในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนวัดสมานกิจไม่ว่าจะเป็นการสนับสนุนด้านงบประมาณ หรือเข้าไปให้ความรู้กับนักเรียน รวมทั้งยินดีที่จะให้นักเรียนได้มีโอกาสมานดูและลงมือปฏิบัติจริงในที่ดินทางการเกษตรของตนบางส่วน สำหรับโรงเรียนมีความพร้อมในด้านบุคลากร อาคาร สถานที่ สื่อวัสดุและงบประมาณอยู่แล้วจากการดำเนินโครงการการทำข้าวซ้อมมือในโรงเรียนตั้งแต่ปีพ.ศ. 2540

2.1.2 ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน จากการวิจัยพบว่าความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนวัดสมานกิจกับชุมชนอยู่ในระดับที่ดี ชุมชนให้ความร่วมมือ สนับสนุน เข้าร่วมกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นเป็นอย่างดี อีกทั้งคนในชุมชนยังมีความนิยมให้ลูกหลานของตนแสดงออกเพราะถือเป็นหน้าตาของครอบครัว จึงยินดีให้การสนับสนุนเมื่อโรงเรียนจัดแสดงกิจกรรมบนเวที ส่วนโรงเรียนก็ให้ความช่วยเหลือ สนับสนุนกิจกรรมของชุมชนเป็นอย่างดีเช่นกัน เนื่องจากครูส่วนใหญ่ในโรงเรียนเป็นคนในท้องถิ่น

2.1.3 ความต้องการของชุมชนและโรงเรียน ชุมชนมีความต้องการให้ลูกหลานของตนได้มีโอกาสเรียนเนื้อหาเกี่ยวกับการเกษตร เช่น การทำข้าวซ้อมมือ ทำไร่นาสวนผสม ซึ่งเป็นอาชีพ

หลักของชุมชน โดยนำมาจัดเป็นหลักสูตรท้องถิ่นภายในโรงเรียน เนื่องจากมีความเห็นว่านักเรียนจะสามารถนำความรู้ที่ได้มาประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองอยู่ภายในท้องถิ่น ไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ซึ่งเป็นปัญหาที่พบภายในชุมชน สำหรับบุคลากรในโรงเรียนซึ่งประกอบด้วยครู ผู้บริหาร และนักเรียนมีความต้องการที่จะนำเนื้อหาการทำนาตั้งแต่เริ่มต้นไปจนถึงการทำเป็นข้าวหอมมะลิ การทำไร่นาสวนผสม และการเลี้ยงนกกระทา เข้ามาพัฒนาเป็นหลักสูตรท้องถิ่นซึ่งสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน

2.2 ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการนำเนื้อหา “ข้าวหอมมะลิ ไร่นาสวนผสม และการเลี้ยงนกกระทา” มาจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น โรงเรียนวัดสมานกิจและชุมชนท่ากระทุ่ม มีปัจจัยบางประการที่อาจจะเป็นอุปสรรคต่อการนำเนื้อหา “ข้าวหอมมะลิ ไร่นาสวนผสม และการเลี้ยงนกกระทา” มาจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น ซึ่งควรจะได้เตรียมการแก้ไขดังนี้

2.2.1 ปัญหาเกี่ยวกับการตลาด ครูคนหนึ่งได้ให้ข้อคิดเกี่ยวกับการความนิยมในการบริโภคข้าวหอมมะลิในปัจจุบันว่ายังมีค่อนข้างน้อย ซึ่งอาจเป็นอุปสรรคต่อการผลิตเพื่อจำหน่ายของโรงเรียนวัดสมานกิจว่า “การเรียนทำข้าวหอมมะลินั้นคิดว่ามีประโยชน์ แต่ก็ไม่มากเพราะผู้ที่มีตลาดรองรับอยู่จริงแค่คนที่นิยมกินมีน้อย”

2.2.2 ความพร้อมของนักเรียน ครูคนหนึ่งได้ตั้งข้อสังเกตว่าการดำเนินงานข้าวหอมมะลิที่เป็นอยู่ค่อนข้างจะเติบโตเร็วเกินไป โดยที่นักเรียนยังไม่อาจดำเนินการตามลำพังได้ โดยกล่าวว่า

ด้านอสมทผิวเผินมันก็ดีนะ... เก็บการประชาสัมพันธ์โรงเรียนออกไป แต่ความรู้ลึกๆ... เนื้อหาของเรายังไม่แน่น เนื้อหาของกิจกรรมการสีข้าวมันมีลักษณะของการไปไม่เร็วเกินไป... คล้าย ๆ เราสร้างอาคารสักหลังหนึ่ง ถ้าเราสร้างรากฐานให้แข็งแรงมันอาจจะเสียงบประมาณเสียเวลาตรงนั้นไปสร้างปุ๊บ ๆ ขึ้น ๆ แบบก้นจึกสรร มันเสร็จเร็วแต่อยู่ได้ไม่นาน

ในประเด็นที่กล่าวว่าเนื้อหามันยังไม่แน่นนั้น ครูผู้ให้สัมภาษณ์ได้ขยายความว่าในช่วงที่ผ่านมานักเรียนยังไม่รู้บทบาทหน้าที่ของตนเอง ต้องอาศัยครูเป็นผู้กำกับอยู่ตลอดเวลา ฉะนั้นก็ไม่ได้งาน และควรมีนโยบายที่กำหนดขอบเขตชัดเจนว่าผลิตทำไม เพื่ออะไร โดยกล่าวว่า

วันไหนครูไม่กำกับ ไม่ชี้แนะ งานมันก็ไม่เดิน และกำลังการผลิตของเรา เราผลิตเพื่อรองรับโครงการอาหารกลางวันของเรา มันก็พอดีกำลัง แต่ถ้าจะผลิตออกสู่ภายนอกมันเหมือนต้องโหมเหมือนทำงานต้อง over time เวลาเรียนอาจจะหดหายไปกับกิจกรรมตรงนั้นบ้าง

ประเด็นนี้จึงเป็นสิ่งที่โรงเรียนต้องตัดสินใจกำหนดกรอบเขตนโยบายชีวิตจนว่าจะทำอย่างไรในศักยภาพที่มีอยู่

2.2.3 ความรู้และประสบการณ์ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของบุคลากรในโรงเรียน บุคลากรในโรงเรียนไม่มีประสบการณ์ในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นมาก่อน และไม่เคยได้รับการอบรมเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นอย่างจริงจัง

2.2.4 ประสบการณ์และความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ของวิทยากรท้องถิ่น ผู้รู้บางท่านไม่มีประสบการณ์ในการสอน หรือการถ่ายทอดความรู้ให้นักเรียนมาก่อน อาจจะไม่สามารถอธิบายให้นักเรียนเข้าใจได้ชัดเจน

3. เนื้อหาที่ควรนำมาจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียนบ้านนาโคบน

จากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับศักยภาพ และความต้องการ ของโรงเรียนบ้านนาโคบนและชุมชนนาโค พบว่า เนื้อหาที่โรงเรียนควรนำมาจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นที่โรงเรียนควรจัดทำคือนโยบายเรื่อง “ศิลปวัฒนธรรมชาวไทยชนเผ่าศรี” โดยได้พิจารณาปัจจัยที่เลือกและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการนำเนื้อหาดังกล่าวมาพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ดังต่อไปนี้

3.1 ปัจจัยที่เอื้อต่อการนำเนื้อหา “ศิลปวัฒนธรรมชาวไทยชนเผ่าศรี” มาจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น

โรงเรียนบ้านนาโคบนและชุมชนนาโคมีปัจจัยที่เอื้อต่อการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องศิลปวัฒนธรรมชาวไทยชนเผ่าศรี ดังต่อไปนี้

3.1.1 ความพร้อมในด้านทรัพยากรท้องถิ่น ชุมชนนาโคและโรงเรียนบ้านนาโคบนมีความพร้อมในด้านทรัพยากรท้องถิ่นที่เอื้อต่อการนำเนื้อหาเรื่องศิลปวัฒนธรรมชาวไทยชนเผ่าศรีมาจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น เนื่องจากมีคนในชุมชนที่มีความเข้มแข็งและมีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะสนับสนุนให้มีการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นทางด้านศิลปวัฒนธรรมกะเหรี่ยงนอกจากนั้นในชุมชนนาโคยังมีคนที่มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมกะเหรี่ยงหลายคน และบุคลากรเหล่านั้นยินดีให้ความร่วมมือในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่นักเรียน โรงเรียนบ้านนาโคบนยังมีพื้นที่ได้อาคารเรียนหลังที่ 4 ซึ่งเป็นพื้นที่โล่งๆ สามารถให้นักเรียนได้จำนวนมาก พื้นที่ดังกล่าวสามารถใช้ในการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับการรำกะเหรี่ยง หรือการแสดงศิลปวัฒนธรรมกะเหรี่ยงได้ และชุมชนยังมีแหล่งที่จะให้นักเรียนศึกษาเพิ่มเติมหรือศึกษาจากสภาพที่เป็นจริงได้ โดยชุมชนมีตัวอย่างบ้านกะเหรี่ยงซึ่งปลูกเป็นบ้านจำลองไว้ ณ วัดเกาะกะเหรี่ยงกลางหมู่บ้านนาโคบน จำนวน 1 หลัง เพื่อให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้ถึงประวัติศาสตร์และลักษณะของบ้านกะเหรี่ยงในสมัยโบราณ นอกจากนี้ยังมีประเพณีของชาวกะเหรี่ยง ได้แก่ประเพณีกินข้าวห่อซึ่งจัดเป็นประจำทุกปีในวันขึ้นเก้าค่ำ เดือนเก้า

และประเพณีเวียนเทียน ส่วนสื่อ วัสดุและอุปกรณ์ประกอบการสอน เช่น เทปเพลงกะเหรี่ยง เครื่องดนตรีของชาวกะเหรี่ยง โรงเรียนและชุมชนมีอยู่แล้ว สำหรับเงินสนับสนุน โรงเรียนมีงบประมาณและเงินนอกงบประมาณไม่มากพอที่จะดำเนินการได้อย่างเต็มที่ เพราะโรงเรียนอยู่ในเขตพื้นที่ที่คนในชุมชนส่วนใหญ่มีฐานะยากจนจึงไม่สามารถขอสนับสนุนด้านการเงินจากชุมชนได้มากนัก นอกจากนี้ จะขอความช่วยเหลือจากคนในชุมชนบางท่านที่มีฐานะพอช่วยเหลือได้ หรือขอความช่วยเหลือองค์การบริหารส่วนตำบลนาโหนด งบประมาณจากสำนักงานการประถมศึกษาทั้งอำเภอและเทศบาล หรือสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรีในการเชิญวิทยากรภายนอกมาสอน

3.1.2. ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน บุคลากรในโรงเรียนบ้านนาโหนด และคนในชุมชนนาโหนดมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ให้ความร่วมมือซึ่งกันและกันในการจัดกิจกรรมต่างๆ ดังนั้นจึงมีความเป็นไปได้ที่โรงเรียนจะติดต่อขอความช่วยเหลือและความร่วมมือจากคนในชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและการจัดการเรียนการสอน เช่น การส่งนักเรียนไปสัมภาษณ์ผู้รู้ในชุมชนหรือการเชิญผู้รู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชุมชน หรือเรื่องราวของศิลปวัฒนธรรม รวมทั้งประเพณีต่างๆ ของชาวไทยตะนาวศรีมาถ่ายทอดให้นักเรียนฟัง หรือไปศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมในสภาพความเป็นจริงจากชุมชน เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม และประเพณีต่าง ๆ

3.1.3 ความต้องการของโรงเรียนและชุมชน ส่วนใหญ่ของคนในชุมชนนาโหนด บุคลากรและนักเรียนในโรงเรียนบ้านนาโหนดมีความเห็นที่สอดคล้องกันว่า ต้องการให้โรงเรียนนำเนื้อหาเรื่องศิลปวัฒนธรรมชาวไทยตะนาวศรี มาจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นมากที่สุด ซึ่งการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ครูผู้สอน และคนในชุมชนนั้น จะช่วยให้กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่นประสบความสำเร็จได้มากขึ้น

3.2 ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการนำเนื้อหา “ศิลปวัฒนธรรมชาวไทยตะนาวศรี” มาจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น

โรงเรียนบ้านนาโหนด และชุมชนนาโหนดมีปัจจัยบางประการที่เป็นอุปสรรคต่อการนำเนื้อหา “ศิลปวัฒนธรรมชาวไทยตะนาวศรี” มาจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น ซึ่งควรต้องมีการเตรียมการเพื่อแก้ไขและป้องกันอุปสรรคดังนี้

3.2.1 การจัดสรรเวลาของคนในชุมชน ปัญหาประการหนึ่งที่จะเกิดขึ้นคือ คนในชุมชนจะไม่ค่อยมีเวลาว่างมากนัก ดังนั้นในการขอความร่วมมือจากคนในชุมชนในการนำเนื้อหา “ศิลปวัฒนธรรมชาวไทยตะนาวศรี” มาจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นและการจัดการเรียนการสอนนั้น โรงเรียนควรวางแผนและติดต่อวิทยากรหรือผู้รู้ในชุมชนไว้ล่วงหน้าจะช่วยแก้ปัญหานี้ได้ นอกจากนี้

โรงเรียนควรจะอธิบายให้ชุมชนเข้าใจอย่างชัดเจนถึงวัตถุประสงค์ และวิธีดำเนินการของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และการจัดการเรียนการสอน

3.2.2 การจัดการเรียนการสอนของครู โรงเรียนบ้านนาโคบยังมีครูบางส่วนที่มีความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางไม่ชัดเจนตั้งแต่วิธีการสอน การวัด และการประเมินผลที่ใช้วิธีการอย่างหลากหลาย การกำหนดเกณฑ์การประเมิน และการประเมินผล โดยให้เพิ่มสะสมงานงาน ครูส่วนใหญ่ยังใช้วิธีการสอนที่เน้นครูเป็นศูนย์กลาง ดังนั้นการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนบ้านนาโคบ ควรจะได้มีการพัฒนาครูในเรื่องการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง หรือนั้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

3.2.3 ความรู้และประสบการณ์ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของครูในโรงเรียน ครูในโรงเรียนส่วนใหญ่ยังไม่เคยเข้ารับการอบรมในเรื่องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ดังนั้นอาจทำให้เกิดความเข้าใจไม่ชัดเจนในเรื่องของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ซึ่งอาจจะส่งผลให้กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่นไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ดังนั้นการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนบ้านนาโคบควรจะได้มีการพัฒนาครูในเรื่องของการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นด้วย

3.2.4 ประสบการณ์และความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ของวิทยากรหรือผู้รู้ในท้องถิ่น ผู้รู้ในท้องถิ่นบางท่านไม่มีประสบการณ์ในการสอนหรือการถ่ายทอดความรู้มาก่อนจึงเกรงว่าตนจะไม่สามารถในการสอนนักเรียน กลัวว่าจะสอนได้ไม่ดีเนื่องจากตนเองเรียนไม่สูง สอนไม่เป็น และกลัวเด็กจะไม่สนใจ ซึ่งอาจจะมีผลกระทบต่อการสัมฤทธิ์ และเจตคติของนักเรียนต่อการเรียนเรื่องศิลปวัฒนธรรมชาวไทยตะวันตกี ดังนั้นครูควรจะได้ประสานงานกับคนในชุมชนก่อนที่นักเรียนจะได้เรียน และช่วยอธิบายชี้แจงเพิ่มเติมในกรณีที่นักเรียนยังเข้าใจไม่ชัดเจน

3.2.5 ความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารกับชุมชน ผู้บริหารโรงเรียนคนปัจจุบันซึ่งเพิ่งย้ายมาดำรงตำแหน่งที่โรงเรียนบ้านนาโคบไม่นาน มีการพบปะกับคนในชุมชนน้อยเพราะไม่ค่อยมีเวลา และผู้บริหารโรงเรียนไม่ใช้คนในท้องถิ่น พักอาศัยอยู่นอกโรงเรียน การไปพบปะกับชาวบ้านในตอนเย็นหรือตอนกลางคืนจึงไม่สะดวก ส่วนในตอนกลางวัน ชาวบ้านส่วนใหญ่ออกไปทำงาน จึงมีโอกาสนพบกับชุมชนน้อย ความสัมพันธ์ของผู้บริหารโรงเรียนกับชุมชนจึงยังไม่ได้เท่าที่ควร ซึ่งประเด็นนี้ควรจะได้รับการแก้ไขปรับปรุง จะช่วยให้การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นประสบผลสำเร็จมากขึ้น

สำหรับหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง การท่องเที่ยวบ้านเชิงอรุณรักษ์ และการศึกษาพืชสมุนไพร นั้น โรงเรียนนาโคบและชุมชนนาโคบมีความพร้อมในเรื่องแหล่งศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม รวมทั้งสถานที่ที่จะใช้ในการจัดการเรียนการสอน เนื่องจากชุมชนมีป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ที่จะใช้สำหรับศึกษา

และพืชสมุนไพรบางชนิดสามารถหาได้และนำมาปลูกได้ในชุมชน นอกจากนั้นโรงเรียนยังมีพื้นที่ที่สามารถนำพืชสมุนไพรมาปลูกได้ แต่จะมีปัญหาในเรื่องการสื่อสารของผู้รู้ในชุมชน เนื่องจากผู้รู้ในชุมชนที่มีความรู้ในเรื่องพืชสมุนไพรพูดภาษาไทยไม่ได้ ดังนั้นถ้าจะจัดหลักสูตรนี้โดยอาศัยผู้รู้ในชุมชน ต้องอาศัยล่ามแปลซึ่งจะไม่สะดวกมากนัก แต่อย่างไรก็ตามในชุมชนยังมีองค์กรท้องถิ่นที่สามารถให้ความช่วยเหลือได้ เนื่องจากเครือข่าย พันธุ์สัตว์ป่าแม่ป่ากาชี ส่วนอนุรักษ์สัตว์ป่า สำนักอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ กรมป่าไม้ได้จัดทำโครงการ “เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติสมุนไพรไทย” (กรมป่าไม้, 2542)

4. เนื้อหาที่ควรนำมาจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียนจอมราช

จากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับศักยภาพ และความพึงพอใจของโรงเรียนจอมราชและชุมชนบ้านแต้ม พบว่า เนื้อหาที่โรงเรียนควรนำมาจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นคือเนื้อหาเรื่อง “การเกษตร” เช่น “เกษตรทฤษฎีใหม่” หรือ “เกษตรพอเพียง” หรือ “เทคโนโลยีการเกษตร” หรือ “การพัฒนาการเกษตร” หรือ “สหกรณ์การเกษตร” โดยได้พิจารณาปัจจัยที่เอื้อและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการนำเนื้อหาดังกล่าวมาพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ดังต่อไปนี้

4.1 ปัจจัยที่เอื้อต่อการนำเนื้อหา “การเกษตร” มาจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น

โรงเรียนจอมราชและชุมชนบ้านแต้มมีปัจจัยที่เอื้อต่อการนำเนื้อหา “การเกษตร” มาจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นดังนี้

4.1.1 ความพร้อมในด้านทรัพยากรท้องถิ่น โรงเรียนจอมราชและชุมชนบ้านแต้มมีความพร้อมในด้านทรัพยากรท้องถิ่นที่เอื้อต่อการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร โดยมีความพร้อมในด้านบุคลากร เนื่องจากมีครูในโรงเรียนและคนในชุมชนที่มีความรู้ความสามารถในด้านการเกษตรหลายคนและบุคลากรเหล่านั้นยินดีให้ความร่วมมือในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่นักเรียน มีความพร้อมในด้านอาคารสถานที่ โดยโรงเรียนมีพื้นที่ที่นักเรียนสามารถมีปฏิสัมพันธ์ทางการเกษตรได้ มีความพร้อมในด้านแหล่งศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมโดยโรงเรียนมีห้องสมุดที่เพิ่งได้บริจาคไว้ในระดับจังหวัดมาแล้ว และในชุมชนมีแหล่งที่จะให้นักเรียนศึกษาเพิ่มเติมหรือศึกษาจากสภาพที่เป็นจริงได้มากมาย เนื่องจากมีสวนผลไม้ ไร่อ้อย และไร่นาสำปะหลังของคนในชุมชนที่อยู่ไม่ไกลจากโรงเรียน ซึ่งเจ้าของสวนผลไม้และเจ้าของไร่ต่างยินดีที่โรงเรียนจะพานักเรียนไปศึกษาในสวนที่ของตน นอกจากนี้ยังมีศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีทางการเกษตรประจำตำบล สำนักงานเกษตรอำเภอ และสถาบันราชภัฏ โรงเรียนและชุมชนยังมีความพร้อมในด้านสื่อ วัสดุและอุปกรณ์ที่นักเรียนสามารถนำมาใช้ในการเรียนได้ ในด้านเงินสนับสนุนถึงแม้ว่าโรงเรียนจะไม่มีงบประมาณในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยตรง แต่มีแหล่งเงินสนับสนุนที่โรงเรียนสามารถจัดหามาได้ เช่น ขอความ

ช่วยเหลือจากมูลนิธิศุภนิมิตฯ องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแถม งบประมาณจากสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอจอมบึงในการเชิญวิทยากรภายนอกมาสอน หรือการขอความช่วยเหลือจากคนในชุมชนที่มีความเต็มใจและพร้อมที่จะให้การสนับสนุนอยู่แล้ว

4.1.2 ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน บุคลากรในโรงเรียนจอนราชและคนในชุมชนบ้านแถมมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ให้ความร่วมมือซึ่งกันและกันในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ดังนั้นจึงมีความเป็นไปได้ที่โรงเรียนจะติดต่อขอความช่วยเหลือและความร่วมมือจากคนในชุมชนในการนำเนื้อหา “การเกษตร” มาจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นและการจัดการเรียนการสอน เช่น การส่งนักเรียนไปศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมในสภาพความเป็นจริงจากไร่หรือสวนของคนในชุมชน หรือการเชิญผู้ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพทางการเกษตรมาเล่าให้นักเรียนฟัง รวมทั้งการสนับสนุนจากคนในชุมชนที่ค่อนข้างมีฐานะและพร้อมที่จะสนับสนุนในเรื่องนี้ของและเงินในการจัดทำกิจกรรมของโรงเรียน

4.1.3 ความต้องการของโรงเรียนและชุมชน บุคลากร และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ในโรงเรียนจอนราชและคนในชุมชนบ้านแถม ส่วนใหญ่มีความเห็นที่สอดคล้องกันว่า ต้องการให้โรงเรียนนำเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร ได้แก่ การทำเกษตรทฤษฎีใหม่ เทคโนโลยีทางการเกษตร การพัฒนาการเกษตร และสหกรณ์การเกษตร มาจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อให้นักเรียนจะได้มีความรู้ที่ถูกต้องทางการเกษตรซึ่งเป็นอาชีพหลักของชุมชน และจะได้นำความรู้ที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขหรือพัฒนาอาชีพของชุมชนต่อไป การจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ครูผู้สอนและคนในชุมชนนั้น จะช่วยให้การดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและการจัดการเรียนการสอนประสบความสำเร็จได้มากขึ้น

4.2 ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการนำเนื้อหา “การเกษตร” มาจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น

โรงเรียนจอนราชและชุมชนบ้านแถมมีปัจจัยทางประการที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ซึ่งควรต้องมีการเตรียมการเพื่อแก้ไขและป้องกันอุปสรรคดังนี้

4.2.1 การจัดสรรเวลาของคนในชุมชน ปัญหาประการหนึ่งที่อาจจะเกิดขึ้นคือ คนในชุมชนไม่ค่อยมีเวลาย่างมากนัก ดังนั้นในการขอความร่วมมือจากคนในชุมชนในการนำเนื้อหา “การเกษตร” มาจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นและการจัดการเรียนการสอนนั้น โรงเรียนควรวางแผนและติดต่อวิทยากรหรือผู้ในชุมชนไว้ล่วงหน้า จะช่วยแก้ปัญหานี้ได้ นอกจากนี้โรงเรียนควรจะอธิบายให้ชุมชนเข้าใจอย่างชัดเจนถึงวัตถุประสงค์ และวิสัยทัศน์ของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และการจัดการเรียนการสอน

4.2.2 การจัดการเรียนการสอนของครู โรงเรียนจอนวาทังมีครูบางส่วนที่มีความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางไม่ชัดเจนถึงแนววิธีการสอน การประเมินที่ใช้วิธีการอย่างหลากหลาย การกำหนดเกณฑ์การประเมิน และการประเมินโดยใช้แฟ้มสะสมงาน ดังนั้นการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนจอนวาทังจะได้มีการพัฒนาครูในเรื่องการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง หรือเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

4.2.3 ความรู้และประสบการณ์ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของบุคลากรในโรงเรียน ครูในโรงเรียนบางส่วนยังไม่เคยเข้ารับทราบอบรมในเรื่องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ดังนั้นอาจจะทำให้เกิดความเข้าใจไม่ชัดเจนในเรื่องของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ซึ่งอาจจะส่งผลให้กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและการจัดการเรียนการสอน ไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ดังนั้นการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนจอนวาทังควรจะได้มีการพัฒนาครูในเรื่องของการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นด้วย

4.2.4 ประสบการณ์และความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ของวิทยากรหรือผู้ไม่ท้องถิ่น ผู้ที่ไม่ท้องถิ่นบางท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ในสิ่งที่ตนปฏิบัติเป็นอย่างดี แต่ไม่มีประสบการณ์ในการสอน หรือการถ่ายทอดความรู้มาก่อน จึงไม่สามารถอธิบายให้นักเรียนเกิดความเข้าใจได้อย่างชัดเจน ซึ่งอาจจะมีส่วนกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ และเจตคติของนักเรียนต่อการเรียนเรื่องที่เกี่ยวกับภาษาต่างประเทศ ดังนั้นควรที่จะประสานงานกับวิทยากรหรือผู้ไม่ท้องถิ่นก่อนที่นักเรียนจะได้เรียน และช่วยอธิบายชี้แจงเพิ่มเติมในกรณีที่นักเรียนยังไม่เข้าใจไม่ชัดเจน

4.2.5 ความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารและครูในโรงเรียน ผู้บริหารกับครูส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน แต่ความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารกับครูบางคนยังไม่ค่อยดีนัก โดยมีครูบางคนมีความเห็นว่าผู้บริหารไม่ค่อยเปิดโอกาสให้ครูได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และมีครูบางคนมีความเห็นว่าผู้อำนวยการโรงเรียนเป็นคนใจร้อน ไล่คำพูดที่รุนแรงทำให้ครูบางคนรับไม่ได้ ประเด็นเหล่านี้เป็นสิ่งที่ควรจะได้รับการแก้ไข ปรับความเข้าใจซึ่งกันและกัน ซึ่งอาจจะช่วยให้การปฏิบัติงานประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้น

4.2.6 ความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารกับชุมชน ผู้บริหารโรงเรียนมีความสัมพันธ์ที่ดีกับคนในชุมชนที่เป็นผู้ปกครองนักเรียน โดยเฉพาะผู้ปกครองของนักเรียนที่มีปัญหา แต่คนในชุมชนบางคนไม่พอใจผู้บริหาร อาจจะเนื่องมาจากผู้บริหารโรงเรียนเป็นคนพูดตรง ดังนั้นอาจจะสร้างความไม่พอใจให้กับคนในชุมชนบางคนก็เป็นได้ ซึ่งประเด็นปัญหานี้ถ้าได้รับการแก้ไขที่ตรงตามเป้าหมายซึ่งกันและกันแล้ว โรงเรียนควรจะได้ได้รับความร่วมมือจากชุมชนเพิ่มมากขึ้นกว่าเดิม

แนวทางการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และการจัดการเรียนการสอน

1. โรงเรียนชุมชนวัดใหญ่ต้นโพธิ์และชุมชนต้นโพธิ์

จากการสัมภาษณ์บุคลากรในโรงเรียนชุมชนวัดใหญ่ต้นโพธิ์และคนในชุมชน พบว่า แนวทางการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและการจัดการเรียนการสอนมีดังนี้

1.1 การเปิดโอกาสให้ผู้รู้มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน คนในชุมชนต้นโพธิ์ส่วนใหญ่เห็นว่า โรงเรียนมีหน้าที่และรับผิดชอบในเรื่องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและการจัดการเรียนการสอนโดยตรง และสามารถจัดการเรื่องนี้ได้ดีกว่าชุมชน ส่วนคนในชุมชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้โดยเปิดโอกาสให้ผู้รู้ในท้องถิ่นมาเป็นวิทยากรสอนหรือถ่ายทอดความรู้ให้แก่แก่นักเรียนในโรงเรียน โดยโรงเรียนควรจัดหาค่าตอบแทนให้ด้วย ดังที่คนในชุมชนกล่าวว่า

คนในชุมชน 1: ...เปิดโอกาสให้ผู้มีความรู้ความสามารถในท้องถิ่นได้ถ่ายทอดวิชาความรู้ในโรงเรียนเพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้เรื่องราวของท้องถิ่น โดยมีการจัดค่าตอบแทนให้บ้าง...

คนในชุมชน 2: ...ความจริงเรื่องบางเรื่องโรงเรียนรู้ บางเรื่องชุมชนรู้มากกว่า น่าจะเอามารวมกันได้ (คือช่วยกันสอนในเรื่องที่โรงเรียนหรือชุมชนรู้) ก็จะเป็นประโยชน์กับนักเรียน...

1.2 การเห็นคุณค่าและให้ความสำคัญกับคณะกรรมการโรงเรียน โรงเรียนควรเห็นคุณค่าและให้ความสำคัญกับคณะกรรมการโรงเรียนโดยให้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ร่วมทำ และร่วมวางแผนจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน เพราะตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาคณะกรรมการโรงเรียนจะมีบทบาทในการเข้าไปประชุมเพื่อรับทราบโครงการที่โรงเรียนต้องจัดทำเท่านั้น จึงมีคำถามที่สอดคล้องกันในเรื่องนี้ว่า

กรรมการโรงเรียน 1: ...เคยไปประชุมแล้ว ไม่เห็นว่าได้ประโยชน์อะไรไปรับทราบเรื่องของโรงเรียนเท่านั้น ตอนหลังเลยไม่รู้จะไปทำไม...

กรรมการโรงเรียน 2: ...[โรงเรียน] น่าจะให้โอกาสกับคณะกรรมการ [โรงเรียน] ในการร่วมคิด ร่วมทำ และให้เกียรติในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ...

คนในชุมชน: ...ผู้บริหารโรงเรียนควรให้ความสำคัญกับบทบาทของคณะกรรมการโรงเรียนในการแสดงความคิดเห็น และการมอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบให้นำไปปฏิบัติ...

1.3 การยอมรับฟังความคิดเห็นของคนในชุมชน บุคลากรในโรงเรียนควรเปิดโอกาสให้ชุมชนแสดงความคิดเห็นและยอมรับฟังความคิดเห็นเหล่านั้นด้วย ไม่ใช่มุ่งเน้นขอความช่วยเหลือเฉพาะเรื่องเงินสนับสนุนจากคนในชุมชนเท่านั้น ดังที่ครูและคนในชุมชนกล่าวว่า

ครู: ...สำคัญที่บุคลากรในโรงเรียนต้องให้การยอมรับคนในชุมชนให้ได้เสียก่อน จึงจะสามารถยอมรับฟังความคิดเห็นจากเขาได้...

คนในชุมชน: ...ขอโรงเรียนไม่ควรมุ่งหาแต่ปัจจัย จนลืมขอความคิดเห็น (จากคนในชุมชน)...

1.4 ภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนและการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน ภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนและการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนของบุคลากรในโรงเรียน โดยเฉพาะผู้บริหารโรงเรียน นับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะหากผู้บริหารโรงเรียนมีภาวะผู้นำที่ดีและมีความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนจนเป็นที่นับถือและศรัทธาของชุมชน ย่อมทำให้ชุมชนร่วมมือหรือช่วยเหลืออย่างเต็มที่ในทุกเรื่อง ดังที่ครูและคนในชุมชนกล่าวกับผุ้วิจัยว่า

ครู: ...ถ้าผู้บริหารมีความสัมพันธ์กับชุมชนเป็นอย่างดี เชื่อว่าชุมชนจะเข้ามาให้ความร่วมมือกับโรงเรียนเมื่อโรงเรียนต้องการ...

คนในชุมชน: ...ผู้บริหารโรงเรียนควรสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นกับชุมชน โดยเป็นผู้นำที่ดีให้ชุมชนเห็น...

1.5 การสร้างความเข้าใจกับคนในชุมชน ผู้นำโรงเรียนและผู้นำท้องถิ่นควรมีบทบาทสำคัญในการสร้างความเข้าใจกับคนในชุมชนเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของชุมชนต่อการศึกษา และความสำคัญของชุมชนกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและการจัดการเรียนการสอน ดังคำกล่าวของคนในชุมชนและครูในโรงเรียนที่ว่า

คนในชุมชน: ...ผู้นำท้องถิ่นควรมีบทบาทสำคัญในการแนะนำชาวบ้านให้มีความเข้าใจ และเห็นความสำคัญของการศึกษา...

ครู : [โรงเรียน] ควรมีกระบวนการชี้แนะให้คนในชุมชนเข้าใจในบทบาทของตนเอง และเห็นความสำคัญของการจัดการศึกษา...

2. โรงเรียนวัดสมานกิจและชุมชนท่ากระทุ่ม

แนวทางการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและการจัดการเรียนการสอนนั้น คนในชุมชนและบุคลากรในโรงเรียนส่วนใหญ่มีความเห็นตรงกันว่าควรดำเนินการดังต่อไปนี้

2.1 การชี้แจงวัตถุประสงค์ โรงเรียนควรที่แจ้งวัตถุประสงค์ของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นให้ชุมชนทราบเพื่อให้ชุมชนมีความเข้าใจเกี่ยวกับประโยชน์ของหลักสูตรท้องถิ่น ดังคำให้สัมภาษณ์ของครูในโรงเรียนที่กล่าวว่า “...ก็บอกเขาไปว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น จะมีประโยชน์ต่อนักเรียนที่เป็นลูกหลานของเขาอย่างไรบ้าง และต้องการความร่วมมืออย่างไรจากเขาบ้าง...”

2.2 การให้บทบาทเชิงรุก โรงเรียนควรเป็นฝ่ายริเริ่มสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนโดยให้บทบาทเชิงรุกในการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ดังคำให้สัมภาษณ์ของบุคลากรในโรงเรียนที่กล่าวว่า “เราต้องปรับโรงเรียนของเราใหม่... ถ้าไปหาชุมชน ไม่ใช่รอให้ชุมชนเข้ามาหาเราอย่างเดียว สร้างความคุ้นเคย สนับสนุน และค่อย ๆ แทรกตัวเองเข้าไป จนกว่าโดยสัก ๆ แล้วชุมชนไม่ทิ้งโรงเรียนหรอก ลูกหลานเขาอยู่ที่นี่...”

2.3 การปรับปรุงการดำเนินงานของโรงเรียน โรงเรียนควรปรับปรุงการดำเนินงานให้ชุมชนเกิดความไว้วางใจ โดยมุ่งเน้นในด้านคุณภาพดังคำให้สัมภาษณ์ของคนในชุมชนและครูในโรงเรียนซึ่งกล่าวว่า

คนในชุมชน: โรงเรียนต้องทำให้เป็นรูปธรรม ตั้งแต่กรรมการมาโรงเรียนชัดเจน ไปรับไปส่ง ตรวจสอบกันได้ว่าโรงเรียนทำอะไรอยู่ เพื่อที่เรามีเรื่องเงินทองจะได้ไม่เป็นปัญหา และทำให้ได้สิ่งที่ถูกต้อง

ครู : เราต้องปรับโรงเรียนของเราใหม่ ให้มีคุณภาพก่อน เขาถึงจะไว้วางใจเรา

2.4 การทำงานเป็นทีม การดำเนินงานควรใช้วิธีการเป็นทีม หรือ Whole School Approach เพื่อเน้นความร่วมมือร่วมใจกันและทำให้งานที่ทำมีพลัง ดังคำกล่าวของครูในโรงเรียนคนหนึ่งว่า “การทำโครงการให้สำเร็จได้ มันต้องทั้งโรงเรียน ไม่ใช่ใครคนใดคนหนึ่ง”

3. โรงเรียนบ้านนาโคกและชุมชนนาโคก

จากการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มกับคนในชุมชนและบุคลากรในโรงเรียน ทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และการจัดการเรียนการสอนดังต่อไปนี้

3.1 การกำหนดแผนงานและกิจกรรมต่าง ๆ โรงเรียนควรมีการกำหนดแผนงานและกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะขอความร่วมมือจากคนในชุมชนให้ชัดเจน และแจ้งให้ชุมชนทราบวัน เวลา ที่แน่นอนที่จะให้ชุมชนเข้ามาช่วยเหลือ หรือเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้น ๆ เพื่อให้ชุมชนจะได้มีการเตรียมตัวไว้ตั้งแต่เนิ่น ๆ ดังคำกล่าวของครูในโรงเรียน และคนในชุมชนดังต่อไปนี้

ครู 1: ถ้าจะขอความร่วมมือจากคนในชุมชน คิดว่าเขา (คนในชุมชน) น่าจะช่วยเหลือต้องบอกเขาเนิ่นๆว่าจะให้ทำอะไร...

ครู 2: ถ้าจะขอความร่วมมือเขา (คนในชุมชน) ก็ควรบอกเขาว่าจะให้ทำอะไร เพราะชุมชนที่นี้คนยังไม่มีความรู้และประสบการณ์ (เกี่ยวกับการเรียนการสอนและการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น)...

คนในชุมชน 1: ยินดีให้ความร่วมมือ มีอะไรก็ออกมา

คนในชุมชน 2: จะมีงานอะไรก็ต้องเข้าไปช่วย ยินดีร่วมมือ ข้างหน้าแกลงเมื่อ เขา (โรงเรียน) มาบอก เรา (ชุมชน) ก็ไปช่วยกัน...

คนในชุมชน 3: ก็มันดีวันเขา (ครูในชุมชน) เขาก็จะคุยให้ ด้วยทั้งทำเรื่องศิลปวัฒนธรรมของเขา (ไทยตะนาวศรี) คนใหญ่ ๆ (ผู้สูงอายุ) คนที่มีอายุมาก ๆ เขาก็ยินดี...

3.2 การชี้แจงทำความเข้าใจ ครูหรือผู้บริหารโรงเรียนควรที่แจ้งทำความเข้าใจกับคนในชุมชน โดยอธิบายให้เข้าใจถึงวัตถุประสงค์และการดำเนินงานของโครงการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และชี้แจงให้คนในชุมชนเข้าใจอย่างชัดเจนว่าโรงเรียนต้องการอะไรและจะให้คนในชุมชนทำอะไรบ้าง ดังคำกล่าวของคนในชุมชนท่านหนึ่งว่า “...ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนสามารถขอความร่วมมือจากชุมชนได้ แต่ต้องบอกไปให้ชัดเจนว่าต้องการอะไรและจะให้ทำอะไรบ้าง”

3.3 การขอความร่วมมือ การขอความร่วมมือจากชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น โรงเรียนควรติดต่อผ่านผู้ใหญ่บ้านซึ่งเป็นกรรมการโรงเรียนและเป็นผู้ประสานงานระหว่างโรงเรียน

กับชุมชน นอกจากนั้นผู้ใหญ่บ้านยังเป็นที่ยอมรับนับถือของคนในชุมชนอีกด้วย จึงจะเห็นได้จาก คำกล่าวของคนในชุมชนดังนี้

คนในชุมชน 1: ก็น่าจะประสานทางผู้ใหญ่บ้าน เพราะผู้ใหญ่บ้านจะเป็นคนประสานงานระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เขา [ผู้ใหญ่บ้าน] เป็นกรรมการโรงเรียนด้วย

คนในชุมชน 2: ...ต้องพูดกับผู้ใหญ่จะทำอะไรก็ต้องไปหาผู้ใหญ่

ผู้ใหญ่ในชุมชน: ถ้าครูจะใช้ให้ทำอะไรก็บอกผู้ใหญ่ถามสักกับ

การขอความร่วมมือจากผู้ใหญ่ในชุมชนเพื่อประสานปรึกษากิจการเกี่ยวกับเนื้อหาที่จะนำมาพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น หรือจะเชิญมาเป็นวิทยากร ควรจะเป็นเวลาเย็นจึงจะสะดวก เนื่องจากตอนกลางวันบุคคลเหล่านี้จะต้องไปทำไร่สับปะรดในพื้นที่ที่ไกลออกไป ดังที่ผู้ใหญ่ในชุมชนท่านหนึ่งกล่าวว่า “...กลางวันต้องทำไร่ คอยตอนเย็นจึงจะว่าง...” แต่อย่างไรก็ตามถ้ามีการนัดหมายล่วงหน้าบุคคลเหล่านี้ก็สามารถที่จะมาให้ได้ ดังที่ผู้ใหญ่ในชุมชนท่านหนึ่งกล่าวว่า “...ด้านนอกช่วงหน้าก็พอจะเฝ้าเวลาได้”

2.5 การประชาสัมพันธ์ การประชาสัมพันธ์กิจกรรมของโรงเรียนให้ชุมชนทราบทราบเคลื่อนไหวกิจกรรมของโรงเรียนโดยใช้วิธีการประชาสัมพันธ์ที่หลากหลายขึ้น เช่น การออกเสียงตามสาย จดหมาย ถึงผู้ปกครอง ฯลฯ เพื่อว่า ผู้ปกครองจะได้ทราบถึงกิจกรรมของโรงเรียนและเข้ามามีส่วนร่วมให้ความช่วยเหลือโรงเรียนตามความสนใจและความสามารถ ซึ่งในเรื่องนี้ทางโรงเรียนวัดสมานถึงได้ดำเนินการอยู่ก่อนแล้ว ดังที่ครูในโรงเรียนได้กล่าวกับผู้วิจัยว่า “...ต้องมีการประชาสัมพันธ์อย่างดี ครูจะต้องเข้ากับชุมชนได้ เราถึงจัดทำเอกสาร ออกเสียงตามสาย ประชาสัมพันธ์เป็นข่าวการศึกษา แลขอของโรงเรียนทำอะไรบ้างใน 1 เดือนให้เสร็จ แล้วฝากเด็กไปให้ผู้ปกครอง...”

4. โรงเรียนจลนราชและชุมชนบ้านแถม

จากการสัมภาษณ์คนในชุมชนและบุคลากรในโรงเรียน ทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และการจัดการเรียนการสอนดังต่อไปนี้

4.1 การกำหนดแผนงานและกิจกรรมต่าง ๆ โรงเรียนควรจะมีการกำหนดแผนงานและกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะขอความร่วมมือจากคนในชุมชนให้ชัดเจน และแจ้งให้ชุมชนทราบวัน เวลาที่แน่นอนที่จะให้ชุมชนเข้ามาช่วยเหลือ หรือเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้น ๆ เพื่อที่ชุมชนจะได้มีการเตรียมตัวไว้ตั้งแต่เนิ่นๆ ดังคำกล่าวของเทพพรสาวภาว่า “เรามีเจ้าหน้าที่ดูแลอยู่แล้ว ถ้ามี

กำหนดการอะไรก็แจ้งมาล่วงหน้า ถ้าเกิดต้องการดูแลแปลงมะม่วง เพราะในตำบลเรามีแปลงมะม่วงอยู่แล้ว ก็ให้เจ้าหน้าที่พาไปดู แล้วให้วิทยากรทวนบ้านอธิบายให้ฟัง”

4.2 การชี้แจงทำความเข้าใจ ครูหรือผู้บริหารโรงเรียนควรชี้แจงทำความเข้าใจกับคนในชุมชน โดยอธิบายให้เข้าใจถึงวัตถุประสงค์และการดำเนินงานของโครงการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และชี้แจงให้เห็นถึงประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับลูกหลานของคนในชุมชน ดังจะเห็นได้จากคำกล่าวดังต่อไปนี้

สัมภาษณ์เทศน์: เราต้องให้เขา (คนในชุมชน) รู้ว่ามันจะเป็นประโยชน์ต่อลูกหลาน

ครู 1: ถ้าจะเชิญเขามาก็ต้องชี้แจงให้เขาเข้าใจว่าสัญญาทำไม จะพูดในหัวข้ออะไร

ครู 2: เราต้องเข้าไปคุยกับเขา ต้องอธิบายให้เขาเข้าใจ ขอความช่วยเหลือจากเขา

การชี้แจงทำความเข้าใจนั้นโรงเรียนปฏิบัติได้หลากหลายดังนี้

4.2.1 การประชาสัมพันธ์ โรงเรียนควรมอบหมายให้ฝ่ายสัมพันธ์ชุมชนเป็นผู้ประสานงาน โดยใช้วิธีแจ้งข่าวสารผ่านนักเวรเดินไปส่งผู้ปกครอง ดังคำให้สัมภาษณ์ของครูท่านหนึ่งว่า “โรงเรียนมีงานสัมพันธ์ชุมชนอยู่ น่าจะใช้วิธีแจ้งข่าวสารผ่านเด็กไปหาผู้ปกครอง”

4.2.2 การติดต่อผ่านผู้นำชุมชน โรงเรียนควรขอให้สภาวัดกำนันพณิชย์ศักดิ์ ซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับนับถือจากคนในชุมชนและเป็นผู้ประสานงานระหว่างชุมชนกับโรงเรียน เป็นคนติดต่อชี้แจงให้ชาวบ้านได้เข้าใจดังจะเห็นได้จากคำกล่าวของคนในชุมชนท่านหนึ่งว่า “มีอะไรก็บอกสภาวัดกำนันมา สภาวัดก็จะมาบอกพวกเราเอง”

4.3 การขอความร่วมมือ โรงเรียนควรจะเชิญคณะกรรมการโรงเรียนมาประชุมชี้แจงและขอความร่วมมือ ซึ่งคณะกรรมการโรงเรียนสามารถไปติดต่อขอความร่วมมือจากคนในชุมชนได้ ดังจะเห็นได้จากคำกล่าวของครูท่านหนึ่งว่า “ถ้าเราเชิญเขา เขาก็จะมา ซึ่งโดยมากจะเป็นคณะกรรมการโรงเรียน เขาก็จะติดต่อคนของเขามาช่วย” นอกจากนั้นโรงเรียนยังสามารถขอความร่วมมือจากชุมชนโดยติดต่อผ่านทางผู้ปกครอง และผู้นำชุมชนหรือติดต่อกับผู้นำในชุมชนโดยตรง

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างโรงเรียนและชุมชน ที่อยู่ในบริบทที่ต่างกัน

การวิเคราะห์เปรียบเทียบประเด็นต่าง ๆ ระหว่างโรงเรียนและชุมชน 4 แห่ง ที่จะจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องอื่น ๆ ที่ไม่ใช่การเลี้ยงโคชน กับโรงเรียนและชุมชน 2 แห่งที่จัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการเมืองการเลือกตั้งโคชนไปแล้ว เพื่อบำบัดข้อได้มาพิจารณาเลือกโรงเรียนและชุมชนที่จะศึกษาต่อไปในครั้งที่ 2 สรุปได้ดังต่อไปนี้

1. การเปรียบเทียบสภาพและปัญหาของชุมชน

จากการรวบรวมเปรียบเทียบสภาพและปัญหาของชุมชนระหว่าง 4 ชุมชนที่จะจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องอื่น ๆ ที่ไม่ใช่การเลี้ยงโคชนกับชุมชน 2 ชุมชนที่จัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง การเลือกตั้งโคชนไปแล้วได้แสดงผลไว้ในตารางที่ 10 พบว่า มีประเด็นที่แตกต่างกันในด้านสภาพภูมิประเทศ อาชีพ สังคมวัฒนธรรม ทรัพยากร ผู้นำ และปัญหาดังต่อไปนี้

1.1 ในด้านสภาพภูมิประเทศและอาชีพของคนในชุมชน บริเวณของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการเมืองการเลือกตั้งโคชน อยู่ในชุมชนหนองโพและชุมชนดอนกระเบื้องที่มีสภาพภูมิประเทศเป็นที่ราบซึ่งเหมาะแก่การปลูกข้าวโพด หน่อ และ การเลี้ยงสัตว์ ส่วนใน 4 บริบทใหม่จะมีลักษณะแตกต่างออกไป คือ ชุมชนต้นโพธิ์เป็นที่ราบลุ่มมีลำคลองที่มีน้ำอุดมสมบูรณ์ มีการทำนาปลูกข้าว ในขณะที่ชุมชนท่ากระทุ่มมีภูมิประเทศเป็นที่ราบสูง อยู่ในพื้นที่ชลประทานแต่ก็มีปัญหาน้ำท่วมขัง ทำให้มีปัญหาขาดแคลนน้ำในการเกษตร คนในชุมชนมีอาชีพทำนา ทำสวน สวนเห็ด และออกไปรับจ้างทำงานในโรงงานอาหารทะเล ชุมชนนาโคเป็นที่ยานอับถิณเนินเขา คนในชุมชนมีอาชีพทำไร่ข้าวโพด มีน้าประเทถึง สิบประด และรับจ้างทำไร่ ชุมชนบ้านแต้มีทั้งบริเวณที่นาถุ่มที่นาสูงสลับกับเนินเขาและมีดินร่วนปนทรายทำให้ไม่สะดวกกับน้ำได้ คนในชุมชนมีอาชีพทำไร่ฮ้อย มีน้าประเทถึง ทำสวนผัก ผลไม้ และรับจ้าง

1.2 ในด้านสังคมและวัฒนธรรม ทั้ง 6 ชุมชน เป็นสังคมเกษตรกรรมโดยชุมชนหนองโพและดอนกระเบื้องมีจุดเด่นด้านการเกษตร ที่มืองค์การท้องถิ่นที่เห็นแจ้ง มีสหกรณ์โคชน มีศูนย์วิจัยการผสมเทียม โรงพยาบาลสัตว์ และวิทยาลัยเกษตร เกษตรกรในชุมชนมีการจัดงานประจำปีแสดงนิทรรศการโคชนซึ่งสมเด็จพระเทพรัตนวาชสุทธาสเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถได้ทรงทอดพระเนตรและเสด็จมาเป็นประจําทุกปี นอกจากนี เกษตรกรในท้องถิ่นยังได้รับมอบให้ทำนาที่สุแลพระโคในพระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ อีกด้วย จุดนี้จึงเป็นจุดที่คนในท้องถิ่นมีความภาคภูมิใจเป็นอย่างยิ่ง สำหรับอีกสองชุมชนคือ ชุมชนท่ากระทุ่มและชุมชนบ้านแต้ก็มีจุดเด่นทางด้านสังคมการเกษตร โดยชุมชนบ้านแต้มีเจ้าของสวน เจ้าของไร่ที่มีความสามารถด้านการเกษตร ยินดีให้ความสนับสนุนการทำงานเกษตร ทฤษฎีใหม่ และกรรมการโรงเรียนบางท่านยินดีให้ความช่วยเหลือกิจกรรมทุกอย่างของโรงเรียน

ชุมชนทำกระท่อมมีผู้รู้ทางด้านข้าวซ้อมมือ ทำสวนผลไม้โดยผู้รู้เหล่านี้ยังคอยให้ความรู้แก่นักเรียน รวมทั้งบางท่านยังสนใจให้นักเรียนไปใช้พื้นที่ของสวนทดลองปลูกข้าวหรือผลไม้ต่างๆ จะเห็นได้ว่าสองชุมชนนี้มีบริบทที่เกี่ยวกับการเพาะปลูกซึ่งต่างไปจากหนองโพและคอนกระเบื้องที่เป็นชุมชนของโคนม

สำหรับอีก 2 ชุมชน นอกเหนือจากการเป็นสังคมเกษตรแล้วยังมีจุดเด่นทางด้านวัฒนธรรมประเพณี คือ ชุมชนต้นโพธิ์มีลักษณะเด่นในด้านศิลปการจักสานที่เป็นเอกลักษณ์สืบเนื่องมาจากประเพณีอันสาธา และยังคงสืบทอดประเพณีการละเล่นของไทยมาจนถึงปัจจุบัน ส่วนชุมชนนาโคเป็นชุมชนที่มีชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยง และผู้นำในชุมชนพยายามอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชาวไทยตะนาวศรีไว้อย่างเข้มแข็ง รวมทั้งต้องการอนุรักษ์พืชสมุนไพรและป่าไม้ที่ยังมีอยู่อย่างอุดมสมบูรณ์ ทั้งสองชุมชนนี้มีคนรับจ้างไร่และรับจ้างใหญ่ที่เห็นความสำคัญ มีความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่น และยินดีที่จะถ่ายทอดให้กับชนรุ่นหลัง นอกจากนี้ผู้นำชุมชนทั้งสองท้องถิ่นต่างก็ให้ความร่วมมือ ให้ความสนับสนุนทั้งในด้านกำลังกาย กำลังทรัพย์ และกำลังสติปัญญาแก่โรงเรียนมาเป็นระยะเวลาช้านานทั้งสิ้น

1.3 ในด้านความเข้มแข็งของชุมชน แต่ละแห่งมีความเข้มแข็งต่างระดับกันไป โดยชุมชนหนองโพ คอนกระเบื้อง และต้นโพธิ์จะมีแหล่งวิชาการค่อนข้างสมบูรณ์และเป็นระบบ และมีฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่าชุมชนอื่น รองลงมาคือ ชุมชนทำกระท่อมและชุมชนบ้านแค้นซึ่งผู้นำชุมชนทั้งสามคน ผู้ใหญ่บ้าน เจ้าอาวาสต่างก็ให้ความร่วมมือกับโรงเรียนเป็นอย่างดี ส่วนชุมชนนาโค การรวมตัวของผู้นำและชาวบ้านก็นับว่าเข้มแข็งดังจะเห็นได้จากการจัดประเพณีกินข้าวหอ แต่ความพร้อมในเชิงเศรษฐกิจอาจจะด้อยที่สุดแต่จุดแข็งคือ มีจิตใจต้องการอนุรักษ์วัฒนธรรมซึ่งมีอยู่ในระดับสูง

1.4 ในด้านปัญหาของชุมชน ทั้ง 6 ชุมชนมีปัญหา 4 กลุ่มที่ควรกล่าวถึงคือ ปัญหาน้ำเพื่อการเกษตร ปัญหาเกี่ยวกับอาชีพ ปัญหาที่ดิน และปัญหาสุขภาพและยาเสพติด

1.4.1 ปัญหาน้ำเพื่อการเกษตร ในบริบทของชุมชนหนองโพและคอนกระเบื้องมีปัญหาน้ำเสียจากโรงงานทำให้การเกษตร การปลูกพืชอาหารสัตว์เสียหาย ชุมชนทำกระท่อมมีปัญหาเรื่องน้ำกร่อยทำให้ขาดแคลนน้ำในการเกษตร ชุมชนบ้านแค้นมีดินร่วนปนทรายทำให้กักเก็บน้ำไว้ในดินไม่ได้ ส่วนอีกสองชุมชนคือ ชุมชนต้นโพธิ์และชุมชนนาโคมีปัญหาในเรื่องน้ำเพื่อการเกษตรอยู่บ้างแต่ไม่เป็นปัญหาร้ายแรง

1.4.2 ปัญหาเกี่ยวกับอาชีพ จากการที่แต่ละชุมชนมีสภาพพื้นที่เหมือนกันและแตกต่างกันออกไปทำให้แต่ละชุมชนมีปัญหาที่คล้ายคลึงกันและแตกต่างกันดังนี้ ชุมชนคอนกระเบื้องและชุมชนหนองโพมีการเลี้ยงโคนม จึงมีปัญหาเกี่ยวกับการเลี้ยงโคนม การหาอาหารสัตว์ สัตว์เป็นโรค ฯลฯ ส่วนชุมชนนาโคและบ้านแค้นทำการเกษตรพืชไร่ พืชสวน จึงมีปัญหาเกี่ยวกับผลผลิตการเกษตรมีราคาตกต่ำทำให้เป็นหนี้และตกงาน ชุมชนต้นโพธิ์ทำแก่ง

กัมกรวมและการเกษตร แต่ปัญหาไม่รุนแรงนัก เนื่องจากมีแม่น้ำราชบุรีไหลผ่านและปล่อยจาก
ภัยธรรมชาติ สภาพดินอุดมสมบูรณ์ ชุมชนทำกระท่อมมีอาชีพทำนา ทำสวนผลไม้ แม้ว่าจะเป็น
พื้นที่ในเขตชลประทานเพื่อการเกษตรแต่ก็ยังคงมีปัญหาการขาดแคลนน้ำเนื่องจากน้ำกร่อย

1.4.3 ปัญหาเกี่ยวกับที่ดิน ชุมชนทำกระท่อมมีปัญหาการเช่าที่ดินทำกินโคกพื้นที่
40% เป็นนาเช่า ส่วนชุมชนนาโคกมีปัญหาถูกไล่ที่ทำกินโดยทางการต้องการผลักดันหมู่บ้านออกไป
เนื่องจากเป็นโครงการพื้นที่ตัวอย่างเฉลิมพระเกียรติแต่ชาวบ้านอยู่มาถาวรแล้ว ในขณะที่ชุมชน
คันโพธิ์มีปัญหาการรื้อลำที่สันสาธารณะ

1.4.4 ปัญหาด้านสุขภาพอนามัย ทั้ง 4 ชุมชนมีปัญหาบ้าน ครัวสกปรก แต่ชุมชน
นาโคกมีปัญหาเรื่องนี้มากกว่าชุมชนอื่น อย่างไรก็ตาม ชุมชนนาโคกมีปัญหาโรคมะเร็งและ
ไข้เลือดออกชุกชุมเนื่องจากมีพื้นที่ติดกับป่าเขา นอกจากนี้ ยังมีปัญหาทุพโภชนาการอีกด้วย
ซึ่งปัญหาดังกล่าวนี้ ไม่เป็นปัญหาเด่นชัดในชุมชนหนองโพและชุมชนหนองกระเบื้อง

ตารางที่ 10 การประเมินทัศนสภาพและปัญหาของชุมชน

ประเด็น	ชุมชน				
	ต้นโพธิ์	ศาลาชุมชน	บึง	บ้านหลัง	หนองโพ
สภาพภูมิประเทศ	ภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่ม	ภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่ม	ภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่ม	ภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่ม	ภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่ม
สภาพ	ภายในชุมชนมีต้นโพธิ์เป็นจำนวนมาก มีต้นโพธิ์จำนวนมาก มีต้นโพธิ์จำนวนมาก มีต้นโพธิ์จำนวนมาก มีต้นโพธิ์จำนวนมาก	ภายในชุมชนมีต้นโพธิ์เป็นจำนวนมาก มีต้นโพธิ์จำนวนมาก มีต้นโพธิ์จำนวนมาก มีต้นโพธิ์จำนวนมาก มีต้นโพธิ์จำนวนมาก	ภายในชุมชนมีต้นโพธิ์เป็นจำนวนมาก มีต้นโพธิ์จำนวนมาก มีต้นโพธิ์จำนวนมาก มีต้นโพธิ์จำนวนมาก มีต้นโพธิ์จำนวนมาก	ภายในชุมชนมีต้นโพธิ์เป็นจำนวนมาก มีต้นโพธิ์จำนวนมาก มีต้นโพธิ์จำนวนมาก มีต้นโพธิ์จำนวนมาก มีต้นโพธิ์จำนวนมาก	ภายในชุมชนมีต้นโพธิ์เป็นจำนวนมาก มีต้นโพธิ์จำนวนมาก มีต้นโพธิ์จำนวนมาก มีต้นโพธิ์จำนวนมาก มีต้นโพธิ์จำนวนมาก
สังคม	ชุมชนมีวัฒนธรรมและประเพณีที่เข้มแข็งมาก	ชุมชนมีวัฒนธรรมและประเพณีที่เข้มแข็งมาก	ชุมชนมีวัฒนธรรมและประเพณีที่เข้มแข็งมาก	ชุมชนมีวัฒนธรรมและประเพณีที่เข้มแข็งมาก	ชุมชนมีวัฒนธรรมและประเพณีที่เข้มแข็งมาก

ตารางที่ 10 การเปรียบเทียบสภาพและปัญหาของชุมชน (ต่อ)

จังหวัด	ผู้แทน	ตำแหน่ง	ประวัติ	ข้อมูล	หมายเหตุ
กรุงเทพมหานคร	นายสมชาย ใจหาย	นายก อบจ. กรุงเทพมหานคร	มีประสบการณ์ในการบริหารงานด้านสังคมและวัฒนธรรมมาอย่างยาวนาน	มีผลงานดีเด่นด้านสังคมและวัฒนธรรม	มีผลงานดีเด่นด้านสังคมและวัฒนธรรม
เชียงใหม่	นายสมชาย ใจหาย	นายก อบจ. เชียงใหม่	มีประสบการณ์ในการบริหารงานด้านสังคมและวัฒนธรรมมาอย่างยาวนาน	มีผลงานดีเด่นด้านสังคมและวัฒนธรรม	มีผลงานดีเด่นด้านสังคมและวัฒนธรรม
ขอนแก่น	นายสมชาย ใจหาย	นายก อบจ. ขอนแก่น	มีประสบการณ์ในการบริหารงานด้านสังคมและวัฒนธรรมมาอย่างยาวนาน	มีผลงานดีเด่นด้านสังคมและวัฒนธรรม	มีผลงานดีเด่นด้านสังคมและวัฒนธรรม
อุดรธานี	นายสมชาย ใจหาย	นายก อบจ. อุดรธานี	มีประสบการณ์ในการบริหารงานด้านสังคมและวัฒนธรรมมาอย่างยาวนาน	มีผลงานดีเด่นด้านสังคมและวัฒนธรรม	มีผลงานดีเด่นด้านสังคมและวัฒนธรรม
ยโสธร	นายสมชาย ใจหาย	นายก อบจ. ยโสธร	มีประสบการณ์ในการบริหารงานด้านสังคมและวัฒนธรรมมาอย่างยาวนาน	มีผลงานดีเด่นด้านสังคมและวัฒนธรรม	มีผลงานดีเด่นด้านสังคมและวัฒนธรรม

2. การเปรียบเทียบสภาพและปัญหาของโรงเรียน

การเปรียบเทียบสภาพและปัญหาของโรงเรียนระหว่างชุมชนที่จะจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องอื่น ๆ ที่ไม่ใช่การเลี้ยงโคนมกับชุมชน 2 ชุมชนที่จัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการเลี้ยงโคนมไปแล้ว ได้แสดงผลไว้ในตารางที่ 11 ซึ่งพบว่า โรงเรียนทั้ง 4 โรงเรียนในการวิจัยครั้งนี้คือ โรงเรียนชุมชนวัดใหญ่ต้นโพธิ์ โรงเรียนวัดสมานกิจ โรงเรียนบ้านนาโคบน และโรงเรียนจอมราช มีทั้งขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก โดยโรงเรียนขนาดใหญ่ คือ โรงเรียนชุมชนวัดใหญ่ต้นโพธิ์มีสอนตั้งแต่ระดับอนุบาลถึงประถมศึกษาปีที่ 6 ส่วนโรงเรียนขนาดใหญ่อีกหนึ่งโรงเรียน คือ โรงเรียนจอมราชมีสอนตั้งแต่ระดับอนุบาลถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 สำหรับโรงเรียนขนาดกลางซึ่งได้แก่ โรงเรียนบ้านนาโคบนนั้น มีสอนตั้งแต่ระดับอนุบาลถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 และโรงเรียนขนาดเล็กซึ่งได้แก่ โรงเรียนวัดสมานกิจมีสอนตั้งแต่ระดับอนุบาลถึงประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งถ้าเปรียบเทียบกับโรงเรียนสองโรงเรียนในชุมชนที่มีการเลี้ยงโคนมคือ โรงเรียนชุมชนวัดหนองโพซึ่งเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่และโรงเรียนวัดดอนกระเบื้องซึ่งเป็นโรงเรียนขนาดกลาง จะพบว่า โรงเรียนชุมชนวัดใหญ่ต้นโพธิ์มีขนาดโรงเรียนและเปิดสอนในระดับประถมศึกษาเช่นเดียวกับโรงเรียนชุมชนวัดหนองโพ ส่วนโรงเรียนบ้านนาโคบนจะมีขนาดเดียวกับโรงเรียนวัดดอนกระเบื้อง แต่แตกต่างกันที่โรงเรียนบ้านนาโคบนเปิดสอนทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น ส่วนโรงเรียนวัดดอนกระเบื้องเปิดสอนเฉพาะระดับประถมศึกษาเท่านั้น

ในโรงเรียนทั้ง 4 โรงเรียนการวิจัยครั้งนี้ มีเพียง 2 โรงเรียนคือ โรงเรียนชุมชนวัดใหญ่ต้นโพธิ์และโรงเรียนวัดสมานกิจที่ครูส่วนใหญ่เป็นคนท้องถิ่นเช่นเดียวกับโรงเรียนชุมชนวัดหนองโพและโรงเรียนวัดดอนกระเบื้อง ส่วนอีก 2 โรงเรียนคือโรงเรียนบ้านนาโคบนและโรงเรียนจอมราชนั้น ครูส่วนใหญ่ไม่ใช่คนท้องถิ่น จึงต้องการย้ายไปสอนในโรงเรียนที่อยู่ใกล้บ้านตน ครูส่วนใหญ่ของโรงเรียน 3 ใน 4 โรงเรียนที่วิจัยครั้งนี้ยังใช้วิธีสอนแบบครูเป็นศูนย์กลางเช่นเดียวกับโรงเรียนในชุมชนที่มีการเลี้ยงโคนม สำหรับความรู้หรือประสบการณ์ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของครูนั้นพบว่า ครูส่วนใหญ่ทั้ง 6 โรงเรียนไม่มีความรู้หรือประสบการณ์ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และโรงเรียนส่วนใหญ่ไม่เคยพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นมาก่อน ยกเว้นโรงเรียนชุมชนวัดใหญ่ต้นโพธิ์ที่มีครูเคยพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในลักษณะทำหนังสือเสริมประสบการณ์ ในลักษณะการปริบเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนการสอนโดยได้เชิญวิทยากรท้องถิ่นมาให้ความรู้แก่นักเรียนในวิชากลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตและกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ และโรงเรียนวัดสมานกิจที่มีครูเพียงคนเดียวที่ได้พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องข้าวซ้อมมือในลักษณะการปริบรายละเอียดเนื้อหาและนำมาบูรณาการในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในวิชาภาษาไทย คณิตศาสตร์ ภาษาอังกฤษ และกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ

ในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างครูในโรงเรียนทั้ง 6 โรงเรียนพบว่า ครูเกือบทุกโรงเรียนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ให้ความร่วมมือและช่วยเหลือกันทำงาน ยกเว้นโรงเรียนชุมชนวัดใหญ่ ตันโพธิ์ที่ครูในโรงเรียนมีปัญหาขัดแย้งกันมานานแล้ว โดยมีทั้งปัญหาส่วนตัวที่มีระบบเครือข่ายเข้ามาเกี่ยวข้องและปัญหาเกี่ยวกับการทำงานในโรงเรียน ซึ่งในประเด็นนี้ อาจทำให้การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียนชุมชนวัดใหญ่ตันโพธิ์มีปัญหาและอุปสรรคมากกว่าโรงเรียนอื่นๆ อย่างไรก็ตาม หากมีการทำความเข้าใจกับครูในโรงเรียนเกี่ยวกับความสำคัญของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาและความจำเป็นในการร่วมมือร่วมใจของครูในโรงเรียน ประกอบกับการทำความเข้าใจและขอแรงสนับสนุนส่งเสริมจากผู้บริหารโรงเรียนก็อาจช่วยแก้ไขปัญหานี้ได้ในระดับหนึ่ง

สำหรับการจัดครูเข้าสอน พบว่า โรงเรียนทั้ง 4 โรงเรียนการวิจัยครั้งนี้ทั้งที่จัดครูเข้าสอนตรงและไม่ตรงตามวุฒิการศึกษาเช่นเดียวกับโรงเรียนสองโรงเรียนที่มีการเลี้ยงโคนม

ส่วนปัญหาในโรงเรียนพบว่า โรงเรียนทั้ง 4 โรงเรียนการวิจัยครั้งนี้มีปัญหาเกี่ยวกับนักเรียนคือ นักเรียนมีฐานะยากจน ครอบครัวแตกแยกทำให้นักเรียนขาดความอบอุ่น สุขภาพไม่แข็งแรงเนื่องจากภาวะทุพโภชนาการ ในขณะที่โรงเรียนวัดตอนกระเบื้องซึ่งเป็นโรงเรียนในชุมชนที่มีการเลี้ยงโคนม มีปัญหานักเรียนเช่นกัน คือ นักเรียนยากจนและความสามารถของนักเรียนโดยเฉลี่ยค่อนข้างต่ำ นอกจากนี้ ในโรงเรียนทั้ง 4 โรงเรียนยังมีปัญหาเกี่ยวกับครูที่คล้ายกับโรงเรียนในชุมชนที่มีการเลี้ยงโคนมทั้งสองโรงเรียน กล่าวคือ มีทั้งปัญหาการจัดครูเข้าสอนที่ไม่ตรงตามวุฒิทางการศึกษาและความสนใจ ครูส่วนใหญ่ไม่มีความรู้และประสบการณ์ในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น ตลอดจนยังเน้นวิธีการสอนแบบครูเป็นศูนย์กลาง

จากประเด็นปัญหาดังกล่าวมี ถ้าโรงเรียนให้ความสำคัญกับการจัดครูเข้าสอนโดยคำนึงถึงความถนัดและความสนใจของครูผู้สอน มีการจัดการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการให้กับครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องในเรื่องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ก็อาจทำให้ครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องให้ความร่วมมือร่วมใจกันมากขึ้น และสามารถพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพได้

๑๕๕๖๖ 11 ทางฝั่งทิศใต้ของถนนพหลโยธิน (๑๕)

[illegible]

ตารางที่ 11 การเปรียบเทียบสภาพและปัญหาของโรงเรียน (ต่อ)

สภาพและปัญหา	โรงเรียน					วัดผลกระทบ
	ชุมชนวัดใหญ่ใต้โพธิ์	วัดสนามน้อย	บ้านนาโคก	ชุมชน	ชุมชนวัดหนองโพ	
ปัญหาทั่วไป	ครูผู้ดูแลเด็ก ครูผู้ดูแลโรงเรียนสาธิต ครูผู้ดูแลโรงเรียนสาธิตพิเศษ	ครูผู้ดูแลโรงเรียนสาธิตพิเศษ	ครูผู้ดูแลโรงเรียนสาธิตพิเศษ	ครูผู้ดูแลโรงเรียนสาธิตพิเศษ	ครูผู้ดูแลโรงเรียนสาธิตพิเศษ	-
ปัญหาเฉพาะตัว	ครูผู้ดูแลโรงเรียนสาธิตพิเศษ	ครูผู้ดูแลโรงเรียนสาธิตพิเศษ	ครูผู้ดูแลโรงเรียนสาธิตพิเศษ	ครูผู้ดูแลโรงเรียนสาธิตพิเศษ	ครูผู้ดูแลโรงเรียนสาธิตพิเศษ	การวัดผลเป็นรายปี
ปัญหาการเรียนการสอน	ครูผู้ดูแลโรงเรียนสาธิตพิเศษ	ครูผู้ดูแลโรงเรียนสาธิตพิเศษ	ครูผู้ดูแลโรงเรียนสาธิตพิเศษ	ครูผู้ดูแลโรงเรียนสาธิตพิเศษ	ครูผู้ดูแลโรงเรียนสาธิตพิเศษ	การวัดผลเป็นรายปี
ปัญหาอื่น ๆ	ครูผู้ดูแลโรงเรียนสาธิตพิเศษ	ครูผู้ดูแลโรงเรียนสาธิตพิเศษ	ครูผู้ดูแลโรงเรียนสาธิตพิเศษ	ครูผู้ดูแลโรงเรียนสาธิตพิเศษ	ครูผู้ดูแลโรงเรียนสาธิตพิเศษ	การวัดผลเป็นรายปี

3. การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนระหว่างชุมชนที่จะจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องอื่น ๆ ที่ไม่ใช่การเลี้ยงโคนมกับชุมชน 2 ชุมชนที่จัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการเลี้ยงโคนมไปแล้ว ได้แสดงผลไว้ในตารางที่ 12 ซึ่งพบว่า โรงเรียนกับชุมชนใหม่ทั้ง 4 แห่ง มีความร่วมมือกันดีในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนและชุมชนเท่าเทียมกับโรงเรียน 2 โรงเรียนในอำเภอโพธารามซึ่งเป็นชุมชนของเกษตรกร แต่ลักษณะความช่วยเหลือที่ชุมชนให้กับโรงเรียนนั้นจะแตกต่างกัน เนื่องจากโรงเรียน 2 โรงเรียนชุมชนเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม มีองค์การท้องถิ่นที่มีความเข้มแข็งรองรับอยู่ คือ มีสหกรณ์โคนมหนองโพ ซึ่งเป็นองค์กรท้องถิ่นที่มีความเข้มแข็ง มีความเป็นปึกแผ่น และมีบทบาทในการติดต่อค้าขายให้กับสมาชิกซึ่งเป็นคนในชุมชน จึงได้จัดสรรทุนการศึกษาให้กับนักเรียนอยู่เป็นประจำทุกปี และยังสนับสนุนอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จำเป็นตามที่โรงเรียนร้องขออีกด้วย แต่โรงเรียน 4 โรงเรียน ที่จะดำเนินการต่อไปนั้นไม่มีองค์การที่เข้มแข็งรองรับอยู่ ดังนั้นการให้ความช่วยเหลือและการสนับสนุนการจัดการศึกษาอาจจะไม่สามารถให้ได้มากเหมือนกับโรงเรียน 2 โรงเรียนในชุมชนเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบลักษณะความช่วยเหลือที่ชุมชนให้กับโรงเรียนระหว่างโรงเรียน 4 โรงเรียนที่จะดำเนินการต่อไปนั้นสามารถแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มโรงเรียนที่ชุมชนสามารถให้การสนับสนุนการจัดการศึกษาของโรงเรียนทั้งกำลังภาคและกำลังทรัพย์ โดยสนับสนุนโรงเรียนในด้านทุนการศึกษาหรือวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน ได้แก่ โรงเรียนชุมชนวัดใหญ่ต้นโพธิ์ โรงเรียนวัดสมานกิจ และโรงเรียนจอมราช สำหรับโรงเรียนบ้านนาโหนดเป็นโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในชุมชนที่แยกจน คนในชุมชนจะช่วยเหลือหรือให้ความร่วมมือกับโรงเรียนในด้านแรงงานมากกว่าเงินทอง

ในประเด็นของความสัมพันธ์ระหว่างครูกับคนในชุมชนพบว่า โรงเรียน 2 โรงเรียน ที่จัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการเลี้ยงโคนมไปแล้วนั้น ครูกับคนในชุมชนมีความสัมพันธ์กันเป็นอย่างดี เนื่องจากครูส่วนใหญ่เป็นคนท้องถิ่น แต่โรงเรียน 4 โรงเรียน ที่จะดำเนินการต่อไปนั้นจัดแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ คือ โรงเรียนที่ครูกับคนในชุมชนมีความสัมพันธ์กันเป็นอย่างดี เนื่องจากครูส่วนใหญ่เป็นคนท้องถิ่น ได้แก่ โรงเรียนชุมชนวัดใหญ่ต้นโพธิ์ และโรงเรียนวัดสมานกิจ สำหรับ 2 โรงเรียนที่เหลือเป็นโรงเรียนลักษณะที่ครูกับคนในชุมชนมีความสัมพันธ์กันอย่างไม่แน่นอนเห็นมากนัก เนื่องจากครูส่วนใหญ่ไม่ใช่คนท้องถิ่น ได้แก่ โรงเรียนวัดสมานกิจ และโรงเรียนจอมราช ดังนั้นการดำเนินการในระยะที่ 2 ครูจาก 2 โรงเรียนนี้ควรสร้างความสัมพันธ์กับคนในชุมชนให้มากขึ้น นอกจากนั้น คณะผู้วิจัยจะต้องเตรียมการที่จะจัดเวทีให้ครูและคนในชุมชนได้มีโอกาสพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันให้มากขึ้น

ในประเด็นของความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารกับคนในชุมชน พบว่าโรงเรียน 2 โรงเรียน ที่จัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการเลี้ยงโคนมไปแล้วนั้น ผู้บริหารกับคนในชุมชนมีความสัมพันธ์กันเป็นอย่างดี เนื่องจากผู้บริหารเป็นคนในท้องถิ่น แต่โรงเรียน 4 โรงเรียน ที่จะดำเนินการต่อไปนั้นผู้บริหาร

มีความสัมพันธ์กับชุมชนค่อนข้างน้อยด้วยเหตุผลต่างๆ กัน โรงเรียนชุมชนวัดใหญ่ต้นโพธิ์ ผู้บริหารมีความสัมพันธ์กับชุมชนน้อยมากเนื่องจากไม่ใช่คนในท้องถิ่น ไม่ค่อยไปร่วมงานของชุมชน และมักมอบให้เป็นหน้าที่ของครูในโรงเรียนที่จะสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารโรงเรียนวัดสมานกิจกับคนในชุมชนยังห่างอยู่ เนื่องจากผู้บริหารไม่ใช่คนในท้องถิ่นและไม่ได้พักอยู่ในชุมชน ผู้บริหารโรงเรียนบ้านนาโศบมีการพละปะกับคนในชุมชนน้อย เนื่องจากพึ่งย้ายมารับตำแหน่ง ไม่ใช่คนท้องถิ่นและพักอยู่นอกชุมชน สำหรับผู้บริหารโรงเรียนจอมราช ผู้บริหารโรงเรียนมีความสัมพันธ์อย่างดีเฉพาะกับผู้ปกครองนักเรียนที่มีปัญหา และเนื่องจากผู้บริหารโรงเรียนเป็นคนพุทธศร ดังนั้นจึงสร้างความไม่พอใจให้กับคนในชุมชนทางลบ ดังนั้นในการดำเนินการในระยะที่ 2 ผู้บริหารโรงเรียนทั้ง 4 โรงเรียน จะสร้างความสัมพันธ์กับคนในชุมชนให้มากขึ้น และคณะผู้วิจัยจะสังเกตรูปแบบการที่จะจัดเวทีให้ผู้บริหารโรงเรียน ครู และคนในชุมชนได้มีโอกาสพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันในอนาคต

จากข้อมูลดังกล่าวคณะผู้วิจัยมีข้อสังเกตว่า ถ้าผู้บริหารเป็นคนในชุมชนและ/หรือพักอยู่ในชุมชนจะทำให้ผู้บริหารมีความสัมพันธ์กับคนในชุมชนได้มากกว่า นอกจากนั้นปัจจัยอีกประการหนึ่งที่ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารกับคนในชุมชนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันคือ บุคลิกภาพของผู้บริหาร และสำหรับโรงเรียนที่มีครูส่วนใหญ่เป็นคนในท้องถิ่นและเป็นผู้ที่มีความสัมพันธ์กับชุมชนเป็นส่ต่างดี ก็จะช่วยใหโรงเรียนมีความสัมพันธ์ที่ดีกับคนในชุมชนได้ ถึงแม้ว่าผู้บริหารจะมีความสัมพันธ์กับคนในชุมชนไม่ตึ้นนักก็ตาม ซึ่งถ้าโรงเรียนและชุมชนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน การขอความร่วมมือจากคนในชุมชนให้มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนจะทำได้ง่ายขึ้น

ตอนที่ 12 การฝึกอบรมที่มีพื้นฐานทางโหราศาสตร์

[illegible]

4. การเปรียบเทียบความต้องการหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนและชุมชน

การเปรียบเทียบความต้องการหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนและชุมชนระหว่างชุมชนที่จะจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องอื่น ๆ ที่ไม่ใช่การเลี้ยงโคนมกับชุมชน 2 ชุมชนที่จัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการเลี้ยงโคนมไปแล้ว ได้แสดงผลไว้ในตารางที่ 13

ตารางที่ 13 การเปรียบเทียบความต้องการหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนและชุมชน

โรงเรียนและชุมชน	ความต้องการ
โรงเรียนชุมชนวัดใหญ่ ต้นโพธิ์และชุมชน ต้นโพธิ์	ต้องการให้โรงเรียนจัดหลักสูตรท้องถิ่นที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับ "เครื่องจักสานต้นโพธิ์" มากที่สุด รองลงมาคือ เนื้อหาเรื่อง การเกษตร เช่น การเลี้ยงกุ้งและการเลี้ยงเป็ด
โรงเรียนวัดสมานกิจ และชุมชนท่ากระทุ่ม	ต้องการให้โรงเรียนจัดหลักสูตรท้องถิ่นในด้านการทำข้าวซ้อมมือ มากที่สุด รองลงมาคือ ไร่สวนผลไม้และการเลี้ยงนกกระทา
โรงเรียนบ้านนาโคก และชุมชนนาโคก	ต้องการให้นำศิลปวัฒนธรรมชาวไทยพวนมาจัดหลักสูตร ท้องถิ่นมากที่สุด รองลงมาคือ การท่องเที่ยวในเชิงอนุรักษ์ การศึกษาพืชสมุนไพร และการสอนอาชีพที่มีรายได้
โรงเรียนจอมราชและ ชุมชนบ้านแค่น	ต้องการให้โรงเรียนจัดหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ การเกษตร ได้แก่ การทำเกษตรทฤษฎีใหม่ เทคโนโลยีการเกษตร การพัฒนาการเกษตร และสหกรณ์การเกษตร
โรงเรียนชุมชน วัดหนองโพ	ต้องการให้โรงเรียนจัดหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง การเลี้ยงโคนม โดย สอนให้มีความรักในอาชีพการเลี้ยงโคนม และควรสอนความรู้พื้นฐาน เกี่ยวกับการเลี้ยงโคนม
โรงเรียนวัดดอน กระเบื้อง	ต้องการให้โรงเรียนจัดหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง การเลี้ยงโคนม โดย สอนให้มีความรักในอาชีพการเลี้ยงโคนม และควรสอนความรู้พื้นฐาน เกี่ยวกับการเลี้ยงโคนม

จากตารางแสดงให้เห็นว่าครูในโรงเรียน นักเรียน และคนในชุมชนที่ไม่ได้อยู่ในบริบทของ
การเลี้ยงโคนมทั้ง 4 แห่ง ต่างมีความต้องการให้จัดหลักสูตรท้องถิ่นที่สอดคล้องกับสภาพ
แวดล้อมและทรัพยากรของแต่ละท้องถิ่นเช่นเดียวกับโรงเรียน 2 โรงเรียนที่อยู่ในบริบทของการเลี้ยง
โคนม ดังนั้นจึงมีความเป็นไปได้ค่อนข้างมากในการจัดหลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการของ
ครู นักเรียน และคนในชุมชน เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบความต้องการของโรงเรียน และชุมชน
แต่ละแห่งสามารถแยกได้เป็น 2 ลักษณะ ความต้องการลักษณะที่หนึ่ง คือ ความต้องการ
หลักสูตรท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร ได้แก่ โรงเรียนวัดสมานกิจและชุมชนท่ากระทุ่ม
ต้องการให้โรงเรียนจัดหลักสูตรท้องถิ่นในด้านการทำข้าวซ้อมมือมากที่สุด รองลงมาคือ ไร่

สวนผสม และการเลี้ยงนกกระทา โรงเรียนจอมราชและชุมชนบ้านแต้ต้องการให้โรงเรียนจัดหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องที่เกี่ยวข้อกับการเกษตร ได้แก่ การทำเกษตรทฤษฎีใหม่ เทคโนโลยี การเกษตร การพัฒนาการเกษตร และสหกรณ์การเกษตร ความต้องการลักษณะที่สอง คือ ความต้องการหลักสูตรท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น ได้แก่ โรงเรียนชุมชน วัดใหญ่คันโพธิ์และชุมชนคันโพธิ์ต้องการให้โรงเรียนจัดหลักสูตรท้องถิ่นที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับ “เครื่องจักสานคันโพธิ์” มากที่สุด รองลงมาคือ เนื้อหาเรื่องการเกษตร เช่น การเลี้ยงกุ้งและการเลี้ยงเป็ด โรงเรียนบ้านนาโหนดและชุมชนนาโหนดต้องการให้นำศิลปวัฒนธรรมชาวไทยตระเวนมาจัดหลักสูตรท้องถิ่นมากที่สุด รองลงมา คือ การท่องเที่ยวป่าในเชิงอนุรักษ์ การศึกษา พืชสมุนไพร และการสอนอาชีพที่มีรายได้ ดังนั้นเนื้อหาที่จะนำมาจัดหลักสูตรท้องถิ่นในระยะที่ 2 นั้นจะมีความแตกต่างกัน 2 โรงเรียนที่อยู่ในบริบทของการเลี้ยงโคนม ซึ่งถ้าการจัดหลักสูตรท้องถิ่นที่สอดคล้องกับสภาพความพร้อมและความต้องการของแต่ละท้องถิ่นทั้ง 4 แห่งนี้ ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมาย ก็จะเป็นการยืนยันได้ว่ากระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่บุญเรือง ขวรงค์ และคณะ (2543) พัฒนาขึ้นมาสามารถนำไปใช้ได้ใบเนื้อหา และบริบทที่แตกต่างกัน

5. การเปรียบเทียบความพร้อมของโรงเรียนและชุมชน

การเปรียบเทียบความพร้อมของโรงเรียนและชุมชนระหว่างชุมชนที่จะจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องอื่น ๆ ที่ไม่ใช่การเลี้ยงโคนมกับชุมชน 2 ชุมชนที่จัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการเลี้ยงโคนมไปแล้ว ได้แสดงผลไว้ในตารางที่ 14 ซึ่งพบว่า โรงเรียนทั้ง 4 โรงเรียนมีความพร้อมทั้งในด้านบุคลากร อาคารสถานที่ แหล่งศึกษาเพิ่มเติม สื่อ วัสดุ และอุปกรณ์การเรียนการสอนเช่นเดียวกับโรงเรียน 2 โรงเรียนที่อยู่ในอำเภอโพธารามซึ่งเป็นชุมชนของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม ดังนั้นคณะผู้วิจัยคาดว่า การดำเนินการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นต่อไปในระยะที่ 2 นั้น สู่ในวิสัยที่จะเป็นไปได้ทั้ง 4 โรงเรียน เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบความพร้อมในประเด็นดังกล่าวแล้วข้างต้น ระหว่างโรงเรียน 4 โรงเรียนในบริบทใหม่ที่ไม่ใช่บริบทของการเลี้ยงโคนม พบว่า ทั้ง 4 โรงเรียนมีความพร้อมที่ไม่แตกต่างกันมากนัก คาดว่าทั้ง 4 โรงเรียนสามารถที่จะจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นได้โดยไม่มีปัญหาในประเด็นของบุคลากร อาคารสถานที่ แหล่งศึกษาเพิ่มเติม สื่อ วัสดุ และอุปกรณ์การเรียนการสอน

สำหรับประเด็นของงบประมาณสนับสนุนการจัดการศึกษาของโรงเรียนนั้น เมื่อเปรียบเทียบในภาพรวมระหว่างโรงเรียนในบริบทใหม่ 4 โรงเรียน กับโรงเรียน 2 โรงเรียนในบริบทของการเลี้ยงโคนม โรงเรียนที่อยู่ในบริบทใหม่ 4 โรงเรียน ควรจะได้รับงบประมาณจากชุมชนน้อยกว่าโรงเรียน 2 โรงเรียนที่อยู่ในบริบทของการเลี้ยงโคนม เนื่องจากโรงเรียน 2 โรงเรียน ที่จัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการเลี้ยงโคนมไปแล้วนั้นอยู่ในชุมชนที่มีองค์กรท้องถิ่นที่เข้มแข็งและให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่ ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ชุมชนของโรงเรียน 2 โรงเรียนนี้มีสหกรณ์โคนมหนองโพ ๑ ซึ่งเป็นองค์กรท้องถิ่นที่มีความเข้มแข็งและมีความเป็นปึกแผ่นได้จัดสรรทุนการศึกษาให้กับนักเรียนอยู่เป็นประจำทุกปี

และยังสนับสนุนรูปแบบต่าง ๆ ที่จำเป็นตามที่โรงเรียนร้องขออีกด้วย เนื่องจากสหกรณ์โคนมหนองโพ ฯ มีนโยบายในการคืนผลกำไรให้กับสมาชิกซึ่งเป็นคนในชุมชน นอกจากสหกรณ์โคนมหนองโพ ฯ ยังมีองค์กรท้องถิ่นอื่น ๆ ได้แก่ โรงพยาบาลสัตว์หนองโพ ศูนย์วิจัยการผสมเทียมราชบุรี วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยี และองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งเต็มใจและพร้อมที่จะให้การสนับสนุนการจัดการศึกษาของโรงเรียนทั้ง 2 โรงเรียน จากสภาพการณ์ดังกล่าวแล้วจึงส่งผลให้การดำเนินการจัดหลักสูตรท้องถิ่นประสบผลสำเร็จตามเป้าหมาย แต่โรงเรียน 4 โรงเรียน ที่จะดำเนินการต่อไปนั้น ไม่มีองค์กรที่เข้มแข็งรองรับอยู่ การดำเนินการอาจจะมีอุปสรรคมากกว่า ดังนั้นการดำเนินการต่อไปในครั้งที่ 2 นั้นควรจะได้มีการกระตุ้นและชี้แจงให้องค์การบริหารส่วนตำบล และคนในชุมชนที่มีศักยภาพเพียงพอที่จะสนับสนุนการจัดการศึกษาของโรงเรียน ได้มองเห็นความสำคัญของการจัดหลักสูตรท้องถิ่นพร้อมทั้งให้ความร่วมมือและให้การสนับสนุนมากขึ้น ซึ่งอาจจะส่งผลให้การจัดหลักสูตรท้องถิ่นประสบผลสำเร็จได้ตามเป้าหมาย

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบความพร้อมในประเด็นของงบประมาณสนับสนุนการจัดการศึกษาของโรงเรียนระหว่าง 4 โรงเรียนในบริเวณไทยที่ไม่ใช่การเลี้ยงโคนม พบว่า โรงเรียนบ้านนาโคกเป็นโรงเรียนที่มีความพร้อมดีกว่าโรงเรียนอื่น ๆ เนื่องจากโรงเรียนบ้านนาโคกเป็นโรงเรียนที่คนในชุมชนส่วนใหญ่มีฐานะร่ำรวย การสนับสนุนการจัดการศึกษาในรูปแบบของเงินสนับสนุนคงจะเป็นไปได้ง่าย แต่อาจจะสนับสนุนได้ในรูปแบบอื่น ๆ เช่น การมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน การเปิดโอกาสให้นักเรียนได้สัมผัสกับประสบการณ์เกี่ยวกับประเพณีความเป็นมาของชุมชน เป็นต้น ดังนั้นในการดำเนินการจัดหลักสูตรท้องถิ่นต่อไปนั้นสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดหรือสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอควรจะต้องสนับสนุนค่าใช้จ่ายบางส่วนในการดำเนินการ เช่น ค่าใช้จ่ายในการพานักเรียนไปศึกษานอกสถานที่ ค่าตอบแทนวิทยากร เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตาม โรงเรียนบ้านนาโคกนั้นถึงแม้ว่าจะอยู่ในชุมชนที่คนส่วนใหญ่ร่ำรวย แต่คนในชุมชนมีความปรารถนาที่จะเห็นลูกหลานที่จะอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมชาวไทยตะนาวศรี ซึ่งอาจจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะทำให้โรงเรียนนี้ประสบผลสำเร็จในการจัดหลักสูตรท้องถิ่นที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนเช่นเดียวกับโรงเรียนอื่น ๆ

ตารางที่ 14 การเปรียบเทียบความพร้อมของโรงเรียนและชุมชน

ประเด็น	ชุมชนวัดไทยสังฆพัท	วัดสมานกิจ	บ้านเขาโชน	จุฬาลง	ชุมชนวัดหนองโพ	วัดคลองกระเบื้อง
บุคลากร	ชุมชนมีผู้รู้หลายท่านในเครือความเป็องมาของชุมชน นางเพี้ยวิเศษนางสม นางงามณี นามาสค เคยมีสงฆ์จากวัดสมานกิจ วัดสาม มีผู้เชลว่ากัน ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ช่วยเหลือ ชุมชนให้พ้นภัยพิบัติ	คนในชุมชนมีความรู้เกี่ยวกับ การแก้ปัญหาว่าสมานกิจ เจ้าอาวาสได้พบเจ้าอาวาส วัดความร่วมมีได้ การถ่ายทอดความรู้ให้กับ นักเรียน ครูในโรงเรียน ร่วมโครงการการศึกษาพิเศษ	ชุมชนมีผู้ว่าที่มีชื่อเสียงและ คนในชุมชนมีความรู้ความ และมีความปรารถนาที่จะ ช่วยเหลือคนในสังคม คือวิเศษนางสมนาง (นางวิเศษ) และผู้รู้ ผู้รู้ในชุมชนถูกคน การร่วมมีในเครือ คือเป็น โรงเรียน เป็นโรงเรียน	คนในชุมชนมีความรู้ ความปรารถนาที่จะ ช่วยเหลือคนในสังคม ให้ความร่วมมือกับ ในการถ่ายทอดความรู้ นักเรียน โรงเรียน นางวิเศษ โรงเรียน นางงามณี นามาสค การถ่ายทอดความรู้ โรงเรียนได้ทำ เกษตรกรรมใน โรงเรียนคนใน เกษตรกรรม	คนในชุมชนมีความรู้ ความปรารถนาที่จะ ช่วยเหลือคนในสังคม มีความร่วมมือกับ โรงเรียนในการ ความรู้ให้กับนักเรียน	คนในชุมชนมีความรู้ ความปรารถนาที่จะ ช่วยเหลือคนในสังคม มีความร่วมมือกับ โรงเรียนในการ ความรู้ให้กับนักเรียน
อาคารสถานที่	มีห้องเรียนที่สามารถจัด การเรียนการสอนได้	โรงเรียนและชุมชนมีสถานที่ ที่สามารถใช้ฝึกเรียนได้ โรงเรียนวัดไทยสังฆพัท โรงเรียนวัดสมานกิจ	โรงเรียนมีพื้นที่ขนาดใหญ่ การโยกย้ายสถานที่เรียน การก่อสร้าง หรือการ ปรับปรุงพื้นที่	โรงเรียนมีสถานที่ใช้สอน เรียนหลายห้อง	มีห้องเรียนที่สามารถจัด การเรียนการสอนได้	มีห้องเรียนที่สามารถจัด การเรียนการสอนได้

ตารางที่ 14 การเปรียบเทียบความพร้อมของโรงเรียนและชุมชน (ต่อ)

ประเด็น	โรงเรียน				
	ชุมชนวัดใหญ่สามโพธิ์	วัดสมณมิตร	วัดบึงโคกหม	เจดจวบ	ชุมชนวัดหนองโพ
แหล่งศึกษาเพิ่มเติม	มีวัดสมณมิตรและประเพณี ส่วนกลาง	ชม. ๑ โรงเรียนที่มีคน คนในชุมชนที่มีคนไป ศึกษาเพิ่มเติม	ชุมชนมีศูนย์วัฒนธรรมวัด ป่าบึงโคกหม มีคนมี คนไปวัดทุกวัน	โรงเรียนที่มีคน คนในชุมชนที่มีคนไป ศึกษาเพิ่มเติม	ชม. ๑ โรงเรียนที่มีคน คนในชุมชนที่มีคนไป ศึกษาเพิ่มเติม
สื่อ	มีวิทยุชุมชนและวิทยุ ชุมชน	โรงเรียนมีวิทยุชุมชน และวิทยุชุมชน	โรงเรียนมีวิทยุชุมชน และวิทยุชุมชน	โรงเรียนมีวิทยุชุมชน และวิทยุชุมชน	ชม. ๑ โรงเรียนที่มีคน คนในชุมชนที่มีคนไป ศึกษาเพิ่มเติม
งานศิลปกรรม	มีวิทยุชุมชนและวิทยุ ชุมชน	โรงเรียนมีวิทยุชุมชน และวิทยุชุมชน	โรงเรียนมีวิทยุชุมชน และวิทยุชุมชน	โรงเรียนมีวิทยุชุมชน และวิทยุชุมชน	ชม. ๑ โรงเรียนที่มีคน คนในชุมชนที่มีคนไป ศึกษาเพิ่มเติม

6. การเปรียบเทียบเนื้อหาที่ควรนำมาจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นในระดับต่าง ๆ

การเปรียบเทียบเนื้อหาที่ควรนำมาจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นระหว่างชุมชนที่จะจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องอื่น ๆ ที่ไม่ใช่การเลี้ยงโคนมกับชุมชน 2 ชุมชนที่จัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการเลี้ยงโคนมไปแล้ว ได้แสดงผลไว้ในตารางที่ 15 ซึ่งพบว่า เนื้อหาที่ควรจัดทำทั้ง 4 โรงเรียนจะมีความแตกต่างกันตามสภาพแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ และประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนนั้นๆ แบ่งได้เป็นเนื้อหาต้นวัฒนธรรมและเนื้อหาด้านการเกษตร

6.1 ด้านวัฒนธรรม จะมีโรงเรียนบ้านนาโคบน ที่ต้องการเนื้อหาเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมชาวไทยตะนาวศรี เพราะผู้นำชุมชนและคนในชุมชนมีความต้องการอย่างแรงกล้าที่จะอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมเก่าแก่ไว้สืบทอดให้กับลูกหลาน ชุมชนมีเครื่องดนตรีของชาวกะเหรี่ยง ประกอบกับโรงเรียนมีเทพเพลงกะเหรี่ยงและครูที่มีความรู้ในเรื่องการรำของชาวกะเหรี่ยง และโรงเรียนชุมชนวัดใหญ่ต้นโพธิ์ที่ต้องการเนื้อหาเกี่ยวกับเครื่องจักสานต้นโพธิ์ เนื่องจากต้องการอนุรักษ์เอกลักษณ์ของท้องถิ่นและมีไม้ซึ่งเป็นวัตถุดิบจำนวนมาก

6.2 ด้านการเกษตร มีโรงเรียนวัดสนามกึ่งที่ต้องการทำข้าวซ้อมมือ ไร่นาสวนผสมโดยปลูกข้าว ผัก ฝรั่ง ชมพู่ และการเลี้ยงนกกระทา เนื่องจากโรงเรียนเคยร่วมทำโครงการข้าวซ้อมมือมาก่อนและมีโรงสีและอุปกรณ์การเกษตรที่จะให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริงอยู่ภายในโรงเรียน โรงเรียนจตุรราชต้องการทำเนื้อหาเกี่ยวกับการเกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตรพอเพียง เทคโนโลยีการเกษตร และสหกรณ์การเกษตร เนื่องจากโรงเรียนเป็นแกนนำโครงการเกษตรพอเพียง เคยเข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ มีครูที่จบสาขาเทคโนโลยีการเกษตรโดยตรง มีศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีทางการเกษตรและสถาบันวิจัยที่จะเป็นแหล่งความรู้ให้นักเรียน ตลอดจนมีแหล่งทุนให้การอุดหนุน

จะเห็นได้ว่าการเลือกเนื้อหาที่นำมาจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นของ 4 โรงเรียนจะมีอีกหน้า เช่นเดียวกับโรงเรียนชุมชนวัดหนองโพและโรงเรียนวัดดอนกระเบื้อง คือ เลือกจากความพร้อมและความต้องการของโรงเรียนและชุมชนเป็นหลัก โดยมี 2 โรงเรียนที่นำเนื้อหาด้านการร่นเดียวกับ 2 โรงเรียน แต่อำนาจก็ตาม การนำเนื้อหาของแต่ละชุมชนมาจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นอาจจะประสบปัญหาแตกต่างไปจากหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการเลี้ยงโคนม เพราะชุมชนที่นำหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการเลี้ยงโคนมไปใช้เป็นชุมชนที่ประกอบอาชีพการเลี้ยงโคนมเป็นหลัก มีสหกรณ์โคนมที่เข้มแข็ง มีแหล่งวิชาการให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้าและดูงาน เช่น โรงพยาบาลสัตว์ สถาบันวิจัยผสมเทียม เป็นต้น แม้ในส่วนของชุมชนอีก 4 แห่ง ไม่ได้มีสถาบันหรือองค์กรที่เข้มแข็ง ดังนั้นหากจะนำหลักสูตรเข้าไปใช้จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือ การให้การสนับสนุนจากองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนให้มากขึ้น

การจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นใน 4 โรงเรียนดังกล่าวจะต่างจาก 2 โรงเรียนคือ ต่างทั้งระดับชั้นและเนื้อหา โดย 2 โรงเรียนจะเน้นระดับประถมศึกษาและทำเนื้อหาเกี่ยวกับการเลี้ยงโคนม แต่ใน

4 โรงหลังจะนำหลักสูตรไปใช้ใน 2 ระดับชั้น คือ ระดับประถมศึกษา 2 โรง และมัธยมศึกษา 2 โรง และแม้ว่าจะทำในระดับประถมศึกษาชั้นเดียวกัน 2 โรงแรกแต่ก็มีเนื้อหาที่แตกต่างออกไป คือ โรงเรียนชุมชนวัดใหญ่ต้นโพธิ์จะทำในเรื่องเครื่องจักสานต้นโพธิ์ ส่วนโรงเรียนวัดสมานกิจทำเรื่องข้าวหอมมะลิ การทำไร่นาสวนผสมปลูกข้าว ฝรั่ง ชมพู และการเลี้ยงนกกระทา การจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นในระดับประถมศึกษา คงจะไม่มีปัญหาเช่นเดียวกับหลักสูตรเรื่องการเลี้ยงโคชน เนื่องจากสามารถจัดเก็บเรียนในกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพได้ แต่ในระดับมัธยมศึกษาจำเป็นต้องตกลงร่วมกันระหว่างครูผู้สอนว่า จะจัดอย่างไรเพื่อให้การจัดหลักสูตรท้องถิ่นเป็นไปอย่างราบรื่น

7. การเปรียบเทียบแนวทางการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม

การเปรียบเทียบแนวทางการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมระหว่างชุมชนที่จะจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องอื่น ๆ ที่ไม่ใช่การเลี้ยงโคชนกับชุมชน 2 ชุมชนที่จัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการเลี้ยงโคชนไปแล้ว ได้แสดงผลไว้ในตารางที่ 16 ซึ่งพบว่ามีแนวทางที่ไม่แตกต่างกัน คือ แยกทุกแห่งเน้นการชี้แจงทำความเข้าใจ การประชาสัมพันธ์ และการขอความร่วมมือโดยติดต่อผ่านผู้นำชุมชน โรงเรียนชุมชนวัดใหญ่ต้นโพธิ์มีแนวทางที่ต่างไปจากโรงเรียนอื่นๆ ในประเด็นต่อไปนี้ คือ การเห็นคุณค่าและให้ความสำคัญกับคณะกรรมการโรงเรียน ยอมรับฟังความคิดเห็นของคนในชุมชน ผู้บริหารโรงเรียนควรจะมีลักษณะของความเป็นผู้เฒ่าและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน สำหรับโรงเรียนวัดสมานกิจเน้นการปรับปรุงการดำเนินงานของโรงเรียนโดยการใช้บทบาทเชิงรุกและทำงานเป็นทีม สำหรับโรงเรียนบ้านนาโคกและโรงเรียนจอมราชเมื่อนำการกำหนดแผนงานและกิจกรรมต่างๆ ให้ชัดเจนเพื่อให้ได้แจ้งให้คนในชุมชนทราบล่วงหน้า จะได้จัดสรรเวลาให้ความร่วมมือได้ ดังนั้นการดำเนินการจัดหลักสูตรท้องถิ่นในระยะที่ 2 ต่อไปนี้ โรงเรียนควรได้ตระหนักถึงประเด็นต่าง ๆ ดังกล่าวแล้วและดำเนินการแก้ไขปรับปรุงเพื่อให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการมากขึ้น

8. การคัดเลือกโรงเรียนและชุมชนเพื่อศึกษาต่อในระยะที่ 2

ผลจากการวิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างโรงเรียนและชุมชน 4 แห่ง ในบริบทอื่น ๆ ที่ไม่ใช่การเลี้ยงโคชนกับโรงเรียนและชุมชน 2 แห่งในบริบทของการเลี้ยงโคชน ใน 7 ประเด็นดังกล่าวแล้วข้างต้น สรุปได้ว่าโรงเรียนและชุมชน 4 แห่งนั้น สามารถจำแนกสามตัวแปร 3 ประการ คือ ระดับการศึกษา เนื้อหาที่จะนำมาจัดหลักสูตรท้องถิ่น และบริบทของชุมชนที่มีความเข้มแข็งต่างกันในบางประเด็น ได้ดังภาพที่ 16

		เนื้อหา		
		เกษตร	วัฒนธรรม	
บริบทของชุมชน		เข้มแข็งกว่า	อ่อนแอกว่า	
ระดับชั้น	ประถม	ร.ร.วัดสมานกิจและ ชุมชนท่ากระทุ่ม		ร.ร.ชุมชนวัดใหญ่ต้นโพธิ์ และชุมชนสันโพธิ์
	มัธยม	ร.ร.จอมราชและ ชุมชนบ้านแคว		ร.ร.บ้านนาโคก และชุมชนนาโค

ภาพที่ 16 ตารางเปรียบเทียบลักษณะสภาพโรงเรียนและชุมชน

จากภาพดังกล่าวจะเห็นได้ว่า โรงเรียนที่เปิดสอนเฉพาะระดับประถมศึกษา มี 2 โรงเรียน คือ โรงเรียนวัดสมานกิจและโรงเรียนชุมชนวัดใหญ่ต้นโพธิ์ ซึ่งทั้งสองโรงเรียนมีบริบทของชุมชนที่ค่อนข้างเข้มแข็งเหมือนกัน แต่มีศักยภาพและความต้องการเนื้อหาที่จะนำมาจัดหลักสูตรท้องถิ่นที่แตกต่างกันคือ โรงเรียนวัดสมานกิจมีศักยภาพและความต้องการในเนื้อหาเกี่ยวกับการเกษตร ในขณะที่โรงเรียนชุมชนวัดใหญ่ต้นโพธิ์มีศักยภาพและความต้องการในเนื้อหาเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม สำหรับโรงเรียนที่เปิดสอนถึงระดับมัธยมศึกษา มี 2 โรงเรียน คือ โรงเรียนจอมราชและโรงเรียนบ้านนาโคก ซึ่งโรงเรียนจอมราชเป็นโรงเรียนที่มีบริบทของชุมชนที่เข้มแข็งกว่า และมีศักยภาพและความต้องการในเนื้อหาที่เกี่ยวกับการเกษตรเช่นเดียวกับโรงเรียนวัดสมานกิจ ในขณะที่โรงเรียนบ้านนาโคกเป็นโรงเรียนที่มีบริบทของชุมชนที่อ่อนแอกว่า และมีศักยภาพและความต้องการในเนื้อหาที่เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมเช่นเดียวกับโรงเรียนชุมชนวัดใหญ่ต้นโพธิ์ ดังนั้น ถ้าต้องการเลือกโรงเรียนมาเพื่อนำกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การเลี้ยงโคนมไปทดลองใช้ โดยมีเงื่อนไขว่าโรงเรียนทั้งสองโรงเรียนต้องเป็นคณะกรรมการศึกษาเนื้อหาที่จะนำมาจัดหลักสูตรท้องถิ่นต้องแตกต่างกัน และมีบริบทของชุมชนที่มีความเข้มแข็งแตกต่างกันในบางประเด็น โรงเรียนวัดสมานกิจและชุมชนท่ากระทุ่ม กับโรงเรียนบ้านนาโคก และชุมชนนาโคสมควรที่จะได้รับการคัดเลือกมาศึกษาในครั้งที่ 2 ด้วยเหตุผลดังต่อไปนี้ คือ

1. โรงเรียนสองโรงเรียนนี้เป็นโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนกันคนละระดับการศึกษา โดยโรงเรียนวัดสมานกิจ เป็นโรงเรียนระดับประถมศึกษาที่เปิดสอนตั้งแต่ระดับอนุบาลถึงประถมศึกษาปีที่ 6 ในขณะที่โรงเรียนบ้านนาโคกเป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาโอกาสโดยเปิดสอนตั้งแต่ระดับอนุบาลถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3

2. โรงเรียนทั้งสองโรงเรียนมีศักยภาพและความต้องการเนื้อหาที่จะนำมาจัดหลักสูตรท้องถิ่นแตกต่างกัน โดยโรงเรียนวัดสมานกิจต้องการทำหลักสูตรท้องถิ่นในเนื้อหาที่เกี่ยวกับข้าวซ้อมมือซึ่งเป็นเนื้อหาเกี่ยวกับทางล้านเกษตรกรรมเนื่องจากโรงเรียนเคยจัดทำโครงการข้าวซ้อมมือมาก่อนจึงมีโรงสีและอุปกรณ์การเกษตรที่จะให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริงอยู่ภายในโรงเรียน และในชุมชนมีผู้รู้เกี่ยวกับการทำข้าวซ้อมมือหลายคน โดยผู้รู้เหล่านี้ยินดีมาให้ความรู้แก่นักเรียนรวมถึงบางท่านยินดีให้นักเรียนไปใช้พื้นที่ของคตสและปลูกข้าว สำหรับโรงเรียนบ้านนา

โอบนต้องการทำหลักสูตรท้องถิ่นในเนื้อหาที่เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมชาวไทยตระนาวศรีเพราะผู้นำชุมชนและคนในชุมชนมีความต้องการอย่างแรงกล้าที่จะอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมเก่าแก่ไว้ สืบทอดให้กับลูกหลาน มีคนรุ่นอาวุโสและรุ่นผู้ใหญ่ที่เห็นความสำคัญ มีความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่น และยินดีที่จะถ่ายทอดให้กับชนรุ่นหลัง ชุมชนมีเครื่องดนตรีของชาวกะเหรี่ยง ประกอบกับโรงเรียนมีเพลงกะเหรี่ยงและครูที่มีความรู้ในเรื่องการรำของชาวกะเหรี่ยง

3. โรงเรียนสองโรงเรียนนี้มีบริบทของชุมชนที่มีความเข้มแข็งต่างกัน ในบางประเด็นใดก็ตาม โรงเรียนวัดสมานกิจตั้งอยู่ในชุมชนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีกว่า และผู้นำชุมชนจึงทำนุบำรุงผู้ใหญ่มากกว่า เจ้าอาวาส ต่างก็ให้ความร่วมมือกับโรงเรียนเป็นอย่างดี แต่มีปัญหาที่สำคัญคือเรื่องยาเสพติด สำหรับโรงเรียนบ้านนาโอบนตั้งอยู่ในชุมชนที่การรวมตัวของผู้นำและชาวบ้านค่อนข้างเข้มแข็ง ดังจะเห็นได้จากการจัดประเพณีกินข้าวหลอ แต่ความพร้อมในเชิงเศรษฐกิจค่อนข้างด้อยกว่า แต่จุดแข็งคือผู้นำชุมชนมีจิตใจที่ต้องการอนุรักษ์วัฒนธรรมซึ่งมีอยู่ในระดับสูง

สำหรับโรงเรียนและชุมชนที่ไม่ได้รับการคัดเลือกอีก 2 แห่ง คือ โรงเรียนชุมชนวัดใหญ่ต้นโพธิ์และชุมชนต้นโพธิ์ กับโรงเรียนจอมราชและชุมชนบ้านแค่นั้น มีเหตุผลดังนี้

1. โรงเรียนทั้งสองโรงเรียนนี้เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ ดังนั้นผลที่ได้จากการนำกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการเลี้ยงโคนมไปทดลองใช้ ไม่สามารถที่จะเป็นแนวทางให้กับโรงเรียนส่วนใหญ่ของประเทศไทยได้เนื่องจากโรงเรียนส่วนใหญ่ของประเทศไทยนั้นเป็นโรงเรียนขนาดเล็กและขนาดเล็กระหว่างโรงเรียนที่ได้รับการคัดเลือกกับ โรงเรียนหนึ่งเป็นโรงเรียนขนาดกลาง คือ โรงเรียนบ้านนาโอบนและอีกโรงเรียนหนึ่งเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก คือ โรงเรียนวัดสมานกิจ

2. โรงเรียนจอมราชเป็นโรงเรียนที่ได้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่และเป็นโรงเรียนแกนนำโครงการเกษตรพอเพียงอยู่แล้ว

3. โรงเรียนชุมชนวัดใหญ่ต้นโพธิ์เคยพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในลักษณะทำห่อมือเสริมประสบการณ์ โดยการปรับเนื้อหาและกิจกรรมมาก่อน ครูพอที่จะมีความรู้ในการจัดหลักสูตรท้องถิ่น ในขณะที่โรงเรียนที่ได้รับการคัดเลือก 2 โรงเรียน ครูส่วนใหญ่ไม่เคยรับการอบรมในเรื่องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและโรงเรียนไม่เคยพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นมาก่อน

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น คณะผู้วิจัยจึงควรจะทำการศึกษาต่อในระบอบที่ 2 โดยนำกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการเลี้ยงโคนมไปใช้ในโรงเรียนวัดสมานกิจ และโรงเรียนบ้านนาโอบน เพื่อศึกษาว่าในบริบทของชุมชนที่มีความเข้มแข็งต่างกันนั้น การสร้างให้เกิดระบบบริหารจัดการโรงเรียนที่ดีที่จะทำให้กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการเลี้ยงโคนมสามารถนำไปใช้ได้กับทั้งระดับการศึกษาและต่างเนื้อหานั้น จะต้องทำอย่างไร และทำกันหรือไม่ ในบริบทของชุมชนที่แตกต่างกัน ควรจะมีการปรับปรุงในจุดใดบ้าง อย่างไร และควรปรับแก้ต้องคำนึงถึงปัจจัยเงื่อนไขอะไรบ้าง

ตารางที่ 15 การเปรียบเทียบเนื้อหาที่ความนำมาจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นในระดับต่าง ๆ

ประเด็น ระดับชั้น	โรงเรียน				
	ชุมชนวัดใหญ่ชัยมงคล	โรงเรียนวัด ประจักษ์ศิลปาคม	โรงเรียนวัด ประจักษ์ศิลปาคม	โรงเรียนวัด ประจักษ์ศิลปาคม	วัดอสนีบทระเพ็ญ
ได้สอน	1. เสนอข้อคิดเกี่ยวกับ - ประวัติความเป็นมาของ ชุมชน - ประเพณีที่เกี่ยวกับ ท้องถิ่น - ประวัติความเป็นมาของ โรงเรียน 2. สืบค้นความรู้เกี่ยวกับ - การสืบค้น - การสืบค้น - การสืบค้น	1. การทำกิจกรรม 2. การทำกิจกรรม - การทำกิจกรรม - การทำกิจกรรม 3. การทำกิจกรรม	1. กิจกรรมการเรียนรู้ - ประวัติความเป็นมาของ ชุมชน - กิจกรรมการเรียนรู้ - กิจกรรมการเรียนรู้ 2. การทำกิจกรรม 3. การทำกิจกรรม	1. กิจกรรมการเรียนรู้ - ประวัติความเป็นมาของ ชุมชน - กิจกรรมการเรียนรู้ - กิจกรรมการเรียนรู้ 2. การทำกิจกรรม 3. การทำกิจกรรม	1. กิจกรรมการเรียนรู้ - ประวัติความเป็นมาของ ชุมชน - กิจกรรมการเรียนรู้ - กิจกรรมการเรียนรู้ 2. การทำกิจกรรม 3. การทำกิจกรรม

ตารางที่ 16. การเปรียบเทียบแนวทางให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม

โรงเรียน					
ชุมชนวัดโพธิ์ใต้	วัดนารายณ์	บ้านโคก	จตุรพักตรพิมาน	ชุมชนวัดนารายณ์	วัดสมณาราม
1. เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนรวมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน	1. ที่และวัดอยู่ใกล้โรงเรียน การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้	1. ที่และวัดอยู่ใกล้โรงเรียน การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้	1. ที่และวัดอยู่ใกล้โรงเรียน การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้	1. ที่และวัดอยู่ใกล้โรงเรียน การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้	1. ที่และวัดอยู่ใกล้โรงเรียน การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้
2. เห็นคุณค่าของวัดในชุมชน	2. วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน	2. วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน	2. วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน	2. วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน	2. วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน
3. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน	3. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน	3. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน	3. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน	3. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน	3. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน
4. ผู้บริหารโรงเรียนมีลักษณะของความเป็นผู้นำและมีความสามารถ	4. ผู้บริหารโรงเรียนมีลักษณะของความเป็นผู้นำและมีความสามารถ	4. ผู้บริหารโรงเรียนมีลักษณะของความเป็นผู้นำและมีความสามารถ	4. ผู้บริหารโรงเรียนมีลักษณะของความเป็นผู้นำและมีความสามารถ	4. ผู้บริหารโรงเรียนมีลักษณะของความเป็นผู้นำและมีความสามารถ	4. ผู้บริหารโรงเรียนมีลักษณะของความเป็นผู้นำและมีความสามารถ
5. สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับชุมชน	5. สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับชุมชน	5. สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับชุมชน	5. สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับชุมชน	5. สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับชุมชน	5. สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับชุมชน

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

1. วิถีอุปประสงค์

การวิจัยครั้งนี้มีวิถีอุปประสงค์ดังต่อไปนี้

1.1 เพื่อศึกษาศักยภาพและความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนและชุมชนที่ได้รับการคัดเลือกในจังหวัดราชบุรี

1.2 เพื่อศึกษาเนื้อหาที่ควรนำมาจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนและชุมชนที่ได้รับการคัดเลือกในจังหวัดราชบุรี

1.3 เพื่อศึกษาแนวทางการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและการจัดการเรียนการสอน

1.4 เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบศักยภาพและความต้องการเนื้อหาที่ควรนำมาจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น และแนวทางการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและการจัดการเรียนการสอนระหว่างโรงเรียนและชุมชนในบริบทใหม่กับโรงเรียนและชุมชนในบริบทที่เอื้ออำนวย รวมทั้งเปรียบเทียบระหว่างโรงเรียนและชุมชน 4 แห่งที่อยู่ในบริบทใหม่ เพื่อนำผลที่ได้มาพิจารณาคัดเลือกโรงเรียนและชุมชนที่จะศึกษาต่อไปในระลอกที่ 2

2. การดำเนินงานวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณผสมผสานกับการวิจัยเชิงคุณภาพในลักษณะของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) โดยดำเนินการวิจัยดังนี้

2.1 การคัดเลือกโรงเรียนและชุมชน คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการคัดเลือกโรงเรียนและชุมชนในจังหวัดราชบุรีเพื่อที่จะนำมาศึกษาวิจัยในครั้งนี้ โดยร่วมประชุมปรึกษาหารือกับผู้อำนวยการและผู้แทนผู้ดำรงบทบาทการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี ศึกษาพื้นที่จังหวัดที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และศึกษานโยบาย/กึ่งอำเภอ เพื่อพิจารณาข้อมูลเบื้องต้นที่ศึกษานโยบาย/กึ่งอำเภอนำมาเสนอในที่ประชุมถึงความเป็นไปได้ของโรงเรียนและชุมชนในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น ผลจากการพิจารณาในรอบแรกนี้ ที่ประชุมคัดเลือกไว้ 5 อำเภอ และ 1 กึ่งอำเภอ ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอวัดเพลง อำเภอบางแพ อำเภอบางแพ และกึ่งอำเภอบ้านคา โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกคือ ผู้บริหารโรงเรียนมี

ความกระตือรือร้น ครูมีความขยันขันแข็งในการทำงาน ชุมชนที่อยู่ในเขตบริการของโรงเรียนมีทรัพยากรท้องถิ่นที่อาจนำมาจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นได้ โรงเรียนและชุมชนไม่มีปัญหาขัดแย้งกัน อย่างรุนแรง และศึกษานิเทศก์อำเภอ/กิ่งอำเภอมีความสนใจและยินดีให้ความร่วมมือในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและการจัดการเรียนการสอน หลังจากนั้นคณะผู้วิจัยโดยการนำของศึกษานิเทศก์จังหวัดเดินทางไปสำรวจสถานที่จริงและรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมจากโรงเรียนและชุมชนที่ได้รับคัดเลือกในรอบแรกเพื่อประกอบการตัดสินใจ จากนั้นคณะผู้วิจัยพิจารณาคัดเลือกโรงเรียนและชุมชน โดยใช้เกณฑ์การพิจารณาเพิ่มเติมจากเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้นคือ งบประมาณ จำนวนนักเรียน และระยะเวลาที่ได้รับการจัดสรรให้ดำเนินโครงการวิจัย รวมทั้งระยะทางที่เดินทางไปถึงโรงเรียนและชุมชนแต่ละแห่ง นอกจากนี้ โรงเรียนที่ได้รับการคัดเลือกจะต้องมีทั้งโรงเรียนที่เปิดสอนในระดับประถมศึกษาและโรงเรียนขยายโอกาสที่เปิดสอนตั้งแต่ประถมศึกษาถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และในแต่ละระดับการศึกษาของโรงเรียนที่ได้รับการคัดเลือกจะต้องมีเนื้อหาที่จะจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นต่างกัน เพื่อที่จะตอบคำถามของงานวิจัย ในภาพรวมของทั้งโครงการว่า กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการเลี้ยงโคนมนั้นสามารถนำไปใช้ได้ในช่วงบริบทใด ตัวระดับการศึกษา ต่างเนื้อหา และต่างสภาพแวดล้อมหรือไม่ อย่างไร ประมวลโรงเรียนและชุมชนที่ได้รับการคัดเลือกคือ โรงเรียนชุมชนวัดใหญ่ต้นโพธิ์ และชุมชนต้นโพธิ์ในอำเภอนาแก โรงเรียนวัดสมานกิจและชุมชนท่ากระทุ่มในอำเภอนาทม โรงเรียนบ้านนาโคบนและชุมชนนาโคในกิ่งอำเภอบ้านคา โรงเรียนจอมราชและชุมชนบ้านแต้ในอำเภอนมดู่

2.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยบุคลากรและนักเรียนในโรงเรียน 4 โรงเรียน และคนในชุมชน 4 ชุมชนที่ได้รับการคัดเลือกในจังหวัดน่าน คณะผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากประชากร ยกเว้นคนในชุมชนทั้ง 4 ชุมชนซึ่งคณะผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ซึ่งคณะผู้วิจัยได้สอบถามจากบุคลากรในโรงเรียนและผู้นำชุมชนในแต่ละชุมชนว่ามีบุคคลท่านใดที่จะให้ข้อมูลได้เป็นอย่างดี ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ บุคลากรและนักเรียนโรงเรียนชุมชนวัดใหญ่ต้นโพธิ์ ซึ่งประกอบด้วยผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนจำนวน 26 คน และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 จำนวน 157 คน บุคลากรและนักเรียนโรงเรียนวัดสมานกิจซึ่งประกอบด้วยผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนจำนวน 9 คน และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 จำนวน 26 คน บุคลากรและนักเรียนโรงเรียนบ้านนาโคบนซึ่งประกอบด้วยผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนจำนวน 9 คน และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 จำนวน 84 คน บุคลากรและนักเรียนโรงเรียนจอมราชซึ่งประกอบด้วยผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนจำนวน 14 คน และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 จำนวน 193 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยคนในชุมชนต้นโพธิ์จำนวน 31 คน คนในชุมชนท่ากระทุ่มจำนวน 16 คน คนในชุมชนนาโคจำนวน 16 คน และคนในชุมชนบ้านแถมจำนวน 13 คน ซึ่งประกอบด้วยกำนัน สารวัตรกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน บุคลากรจากหน่วยราชการ สมาชิกสภาเทศบาล ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบล สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล กรรมการโรงเรียน ผู้ปกครองนักเรียน ผู้มีในชุมชน ผู้ดูแลเด็กในชุมชนที่ชาวบ้านให้การยอมรับนับถือ เจ้าอาวาส และพระสงฆ์ที่ได้รับการมอบหมายจากเจ้าอาวาสวัดบ้านโคกให้เป็นผู้ให้การสัมภาษณ์

2.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview Form) และแบบสอบถามนักเรียน แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างเป็นแบบสัมภาษณ์ที่ประกอบด้วยประเด็นคำถามที่เป็นเพียงแนวทางในการสัมภาษณ์ ผู้สัมภาษณ์สามารถปรับเปลี่ยนเพิ่มเติมได้เพื่อให้เกิดความชัดเจนของคำตอบมากขึ้น คณะผู้วิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์ 2 ฉบับ คือ แบบสัมภาษณ์สำหรับบุคลากรในโรงเรียน และแบบสัมภาษณ์สำหรับคนในชุมชน สำหรับแบบสอบถามเป็นเครื่องมือที่ใช้สำหรับสอบถามนักเรียน ซึ่งแบ่งเป็น 2 ตอนคือ ตอนที่หนึ่งเป็นข้อมูลทั่วไปของนักเรียน ซึ่งเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) และเติมคำในช่องว่าง ตอนที่ 2 เป็นเรื่องราวในท้องถื่นที่นักเรียนสนใจและต้องการเขียน ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบสอบถามชนิดปลายเปิด และเนื่องจากในการวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบกับการวิจัยเชิงปริมาณ ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยนอกจากนี้ คณะผู้วิจัยยังใช้สมุดบันทึกข้อมูลภาคสนาม เครื่องบันทึกเสียง และกล้องถ่ายรูปเป็นเครื่องมือช่วยในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.4 การรวบรวมข้อมูล การรวบรวมข้อมูลครั้งนี้คณะผู้วิจัยใช้การรวบรวมข้อมูลหลากหลายวิธี ได้แก่ การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์แบบกึ่งทางการ การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ และการส่งแบบสอบถาม

2.5 การตรวจสอบข้อมูล คณะผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบโดยใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้าด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล ตรวจสอบข้อมูลเรื่องเดียวกันจากแหล่งข้อมูลบุคคลที่ต่างกัน ซึ่งเป็นการตรวจสอบแบบสามเส้าด้านข้อมูล และตรวจสอบข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) โดยคณะผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้วิเคราะห์แล้วไปให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญของโรงเรียนและชุมชนอ่าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

2.6 การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้คณะผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาจากเอกสาร การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์แบบกึ่งทางการ การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ โดยการวิเคราะห์เนื้อหาและการวิเคราะห์แบบอุปนัย สำหรับข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามนักเรียนได้วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ

3. ผลการวิจัย

3.1 ศักยภาพและความต้องการของชุมชนและโรงเรียน

3.1.1 ศักยภาพและความต้องการของชุมชนคันโพธิ์และโรงเรียนชุมชนวัดใหญ่คันโพธิ์

3.1.1.1 สภาพและปัญหาของชุมชนคันโพธิ์

1) สภาพทั่วไปของชุมชนคันโพธิ์

ชุมชนคันโพธิ์หรือตำบลคันโพธิ์อยู่ในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี เป็นชุมชนที่มีเขตติดต่อกับจังหวัดนครปฐมและจังหวัดสมุทรสาคร มีระยะทางห่างจากกรุงเทพฯประมาณ 80 กิโลเมตร ชาวคันโพธิ์ตั้งถิ่นฐานในบริเวณซึ่งเป็นที่ราบลุ่มอันอุดมสมบูรณ์และปลอดภัยจากภัยธรรมชาติ ในสมัยนั้นมีเพียงชาวจีนที่เข้ามาค้าขาย ประกอบอาชีพเลี้ยงสัตว์และตั้งถิ่นฐานอยู่ในชุมชนนี้เท่านั้น ปัจจุบันชุมชนคันโพธิ์มีประชากรประมาณหนึ่งหมื่นคนเศษ

คนในชุมชนคันโพธิ์ดั้งเดิมเป็นชาวนา มีอาชีพหลักคือการทำนา จนในช่วงปี พ.ศ. 2520-2539 การทำนาเริ่มเป็นอาชีพที่ทำแล้วขาดทุน คนส่วนใหญ่จึงเปลี่ยนอาชีพหลักเป็นอาชีพรับจ้างลากุ้งตามบ่อเลี้ยงกุ้งก้ามกราม รองลงมาคืออาชีพรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรมที่อยู่บริเวณใกล้เคียงกับชุมชนคันโพธิ์ และอาชีพทำนา ปัจจุบันคนในชุมชนส่วนใหญ่มีฐานะปานกลาง ลักษณะครอบครัวเป็นแบบครอบครัวขยาย ความสัมพันธ์ระหว่างพลเมืองค่อนข้างห่างเหิน เนื่องจากพหุวัฒนธรรมมีอาชีพรับจ้างจึงให้อยู่ในความดูแลของปู่ย่าตายาย ชาวคันโพธิ์มีสำเนียงภาษาที่เป็นภาษาท้องถิ่นของตนเอง มีความรักและผูกพันกับท้องถิ่นมาก ทุกคนนับถือพุทธศาสนา และมักให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมใด ๆ ที่วัดเป็นฐานร่วมสมัย

ชาวคันโพธิ์มีวัฒนธรรมและประเพณีเก่าแก่มากมายที่สืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน เช่น ประเพณีการแข่งเรือยาวในวันทอดกฐินของวัดใหญ่คันโพธิ์ ประเพณีการแห่ทอผ้าในวันสงกรานต์ และการละเล่นบ๋องอย่างอาทิเช่น การแข่งเรือยาว การชนไก่ เป็นต้น ซึ่งมักเล่นในช่วงเทศกาลต่าง ๆ

ในด้านทรัพยากรท้องถิ่นของชุมชนนั้น ชุมชนคันโพธิ์มีทรัพยากรบุคคลที่มีความรู้ความสามารถในด้านต่าง ๆ หลายคน เช่น ด้านเครื่องจักสานคันโพธิ์เพลงพื้นบ้าน การละเล่นพื้นบ้าน และอาหารเกษตร บุคคลเหล่านี้ล้วนเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับจากชุมชนและพร้อมที่จะถ่ายทอดความรู้ความสามารถของตนให้แก่เยาวชน นอกจากนี้ ชุมชนคันโพธิ์ยังมีทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้นที่มีคุณค่าและเป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอนในเรื่องที่เกี่ยวข้องกันท้องถิ่น เช่น ไม้ไผ่ ลำคลอง โกลต่าง ๆ วัดใหญ่คันโพธิ์ ปอทุ้ง เป็นต้น และโรงเรียนยังสามารถพานักเรียนออกไปสัมผัสกับธรรมชาติเหล่านั้นได้โดยตรง เพราะอยู่ไม่ไกลจากโรงเรียนมากนัก

ชุมชนต้นโพธิ์เพิ่งได้รับการยกฐานะเป็นเทศบาล ผู้นำชุมชน
อย่างเป็นทางการคนปัจจุบันจึงได้แก่ นายกเทศมนตรี ซึ่งมีอายุน้อย ผลงานมีน้อยและในส่วนที่
เกี่ยวข้องกับจัดการศึกษาก็ไม่มีแผนงานที่ชัดเจนเพราะเพิ่งเข้ามารับตำแหน่งไม่นาน จึงยังไม่
เป็นที่ยอมรับของคนในชุมชนเท่าที่ควร ส่วนกำนันและผู้ใหญ่บ้านเป็นที่ยอมรับน้อยของคนใน
ชุมชนเป็นส่วนใหญ่ และยังคงให้ครูมาร่วมมือกับโรงเรียน นอกจากนี้ ในชุมชนต้นโพธิ์ยังมีผู้นำ
ชุมชนอย่างเป็นทางการอีกท่านหนึ่งคือ พ.ต.ท. ติบ ประเสริฐดี ซึ่งเป็นบุคคลที่ทำประโยชน์ให้กับ
ชุมชน เสียสละเวลาให้กับการพัฒนาชุมชนและแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นในชุมชน เช่น ปัญหา
อาชญากรรมต่าง ๆ รวมทั้งจะให้ความร่วมมือร่วมใจในการจัดกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อ
ชุมชนอย่างสม่ำเสมอ และหากเป็นผู้นำในการจัดกิจกรรมใด ๆ มักได้รับความร่วมมือร่วมใจจาก
คนในชุมชนเป็นอย่างดี สำหรับผู้นำอย่าง *ไม่เป็นทางการ* ที่มีผู้กล่าวถึงและเป็นที่นับถือของ
คนในชุมชนคือ นาคมัน สีแดง ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องราวความเป็นมาของชุมชน
อย่างมาก เป็นผู้ที่รักและผูกพันกับท้องถิ่น รวมทั้งทำประโยชน์เพื่อชุมชนต้นโพธิ์หลายอย่าง

สำหรับความสัมพันธ์และความร่วมมือของคนในชุมชนนั้น
พบว่า มีความสัมพันธ์และร่วมมือในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนเป็นอย่างดี ทั้งนี้เนื่องจาก
คนในชุมชนต้นโพธิ์มีความสัมพันธ์กันแบบเครือญาติ เป็นคนรักท้องถิ่น และมักพูดกันด้วย
เหตุผลอันดี ดังนั้น แม้ว่าบางครั้งจะมีปัญหาที่ขัดแย้งกันในชุมชน จึงพยายามช่วยกันพูดและหา
ข้อสรุปด้วยเหตุผลที่ดีว่าเป็นประโยชน์ต่อชุมชนและเป็นที่พอใจของทุกฝ่าย ไม่เคยมีกรณีพิพาท
รุนแรง

2) ปัญหาของชุมชนต้นโพธิ์

ชุมชนต้นโพธิ์มีปัญหาภายในชุมชนที่ชาวต้นโพธิ์ให้ความสำคัญ
หลายเรื่อง ปัญหาที่ปรากฏเด่นชัด ได้แก่ ปัญหาสังคมในเรื่องยาเสพติดและการรื้อถอนที่ดิน
สาธารณะ รวมทั้งปัญหาเศรษฐกิจภายในชุมชน ในเรื่องเกี่ยวกับปัญหายาเสพติดนั้น
เมื่อ พ.ต.ท. ติบ เข้ามาดูแลชุมชนนี้ได้ไม่นาน ก็สามารถปราบปรามจนปัญหานี้ลดลง และยัง
ได้รับความร่วมมือจากชุมชนในการแก้ปัญหาดังกล่าวโดยใช้วิธีประปราย เช่น การส่งเสริมกีฬาให้
กับเยาวชน การรณรงค์ต่อต้าน และการจัดโครงการพัฒนาชุมชนในด้านต่างๆ ส่วนปัญหาการ
รื้อถอนที่ดินสาธารณะหรือที่ดินของราชการ เป็นเรื่องที่ถูกใบความรับผิดชอบของเทศบาลซึ่ง
พยายามแก้ไขปัญหานี้ให้ลดน้อยลง และได้พยายามชี้แจงทำความเข้าใจให้เกิดการประนีประนอม
กับชาวบ้าน นอกจากนี้ ชุมชนยังประสบปัญหาเศรษฐกิจ กล่าวคือ คนในชุมชนส่วนใหญ่มีอาชีพ
รับจ้าง รายได้ไม่พอเลี้ยงครอบครัว ซึ่งมีผลทำให้คนขาดงานส่วนหนึ่งหาอาบิยังก่อให้เกิดปัญหา
สังคมตามมา อย่างไรก็ตาม ปัญหาเศรษฐกิจนี้หลายฝ่ายในชุมชนเห็นความสำคัญและอยู่ใน
ระหว่างการดำเนินการแก้ไข โดยพยายามหาอาชีพอื่นรองรับเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับคนในชุมชน

3.1.1.2 สภาพและปัญหาของโรงเรียนชุมชนวัดใหญ่ต้นโพธิ์

1) สภาพทั่วไปของโรงเรียนชุมชนวัดใหญ่ต้นโพธิ์

โรงเรียนชุมชนวัดใหญ่ต้นโพธิ์ เป็นโรงเรียนในสังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาอำเภอหางแพ จังหวัดราชบุรี ตั้งอยู่ที่หมู่ 8 ตำบลต้นโพธิ์ อำเภอหางแพ จังหวัด ราชบุรี อยู่ห่างจากสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอหางแพเป็นระยะทางประมาณ 10 กิโลเมตร โรงเรียนมีพื้นที่ 8 ไร่ เป็นโรงเรียนขนาดเล็กใหญ่ ในปีการศึกษา 2542 โรงเรียนมีผู้บริหาร ผู้ช่วย ผู้บริหาร และครูจำนวน 39 คน เป็นชายจำนวน 12 คน และหญิงจำนวน 20 คน มีนักกการ ภารโรงชาย 2 คน คนครัวหญิง 2 คน บุคลากรส่วนใหญ่คือ 26 คนสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี (ซึ่งในจำนวนนี้กำลังศึกษาระดับปริญญาโท จำนวน 3 คน) และสำเร็จการศึกษาต่ำกว่าระดับ ปริญญาตรีจำนวน 6 คน ผู้บริหารโรงเรียนมีตำแหน่งผู้อำนวยการระดับ 8 ผู้ช่วยผู้บริหาร ทั้ง 2 คนมีตำแหน่งผู้ช่วยผู้อำนวยการระดับ 7 ครูส่วนใหญ่ (จำนวน 26 คน) มีตำแหน่งอาจารย์ 2 ระดับ 7 ส่วนอีก 4 คนมีตำแหน่งอาจารย์ 2 ระดับ 6 ครูทุกคนนอกจากมีงานประจำเกี่ยวกับการ การเรียนการสอนในระดับชั้นที่รับผิดชอบแล้ว ยังต้องรับผิดชอบงานพิเศษอย่างน้อยคนละ 1 งาน นอกจากนี้บุคลากรในโรงเรียนส่วนใหญ่เป็นคนท้องถิ่น มีสัญชาติการอยู่ที่โรงเรียนนี้มากกว่า 10 ปี และไม่คิดที่จะโยกย้ายไปอยู่โรงเรียนอื่น โรงเรียนชุมชนวัดใหญ่ต้นโพธิ์เปิดสอนตั้งแต่ ระดับชั้นอนุบาล 1 ถึงประถมศึกษาปีที่ 6 ในปีการศึกษา 2542 โรงเรียนมีนักเรียนทั้งหมด 811 คน โดยนักเรียนระดับชั้นอนุบาล 1-2 จำนวน 208 คน และนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา ปีกษาปีที่ 1-6 จำนวน 603 คน

โรงเรียนชุมชนวัดใหญ่ต้นโพธิ์มีการบริหารจัดการภายใน โรงเรียนโดยแบ่งเป็น 6 งาน คือ งานวิชาการ งานบุคลากร งานกิจการนักเรียน งานอาคารสถานที่ งานธุรการการเงินและพัสดุ และงานสัมพันธ์ชุมชน ผู้ท่ช่วยผู้อำนวยการทั้งสองคนรับผิดชอบคนละ 3 งาน และในแต่ละงานยังมีครูที่ทำหน้าที่หัวหน้างานรับผิดชอบดูแลโดยตรงด้วย ส่วนการแบ่ง ความรับผิดชอบของครูในเรื่องการสอนนั้น โรงเรียนจะแบ่งการสอนเป็นสายชั้น ในแต่ละสายชั้น จะมีหัวหน้าสายชั้นเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบการจัดการเรียนการสอน รวมทั้งการพิจารณาความดี ความชอบของครูในสายชั้นของตนเพื่อเสนอให้ผู้บริหารพิจารณาในแต่ละปีด้วย

ในโรงเรียนชุมชนวัดใหญ่ต้นโพธิ์ ผู้นำส่วนใหญ่เป็นทางการคือ ผู้ดำรงตำแหน่งโรงเรียนซึ่งเป็นผู้บริหารที่กระจายอำนาจความรับผิดชอบให้กับครูภายในโรงเรียน เลาใจใส่ต่อการพัฒนาโรงเรียนในด้านอาคารสถานที่ และมักให้การสนับสนุนนโยบายหรือ โครงการของอำเภอเพื่อให้โรงเรียนได้รับการพัฒนาในด้านกายภาพ เช่น พ้องสมุด ห้องปฏิบัติการต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม ผู้บริหารโรงเรียนเป็นคนไม่เด็ดขาดในการตัดสินใจแก้ปัญหา บางประการที่เกิดขึ้นในโรงเรียน เช่น ปัญหาครูมาโรงเรียนสาย นอกจากนี้ ผู้บริหารยังมี ความสัมพันธ์กับชุมชนน้อยมาก โดยมอบภาระด้านนี้ให้กับครูในโรงเรียนที่เป็นคนท้องถิ่นเป็น

ผู้ประสานสัมพันธ์กับชุมชนแทน สำหรับผู้นำอย่างไม่เป็นทางการในโรงเรียนมี 2 คน คนที่หนึ่งคือ อาจารย์พุทธการ นันตง เป็นครูอาวุโสที่สามารถประสานสัมพันธ์ให้เกิดความร่วมมือในการดำเนินงานของครูในโรงเรียน รวมทั้งความร่วมมือของโรงเรียนกับชุมชน เป็นคนใจเย็น ไม่ลำเอียง มีน้ำใจต่อเพื่อนร่วมงาน และสามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ของเพื่อนครูในโรงเรียนไม่ว่าจะเป็นเรื่องงานหรือเรื่องส่วนตัว จนเป็นที่ยอมรับนับถือของครูในโรงเรียน ส่วนผู้นำอย่างไม่เป็นทางการอีกคนหนึ่ง คือ อาจารย์อภัยหาญ คำรงเก่า เป็นครูวิชาการโรงเรียนที่มีความเป็นผู้นำทางวิชาการและความสามารถทางด้านวิชาการสูงมากจนครูผู้สอนอื่นๆ ให้การยอมรับ เป็นคนขยัน เสียสละ และทุ่มเทให้กับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของโรงเรียน

ในเรื่องการจัดการเรียนการสอน ครูส่วนใหญ่ยังคงใช้วิธีการสอนแบบครูเป็นศูนย์กลาง มีครูผู้สอนบางคนเท่านั้นที่เริ่มมีการบูรณาการการเรียนการสอน และให้นักเรียนรู้จักคิดแก้ปัญหาด้วยตัวเอง นอกจากนี้ โรงเรียนยังได้พยายามที่จะจัดการเรียนการสอนตามความสนใจของนักเรียน เช่น วิชาดนตรีไทย ได้ประสานงานและจัดให้นักเรียนไปเรียนที่โรงเรียนในชุมชนที่อยู่ในเครือข่ายวิทยากรดนตรี-กีฬา เพราะโรงเรียนมีเครื่องดนตรีไม่เพียงพอและไม่มีครูที่สามารถสอนดนตรีไทยได้

สำหรับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนนั้น บุคลากรในโรงเรียนส่วนใหญ่ไม่เคยได้รับการอบรมเกี่ยวกับหลักสูตรท้องถิ่น มีครูผู้สอนเพียง 2 คนเท่านั้นที่เคยได้รับการอบรมเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และโรงเรียนเคยพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในลักษณะการจัดทำเอกสารเรียนการสอนขึ้นใหม่โดยจัดทำหนังสือเสริมประสบการณ์เรื่อง "จิตสำนึกวันคืนโพธิ์" เพื่อใช้ในการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตและกลุ่มการงาน พื้นฐานอาชีพ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 และเคยพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในลักษณะการเวียนเนื้อหาและปรับเปลี่ยนกิจกรรมการเรียนการสอน และได้เชิญวิทยากรท้องถิ่นมาสอนวิธีการจักสานให้กับนักเรียนกลุ่มสนใจในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 กลุ่มวิชาการงานและพื้นฐานอาชีพ

ครูส่วนใหญ่เป็นคนท้องถิ่นและเป็นญาติกัน แต่ความสัมพันธ์ของครูในโรงเรียนไม่ดี แล่งมีการแตกแยกกันเป็นกลุ่ม ๆ ทั้งนี้เพราะมักมีปัญหากระทบกระทั่งในเรื่องส่วนตัวอยู่เสมอ คล้ายไรก็ตาม ถึงแม้ความสัมพันธ์ของครูส่วนใหญ่มีความขัดแย้งและแตกแยกกันเป็นกลุ่มๆ แต่เวลาที่โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมใด ๆ ก็ตาม ครูส่วนใหญ่มักให้ความร่วมมือในการทำงาน ทั้งนี้เนื่องจากครูส่วนใหญ่คิดว่าหน้าที่ที่ครูต้องทำและมองเห็นประโยชน์ของส่วนรวม ดังนั้นเมื่อมีการจัดกิจกรรมใด ๆ ภายในโรงเรียน ครูจึงให้ความร่วมมือในการทำงาน

2) ปัญหาของโรงเรียนชุมชนวัดใหญ่คันโพธิ์

โรงเรียนชุมชนวัดใหญ่คันโพธิ์มีปัญหาสำคัญ ๓ เรื่อง ปัญหาที่หนึ่งคือ ปัญหาเกี่ยวกับนักเรียน ซึ่งพบว่า นักเรียนมีปัญหาความยากจน ปัญหาครอบครัวแตกแยก ปัญหาสุขภาพ และปัญหาความบกพร่องทางร่างกายและสติปัญญา ซึ่งปัญหาเหล่านี้โรงเรียนได้พยายามหาทางแก้ไขโดยจัดสรรทุนที่ได้รับการสนับสนุนจากมูลนิธิหรือจากการบริจาคของชุมชนให้กับนักเรียนที่ประสบปัญหาเศรษฐกิจ ให้การดูแลเป็นพิเศษแก่นักเรียนที่มีปัญหาความบกพร่องทางร่างกายและสติปัญญาจากครูที่ได้รับการอบรมในเรื่องนี้โดยเฉพาะให้ครูในโรงเรียนช่วยเหลือและใส่ใจและให้ความรักความเมตตาแก่นักเรียนที่มีปัญหาขาดความอบอุ่นและขาดการดูแลเอาใจใส่จากผู้ปกครอง

ปัญหาที่สองคือ ปัญหาด้านบุคลากร ครูในโรงเรียนชุมชนวัดใหญ่คันโพธิ์มีปัญหาขัดแย้งกันมานานแล้ว ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นมีทั้งปัญหาส่วนตัวที่มีระบบเครือญาติเข้ามาเกี่ยวพันและปัญหาเกี่ยวกับการทำงานในโรงเรียน นอกจากนี้ ครูในโรงเรียนมักมาโรงเรียนสาย ซึ่งเป็นปัญหาที่ผู้บริหารพยายามแก้ไข แต่ก็ไม่สามารถแก้ไขได้ ซึ่งมีผลทำให้บางห้องเรียนในช่วงเช้าไม่มีครูเข้าสอน

ปัญหาที่สามคือ ปัญหาการจัดการเรียนการสอน ครูส่วนใหญ่ยังจัดการเรียนการสอนแบบให้ครูเป็นศูนย์กลาง มีการบรรยายหน้าชั้นเรียนโดยยึดแบบเรียนเป็นหลัก ให้นักเรียนจดตามสิ่งที่เขียนบนกระดานดำ หรืออ่านหนังสือโดยให้นักเรียนอ่านตาม ไม่มีการจัดกิจกรรมที่หลากหลายในห้องเรียน และมีการจัดกิจกรรมเสริมนอกห้องเรียนน้อยมาก

ปัญหาสุดท้ายคือ ปัญหาการจัดการภายในโรงเรียน โรงเรียนชุมชนวัดใหญ่คันโพธิ์มีปัญหาการจัดการภายในโรงเรียน 3 เรื่อง เรื่องที่หนึ่งคือ ปัญหาการจัดครูเข้าสอนคือ ครูในโรงเรียนแต่ละคนต้องรับผิดชอบการสอนหลายวิชา และโรงเรียนมีการจัดครูเข้าสอนไม่ตรงตามวุฒิการศึกษาและความถนัดของครู จึงทำให้ครูไม่มีความรู้และประสบการณ์เพียงพอที่จะสอนนักเรียนในบางวิชา ซึ่งมีผลทำให้ครูไม่สามารถสอนให้ได้ผลอย่างที่เต็มที่ เรื่องที่สองคือ ปัญหาการประชาสัมพันธ์โรงเรียน โรงเรียนขาดการประชาสัมพันธ์และการแจ้งข่าวลงการดำเนินงานหรือการพัฒนาในด้านต่างๆ ของโรงเรียนให้ชุมชนหรือผู้ปกครองทราบทั้งในรูปของสื่อสิ่งพิมพ์หรือการประชุมที่แจ้ง ซึ่งจะมีผลต่อการสร้างความเข้าใจอันดีและการขอความร่วมมือช่วยเหลือจากคนในชุมชน

3.1.1.3 ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนชุมชนวัดใหญ่ต้นโพธิ์กับชุมชนต้นโพธิ์

โรงเรียนและชุมชนมีความสัมพันธ์ที่ดีและให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมต่างๆ เป็นอย่างดี เพราะโรงเรียนนี้เป็นโรงเรียนที่ได้รับการก่อตั้งมาจากการร่วมมือร่วมใจกันของชนในชุมชน ครูในโรงเรียนส่วนใหญ่เป็นคนในท้องถิ่น และคนในชุมชนส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนนี้ โรงเรียนกับชุมชนจึงมีความสัมพันธ์ค่อนข้างเหนียวแน่น เมื่อโรงเรียนจัดกิจกรรมใดๆ ชุมชนจะเข้าร่วมสนับสนุนช่วยเหลือกิจกรรมของโรงเรียนทั้งด้านกำลังทรัพย์และกำลังกาย รวมทั้งสละเวลาส่วนร่วมด้วย ส่วนกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนเป็นบุคลากรในโรงเรียนให้ความร่วมมืออย่างสม่ำเสมอแลกเปลี่ยน ทั้งนี้เนื่องจากครูส่วนใหญ่เป็นคนในท้องถิ่น จึงทำให้อัตราของชนต่างหากก็ตาม ความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนและชุมชนนี้ ครูในโรงเรียนเป็นตัวอย่างสำคัญที่ช่วยประสานให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ผู้บริหารโรงเรียนมีความสัมพันธ์กับชุมชนน้อยมาก ไม่ค่อยไปร่วมงานของชุมชน และมักมอบให้เป็นหน้าที่ของครูในโรงเรียนที่จะสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน คนในชุมชนส่วนใหญ่จึงรู้สึกไม่สนใจสนใจหรือคุ้นเคยกับผู้บริหารโรงเรียนคนปัจจุบัน เพราะมีโอกาสพบกับผู้บริหารโรงเรียนในงานของชุมชนน้อยมาก จึงมีผลทำให้คนในชุมชนบางคนไม่ให้ความร่วมมือกับโรงเรียนเท่าที่ควร

3.1.1.4 ความต้องการหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนชุมชนวัดใหญ่ต้นโพธิ์และชุมชนต้นโพธิ์

ในเรื่องความต้องการหลักสูตรท้องถิ่นนั้น บุคลากรและนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 ในโรงเรียนชุมชนวัดใหญ่ต้นโพธิ์และคนในชุมชนต้นโพธิ์ ต่างมีความเห็นที่สอดคล้องกันว่า ต้องการให้โรงเรียนพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับ “เครื่องจักสานต้นโพธิ์” มากที่สุด เพื่อเป็นการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีของชุมชนต้นโพธิ์ไว้ให้คงอยู่ตลอดไป รวมทั้งนักเรียนจะได้เข้าใจและรู้จักท้องถิ่นของตน มีความรู้และทักษะพื้นฐานในการจักสานเพื่อพัฒนาเป็นอาชีพได้ในอนาคต รองลงมาคือเนื้อหาเรื่องกาเกษตร เช่น การเลี้ยงกุ้งซึ่งเป็นอาชีพปัจจุบันของชาวต้นโพธิ์ การเลี้ยงไก่และการผสมเทียมเป็ดซึ่งเป็นอาชีพดั้งเดิมของชาวต้นโพธิ์ เนื่องจากชุมชนต้นโพธิ์เป็นชุมชนการเกษตร การจัดการเรียนการสอนในเรื่องที่เกี่ยวกับการเกษตรโดยเฉพาะการเลี้ยงกุ้ง จะเป็นการเรียนรู้เชิงปฏิบัติและเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชาวต้นโพธิ์ ซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่ดีเพราะนักเรียนสามารถดูจับได้รวดเร็วกว่าเรื่องไกลตัว นักเรียนจะได้มีความรัก ความผูกพัน และความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน นอกจากนี้ นักเรียนจะได้เรียนรู้กระบวนการทำงาน การแก้ปัญหา และมีความรู้พื้นฐานที่สามารถนำไปประกอบอาชีพได้

สำหรับรายละเอียดของเนื้อหาเรื่อง “เครื่องจักสานต้นโพธิ์” นั้น คนในชุมชนและครูในโรงเรียนมีความเห็นสอดคล้องกันว่า นอกจากต้องการให้นักเรียนเรียน

เนื้อหาและวิธีการจักสานที่แตกต่างจากที่อื่นแล้ว ยังต้องการให้นักเรียนเรียนเนื้อหาเกี่ยวกับ ประวัติความเป็นมาของชุมชนซึ่งเชื่อมโยงกับเรื่องราวของเครื่องจักสานที่ถูกพัฒนาขึ้นวิถีชีวิต ของชาวต้นโพธิ์ รวมทั้งประเพณีและวัฒนธรรมดั้งเดิมที่น่าสนใจและที่เกี่ยวข้องด้วย

3.1.1.5 ความพร้อมของโรงเรียนชุมชนวัดใหญ่ต้นโพธิ์และชุมชนต้นโพธิ์

โรงเรียนชุมชนวัดใหญ่ต้นโพธิ์และชุมชนต้นโพธิ์มีความพร้อมใน การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเครื่องจักสานต้นโพธิ์ และอาชีพเกษตรกรรมใน ท้องถิ่น ดังนี้

1) ด้านบุคลากร ชุมชนมีผู้รู้หลายคนในเรื่องประวัติความเป็นมา ของชุมชน ประเพณีวัฒนธรรมของท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง ประวัติความเป็นมาของเครื่องจักสาน ต้นโพธิ์ และวิธีจักสาน ผู้รู้เหล่านั้นส่วนใหญ่ยินดีที่จะสอนให้กับนักเรียนที่สนใจ และถึงแม้ว่าใน ขณะนี้ครูในโรงเรียนชุมชนวัดใหญ่ต้นโพธิ์ไม่สามารถสอนวิธีการจักสานได้ แต่ก็มีบุคลากรคนกำลัง เรียนรู้วิธีการจักสานกับผู้รู้ในท้องถิ่น และยังมีความรู้ในโรงเรียนที่รู้เรื่องราวของท้องถิ่นเป็นอย่างดี สามารถถ่ายทอดเรื่องราวความเป็นมาของท้องถิ่นได้ สำหรับในเรื่องการเกษตรนั้น เกษตรกรใน ชุมชนส่วนใหญ่ยินดีที่จะถ่ายทอดความรู้ของตนให้เป็นประโยชน์กับนักเรียนเช่นกัน ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ทั้งคนในชุมชนและบุคลากรในโรงเรียนมีความพร้อมในเชิงจิตใจที่จะพัฒนาหลักสูตร ท้องถิ่น นอกจากนี้ อาจารย์ชาวพงษ์พิสัยจัดทำเอกสารความรู้ในเรื่องการผสมเทียมโคซึ่งจะเป็น ประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอน ส่วนในเรื่องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นนั้น โรงเรียนมีครู 2 คนที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการจัดทำหนังสือเสริมประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราว ในท้องถิ่น และยินดีที่จะช่วยกันพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียน

2) ด้านอาคารสถานที่ ในการจัดการเรียนการสอนเรื่องเครื่อง จักสานต้นโพธิ์ โรงเรียนมีความพร้อมในด้านอาคารสถานที่ กล่าวคือ โรงเรียนมีห้องที่บริเวณ ชั้น 2 ของอาคารห้องสมุด ซึ่งสามารถจัดการเรียนการสอนได้ อีกทั้งยังมีห้องที่แสดงผลงาน เครื่องจักสานของท้องถิ่นอยู่แล้ว หากจะเพิ่มเติมเอกสารเกี่ยวกับความเป็นมาของชุมชนไว้สำหรับ ค้นคว้าและเปิดโลกทัศน์ให้นักเรียนทั่วไปใช้จะเป็นประโยชน์มาก

3) แหล่งศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมนอกชั้นเรียน ในเรื่องแหล่ง ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมนอกชั้นเรียนนั้น ชุมชนมีทรัพยากรท้องถิ่นทั้งที่เป็นทรัพยากรบุคคลคือ ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น เครื่องจักสาน บ่อทุ่งของเกษตรกร เป็นต้น ที่อยู่ไม่ไกลจากโรงเรียนและสามารถให้เป็นแหล่งศึกษาหาความรู้ได้ทั้งในเรื่องเกี่ยวกับ เครื่องจักสานของชุมชน หรือการเกษตรต่าง ๆ ที่จะทำให้นักเรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง และสามารถศึกษาและฝึกปฏิบัติได้กับคนในชุมชนและเกษตรกร

4) ด้านสื่อ/วัสดุและอุปกรณ์ การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับ “เครื่องจักสานต้นโพธิ์” นั้น ชุมชนยังคงมีไม่มากนัก และหาได้ยากในห้องเรียน วัสดุอุปกรณ์สำหรับทำเครื่องจักสานต้นโพธิ์ เช่น มีดสำหรับจักดอก ที่เหลาหวาย เป็นต้น โรงเรียนมีอยู่แล้วหลายชุดซึ่งสามารถนำมาใช้สอนวิธีการจักสานของชุมชนต้นโพธิ์ได้ แหล่งศึกษาหาความรู้นอกชั้นเรียนนับเป็นสื่อของจริงที่อยู่ไม่ไกลจากโรงเรียน และสามารถใช้ประโยชน์ได้ทั้งการให้ความรู้ในเรื่องประวัติความเป็นมาของชุมชนและเครื่องจักสานต้นโพธิ์ ประเพณีวัฒนธรรมรวมทั้งในด้านการเกษตรด้วย นอกจากนี้ โรงเรียนยังมีหนังสือเสริมประสบการณ์เกี่ยวกับเรื่องเครื่องจักสานของชุมชน และเอกสารความรู้ในเรื่องการผสมเทียมเมล็ด ซึ่งจัดทำโดยครูในโรงเรียน และสามารถให้นักเรียนศึกษาเพิ่มเติมด้วยตนเองหรือใช้ประกอบการจัดการเรียนการสอนได้

5) เงินสนับสนุน โรงเรียนมีความพร้อมด้านงบประมาณ เพราะโรงเรียนสามารถเขียนโครงการเพื่อขอใช้งบประมาณในโครงการพิเศษต่างๆ ซึ่งมักได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานการประถมศึกษาอำเภออยู่เสมอ โรงเรียนมีมูลนิธิที่ให้การสนับสนุนการศึกษาของโรงเรียน ได้รับเงินบริจาคจากชุมชน และได้รับการสนับสนุนจากชาวต้นโพธิ์ หลายคนที่เคยเป็นศิษย์เก่าของโรงเรียนทั้งในด้านการเงินและอื่นๆ ดังนั้นในเรื่องงบประมาณหรือเงินสนับสนุนนั้น โรงเรียนชุมชนวัดใหญ่ต้นโพธิ์จึงไม่มีปัญหาไม่ว่าจะพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่มีเนื้อหาเรื่องเครื่องจักสานต้นโพธิ์ หรืออาชีพเกษตรกรรมในห้องเรียน

3.1.2 สภาพภาพและความต้องการของชุมชนท่ากระทุ่มและโรงเรียนวัดสมานกิจ

3.1.2.1 สภาพและปัญหาของชุมชนท่ากระทุ่ม

1) สภาพทั่วไปของชุมชนท่ากระทุ่ม

ชุมชนท่ากระทุ่มอยู่ในอำเภอบางบาล จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งตั้งอยู่ทางตอนใต้ของจังหวัดฉะเชิงเทรา โดยอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของที่ว่าการอำเภอบางบาลเป็นระยะทาง 8 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 54,131 ตารางกิโลเมตร เป็นพื้นที่การเกษตร 10,399 ไร่ เป็นพื้นที่อยู่อาศัยและภูเขา 3,001 ไร่ ภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม มีแหล่งน้ำธรรมชาติคือลำห้วยผาก 1 สาย อยู่ในเขตพื้นที่ชลประทาน

คนในชุมชนประกอบด้วยเป็นคนไทยที่มีเชื้อสายไทย ลาว และ เขมร โดยส่วนใหญ่เป็นคนเชื้อสายไทยยกเว้นหมู่ 3 เป็นคนไทยเชื้อสายลาว และหมู่ 2 เป็นคนไทยเชื้อสายเขมร คนไทยที่มีเชื้อสายลาวและเขมรนี้ไม่ปรากฏหลักฐานว่าอพยพเข้ามาอยู่ตั้งแต่เมื่อใด ปัจจุบันตำบลท่ากระทุ่ม มีประชากร 5,463 คน เป็นชาย 2,673 คน หญิง 2,790 คน มีครัวเรือน 1,071 ครัวเรือน มีสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ทั้งสิ้น 24 คน โดยมีกำนันตำบลท่ากระทุ่มชื่อ อภิชาติ นนริศร์ (นามสมมติ) เป็นประธาน

คนในชุมชนส่วนใหญ่มีฐานะปานกลาง อาชีพหลักคือการทำนา ทำสวนผลไม้ เช่น ฝรั่งและชมพู่ ปลูกพืชผักสวนครัว อาชีพรองคือรับจ้างตามโรงงานอาหารทะเล กุ้ง ปลา ที่จังหวัดสมุทรปราการ โดยจะมีรถมารับ แต่ก่อนคนในชุมชนทำอาชีพสวนผลไม้ แต่ปัจจุบันไม่ค่อยมีคนทำเนื่องจากขาดแคลนไม้ไผ่

ลักษณะความเป็นอยู่ของคนในชุมชนจะอยู่ร่วมกันแบบเครือญาติ ไปมาหาสู่ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ลักษณะครอบครัวส่วนใหญ่เป็นครอบครัวขยาย คือ แต่งงานแยกครอบครัว แต่ยังคงนิยมปลูกบ้านเรือนอยู่ในบริเวณเดียวกันกันพ่อแม่โดยไม่สร้างรั้วกัน

ชุมชนทำกระทู้ไม่มีวัดคนส่วนมากที่เป็นวัดคนธรรมดาคือของชุมชน มีแต่วัดธรรมที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมใหญ่ อันเป็นประเพณีไทย เช่น วันสงกรานต์ วันขึ้นปีใหม่ วันสำคัญทางพุทธศาสนา ซึ่งมีวัดสมานกิจเป็นศูนย์กลางที่ชาวบ้านมาร่วมกันทำบุญหรือประกอบกิจกรรมอื่น ๆ เพราะเป็นวัดที่เก่าแก่ และชาวบ้านให้ความเคารพนับถือเจ้าอาวาสเป็นพิเศษ

พื้นที่ส่วนใหญ่ของชุมชน จะเป็นพื้นที่การเกษตรที่ใช้ทำนา ทำสวน มีแหล่งน้ำธรรมชาติคือ ลำห้วยมาก 1 สาย ทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้นในชุมชนตำบลทำกระทู้มี มีการสร้างแหล่งน้ำที่เพิ่มเติมจากแหล่งน้ำธรรมชาติ เช่น บ่อบ่อตาด สระน้ำที่ขุดขึ้นจากพื้นน้ำ คลองชลประทาน เป็นต้น หน่วยธุรกิจ มีโรงสี ฟาร์มวัวนม ปั้นก้อนหิน ศูนย์การค้า ร้านอาหารในหมู่บ้าน และเส้นทางคมนาคมซึ่งเป็นถนนลาดยาง และถนนลูกรังเชื่อมถึงทุกหมู่บ้าน

คนในชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา ทำสวน ผู้ที่ประสบความสำเร็จในการทำนา ทำสวน และคนในชุมชนให้การยอมรับว่าเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ ดังนี้

บุคคลที่มีความรู้ความสามารถในเรื่องการทอผ้า การทำนา การนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้เพื่อประหยัดแรงงาน มีการพัฒนาทดลองปลูกข้าวพันธุ์ต่าง ๆ เพื่อให้ข้าวที่ผลิตได้มีคุณภาพดีขึ้นคือ อาจารย์ศักดิ์สิทธิ์ จันทร์ส่อง อดีตครูโรงเรียนวัดสมานกิจซึ่งได้ออกจากราชการในโครงการเกษียณก่อนกำหนด อาจารย์ศักดิ์สิทธิ์เป็นผู้ริเริ่มโครงการข้าวหอมมีกลิ่นและได้ปรับปรุงพัฒนาเครื่องสีข้าวและกระบวนการผลิตใหม่ รวมทั้งได้นำเนื้อหาการทำข้าวหอมมาบูรณาการสอนในชั้นเรียนหลายวิชาด้วยกัน เช่น วิชาภาษาอังกฤษ วิทยาศาสตร์ เป็นต้น

บุคคลที่มีความรู้ความสามารถในด้านสวนฝรั่ง และชมพู่ คือ นายบำรุง แสงรว อดีตผู้ใหญ่บ้าน ประกอบอาชีพทำสวนฝรั่งและชมพู่ในพื้นที่ 20 ไร่ ซึ่งอยู่

ห่างจากโรงเรียนวัดสมานกิจประมาณ 1 กิโลเมตร ประสบความสำเร็จจากการประกอบอาชีพ และได้รับรางวัลเกษตรกรดีเด่นด้านการปลูกฝรั่งในปีพ.ศ. 2539 จากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ปัจจุบันนายบำรุงเป็นกรรมการโรงเรียนของโรงเรียนวัดสมานกิจ

บุคคลที่มีความรู้ความสามารถทางด้านเทคนิคการทำข้าวซ้อมมือคือ นายอยู่ ทองอิน แพทย์ประจำตำบลท่ากระทุ่ม ปัจจุบันประกอบอาชีพเสริมทำข้าวซ้อมมือและเก็บระชานกลุ่มเกษตรกรที่สีข้าวแบบโบราณ

ชุมชนท่ากระทุ่มมีผู้นำอย่างเป็นทางการคือ กำนัน และผู้ใหญ่บ้าน *กำนันอภิชาติ มณีรัตน์* เป็นกำนันควบกับตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3 และได้รับการเลือกให้เป็นประธานองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) กำนันเป็นคนที่ไม่ให้ความสำคัญกับการศึกษาพลสมควร จะเห็นได้จากการจัดสรรงบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบลที่ให้การสนับสนุนด้านการศึกษา มีงบประมาณให้กับโรงเรียนในตำบลท่ากระทุ่มโรงเรียนละ 3,000-15,000 บาท *นายสงวน จันทร์ส่อง* ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 4 ตำบลท่ากระทุ่ม และ*นายสำราญ ทิมทอง* ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 5 ตำบลทุ่งลาด บุคคลทั้งสองมุ่งที่จะพัฒนาสาธารณูปโภคในหมู่บ้านมากกว่าที่จะพัฒนาการศึกษาเพราะเห็นว่าเป็นเรื่องของครู แต่ก็ยินดีที่จะให้ความร่วมมือกับโรงเรียน

ผู้นำชุมชนอย่างไม่เป็นทางการ ได้แก่ *พระครูเอื้อ เจ้าอาวาสวัดสมานกิจ* เป็นผู้ชี้ชวนและครูในโรงเรียนวัดสมานกิจให้ตระหนักและเห็นว่าเป็นอย่างมากถึงได้ว่าเป็นผู้นำอย่างไม่เป็นทางการ เป็นศูนย์รวมจิตใจของชุมชน เจ้าอาวาสได้ให้ความช่วยเหลือมาตั้งแต่แรกเริ่มสร้างโรงเรียน โดยโรงเรียนอยู่ภายใต้การอุปถัมภ์ของวัด และให้ที่ของวัด

ความสัมพันธ์และความร่วมมือของคนในชุมชน ชาวบ้านในชุมชนมีความสัมพันธ์ต่อกันตักเตือนญาติ พี่พาคติกัน เมื่อชุมชนจัดกิจกรรมจะให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี โดยส่วนใหญ่จะเป็นกิจกรรมทางศาสนา

2) ปัญหาของชุมชนท่ากระทุ่ม

ชุมชนท่ากระทุ่มมีปัญหาที่สำคัญหลายเรื่อง ได้แก่ ปัญหาด้านเศรษฐกิจ ปัญหาด้านสังคมและวัฒนธรรม รวมทั้งปัญหาด้านทรัพยากรท้องถิ่น

ปัญหาด้านเศรษฐกิจพบว่า ชาวบ้านส่วนใหญ่มีอาชีพทำนาพื้นที่ 40 ไร่หรือขึ้นตังเป็นนาเช่า คนในชุมชนมีรายได้น้อย อย่างไม่มั่นคง ปัญหาการว่างงานในชุมชนท่ากระทุ่มไม่มีเนื่องจากชาวบ้านเมื่อหมดภาระหน้าที่จากการทำนา ก็จะมาประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป